

Fylkesmannen i
Telemark

Tilstandsrapport 2013

Sosial, helse, landbruk, skogbruk, beredskap,
barnehage, utdanning, vergemål, miljø, forurensning,
rovdyrforvaltning, kommuneøkonomi

Innhold

Innledning	3
Landbruk:	
Midt i byen	4
Snart best på epler	5
Satser mer på grønt	6
Overordnede mål	6-7
Sau, det er gøtt!	7
Tømmertransport	8-9
Tall for skogen	10
Arealbruk	11
Miljø:	
Byggesaker	12
Universell utforming	13
Nasjonalparken	14-15
Rovdyrforvaltning	16-19
Avfallsituasjonen	20-21
Kommuneøkonomi	22-27
Samfunnssikkerhet	28-29
Sosial og helse:	
Etter 22. juli	30-31
Sosial og helse – klagesaker og tilsyn	32-41
Befolkning: Tall om telemarkinger	42-45
Sosial og helse:	
Medisiner	46-47
Førerkortdsaker	48-49
Barnevern	50
Barnefattigdom	51
Pykisk helse	52
Kvalifiseringsprogrammet	52-53
Omsorg	54-55
Sosiale tjenester	56-57
Barnehage og utdanning:	
Spesialundervisning	58
Ungdomsskoletrinnet	59
Talenter for Framtida	60-62
Trivsel og læring	63
På jakt etter barnehagelærere	64
Mobbing	65
Om Fylkesmannen i Telemark	66-67

Et mangfoldig oppdrag

Fylkesmennene i Telemark og Aust-Agder, Kari Nordheim-Larsen og Øystein Djupedal på Jomfruland i mai. Foto: Anne Spånem

Her kommer den nye tilstandsrapporten fra Fylkesmannen i Telemark!

Hvert år gir vi ut en gjennomgang av status for kommunene i Telemark på utvalgte områder. Heftet er en av mange måter vi formidler statlig politikk til våre kommuner på. Emnene kan variere fra år til år etter hva som Regjeringen har lagt særlig vekt på i oppdragene vi har fått og hva som er særlig aktuelt i Telemark. Noen emner er alltid med. Det gjelder særlig kommuneøkonomi og beredskap. Det gir oss mulighet til å følge utviklingen over tid.

Mange temaer vil bli berørt. I år har vi valgt å gå litt grundigere inn i noen temaer som vi synes er særlig aktuelle. Den faglige bredden i disse utvalgte områdene forteller også hvor mangfoldig oppdragene våre er.

Vi vil informere om ideen og prosessen for å få til en nasjonalpark på kysten av Telemark og Aust-Agder, Raet og Jomfruland nasjonalpark. Vi har fått støtte for denne planen av miljøvernminister Bård Vegar Solhjell og penger fra DN. Arbeidet er alt i gang og vi ønsker å fortelle om mål og mening og framtidsplan for dette spennende prosjektet.

I år gir vi ikke ut en egen melding for barnevern-, sosial og helseområdet. Vi tar utvalgte emner inn i denne rapporten. I år vil vi særlig gå inn på resultatene av våre ulike tilsyn på disse områdene.

Det tverrfaglige prosjektet «Talenter for framtida» har nå kommet så lang at vi kan vise noen resultater. Dette prosjektet for barnehage og grunnskolen har som hovedmål å hjelpe flest mulig til å mestre skolearbeid og få en god start på videregående skole. Dette vil vi bruke litt plass til å fortelle om i år.

Andre temaer som får litt ekstra plass dette året er søppelsituasjonen i Telemark og bynært jordbruk.

Jeg håper at rapporten vil bidra med nyttig informasjon og inspirere til forbedringer på områder der det trengs. Og være til glede når dere ser at dere ligger godt an i forhold til andre på forskjellige oppgaveløsninger.

Beste hilsen
Kari Nordheim-Larsen
Fylkesmann i Telemark

LANDBRUK: Midt i byen

Byene våre blir grønnere enn før, og det morsomste av alt: Nå vil vi dyrke selv! Både Porsgrunn og Skien er i gang med andelslandbruk.

Motivene springer i hovedsak ut i fra gleden ved å dyrke selv, men også ut i fra de praktiske og økonomiske fordelene ved kortreist og egenprodusert mat. Bakteppet til det hele er situasjonen i verden i dag hvor finanskrisen, klimakrisen og en voksende matvarekrise i økende grad skaper utrygghet. I tillegg brukes grønne flater, ofte jordbelagte tak, i stadig større grad til å dempe skadene av ekstremnedbør som begynner å bli en stor utfordring for byene våre. Begrepet *urbant landbruk* bruker vi derfor i dag om et bredt knippe ulike initiativ og aktiviteter som primært baseres på det å produsere og omsette mat og planter i bynære miljøer. Alt i fra balkongkasser og tak, til villahager, ubenyttede områder og bynære landbruksarealer kan tas i bruk.

Verdien av urbant landbruk

Tilleggsverdiene og gevinstene er også mange. Følgende verdier fremheves:

– Skaper en ny forståelsesakse mellom by og land – det beste jordvernet!

Dagens landbruk drives i dag av større og større enheter, og spesialisering og effektivisering preger det meste av produksjonene. Dette skaper i økende grad en stor avstand mellom matproduksjon og forbruker som igjen fører til svekket forståelse og sympati for verdien av arbeidet som utføres og jorda som produksjonssted. Ved å opprettholde en størst mulig matproduksjon i og rundt byene våre kan vi gjenopprette tilliten og respekten for mat og jord.

– Bidrar til klimatilpassede byer og et mer klimanøytralt landbruk – kretsøpslandbruket!

Mat er energi og vi bruker energi for å produsere og distribuere mat. I Norge står jordbruket for ca 8 prosent av de samlede nasjonale klimagassutslippene i hovedsak relatert til bruk av nitrogenholdig mineralgjødsel og husdyrgjødsel. I tillegg bidrar distribusjon av råvarer og produkter, spesielt den langreiste maten, til betydelig utslipp. Målet må være at landbruket lanserer klimanøytrale løsninger med mer vekt på økologi og kretsøpsprinsipper. Et lavere kjøttforbruk, større grønne arealer, økende selvforsyning og mer kortreist mat vil i tillegg bidra positivt til byenes klimaregnskap

– Skaper bedre folkehelse!

Alt tyder på at alle typer initiativ og aktiviteter som sorterer under paraplyen urbant landbruk representerer viktige elementer i det å bygge og bedre vår felles folkehelse. Et sunnere kosthold med mer bruk av vegetabilier, mer fysisk aktivitet ved å ta del i produksjonen, gode estetiske inntrykk av planter og et grønnere miljø, opplevelse av fellesskap ved å samarbeide og frivillig engasjere seg sammen om det «gode prosjekt», tryggheten og det meningsgivende ved det å sikre egen mat, vil klart gi bedre livskvalitet og folkehelse. I

Foto: Anne Spånem

tillegg kommer gevinsten med forbedring av luftkvalitet og byens mikroklima ved bruk av mer grønt.

– Tilrettelegger for innovasjon og nye arbeidsplasser – grønn vekst!

Dyrking i urbane områder skaper helt nye møteplasser hvor ulike forbrukergrupper, næringer og fagmiljøer involveres. Dette skaper igjen en unik grobunn for innovasjon og forretningsområder for til nå ukjente produkter og tjenester. Eksempler kan være alt i fra nye typer produkter og driftsmidler til omsetningskanaler, grønn teknologi og ulike tjenester.

Hvordan arbeide med urbant landbruk?

Primært må det defineres klare visjoner og strategier for hvorfor og hvordan man kan øke fokuset på urbane landbruksinitiativ i og rundt byene våre. Målet er at prinsippene systematisk innarbeides i relevante plandokumenter og tas hensyn til i etablering av nye bygninger og bydeler og ved transformasjon av eksisterende. Arbeidet vil kreve en bred og aktiv medvirkning fra både innbyggere, foreninger, bedrifter, myndigheter så vel som kunnskaps- og undervisningsinstitusjoner. Ved å motivere ulike aktører til å starte og utvikle konsepter under denne paraplyen, vil vi i framtida kunne få et stort mangfold av initiativ som kan inngå i alt fra matforsyning, undervisning og forskning, til fritidsaktiviteter og rekreasjon. Samhandling og samarbeid er viktige stikkord. I en tidlig fase vil det også være viktig å få etablert et mangfold av demonstrasjonsprosjekter som konkretiserer ideene og kan inspirere til flere initiativ. Relansering av skolehagen som en unik læringsarena er i så måte et godt eksempel. Takhage-prosjektet «På taket» i Skien Sentrum, forprosjektet «Økologiske Parsellhager i Midt-Telemark», andelsgårdene Århus Andelsgård www.arhus.origo.no og Osebakken Andelsgård www.nb-no.facebook.com/OsebakkenAndelsgard er gode eksempler på denne type aktiviteter her i Telemark.

FRUKT: Snart best på epler

Foto: Anne Aasdalen

Deler av Telemark har gode naturgitte forhold for produksjon av frukt og bær. I dag dyrkes ca 25 % av landets epleproduksjon i Midt-Telemark.

I dette området dyrkes også plommer, søtkirsebær og solbær. I Grenland dyrkes det også noe solbær, jordbær og bringebær, men epledyrkinga er borte. Tidligere ble de gode vekstforholdene rundt Eidangerfjorden også benyttet til fruktproduksjon.

Det er igangsatt et omfattende mobiliseringsprosjekt knyttet til fruktproduksjonen i fylket: «Frukt i fokus». Det er Midt-Telemark landbrukskontor som eier prosjektet og er prosjektansvarlige. Tanken er at mange satsinger og delprosjekter skal knyttes sammen i en helhet slik at en kan få synergieffekter og igangsette tiltak der en ser det er utfordringer. Fruktnæringa har hatt 3 tøffe år med betydelige avlingsskader grunnet frost i blomstringsperioden. Det har også vært utfordringer i produksjonen knyttet til fruktkvalitet. Næringa trenger et positivt løft, noe vi håper prosjektet kan bidra til. Prosjektleder er tilsatt og vil starte opp forsiktig i sommer. Det blir fullt trykk med prosjektarbeid etter som-

meren. Prosjektet er planlagt å vare 3 år og næringsaktørene er representert i styringsgruppa. Vi ønsker gjerne at flere landbrukskontor tar tak i viktig utviklingsarbeid i sin region og er en pådriver for dette.

I Midt-Telemark pågår et arbeid med å kartlegge egnet areal for framtidig fruktproduksjon. Kanskje er noe av arealet som i dag nyttes til korn og gras bedre egnet til fruktproduksjon enn enkelte eksisterende fruktarealer. Det er også et mål at utvidelse av frukt- og bærproduksjon skjer på godt egna arealer for å sikre avlingsnivå og kvalitet og derigjennom tilfredsstillende økonomi. Landbruksforvaltninga i kommunen har en viktig rolle i å stimulere til at produksjonen kan skje på de best mulige arealene og legge til rette for samarbeid og ryddige leieavtaler.

Vi observerer at god agronomi har mindre fokus hos noen produsenter. Kommunens landbruksforvaltning har en rolle i å påse at arealene er i drift og holdes i hevd etter gode agronomiske prinsipper.

GRØNNSAKER:

Satser på mer grønt

Telemark har både historisk tradisjon og gode naturgitte fortrinn for produksjon av grønnsaker og poteter. I dag brukes vel en halv prosent av dyrkearealet til frilandsgrønnsaker og ca. en prosent til poteter.

Utvikling av salg av grønnsaker og poteter på landsbasis er positivt og markedsandelen av grønnsaker er økende. Dette kan gi grunnlag for omlegging av deler av arealene til nye produksjoner, noe som gir nye muligheter i Telemarkslandbruket. Fylkesmannens landbruksavdeling har startet et mobiliseringsarbeid og ønsker flere landbrukskontorer aktiv med i dette arbeidet.

Det regionale næringsprogrammet (RNP) retter seg mot bruken av de økonomiske virkemidlene og øvrige ressurser både hos Fylkesmannen og Innovasjon Norge. Det er viktig å følge med på signalene i landbruksmeldingen om økt produksjon trygg mat og kvalitet. Det er viktig samtidig å følge med på de regionale målene om økologisk produksjon.

Samarbeid

Nye organisatoriske samarbeidsformer i næringen kan være med på å løse bestemte utfordringer matproduksjonen står foran i dag. Samarbeid, kompetanse og kunnskap om bruk av nye teknologiske løsninger vil være viktig for å innrette produksjonen mot framtiden. For å kunne bidra til å fremme den landbruksbaserte næringsutviklingen er det viktig at kommunene forsetter å være første-instansen i forbindelse med vurdering av bygdeutviklingsmidler. Vi ønsker at landbrukskontoret har den rette kompetanse for å være en aktiv dialogpartner og veileder for søkere til investeringer, etableringstilskudd og bedriftsutvikling.

Effektivisering

En forutsetning for å kunne styrke næringsutvikling er å ta i bruk våre regionale fortrinn og lære oss å bruke ny kunnskap. Fylkesmannen landbruksavdeling observerer at flere produksjoner har et forbedringspotensial både når det gjelder effektivisering og fokus på god agronomi. Kommunens landbruksforvaltning har en rolle i at drifta holdes etter gode agronomiske prinsipper.

Overordnede mål for norsk landbrukspolitikk

De fire overordnede målene for norsk landbruks- og matpolitikk er matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskapning og bærekraftig landbruk.

For å stimulere til tjenlig variert landbruksstruktur, økt harmonisering mellom eienomsstrukturen og bruksstrukturen og bidra til målet om å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret vil Regjeringen endre praksis i forbindelse med deling av landbrukseiendom. Hensynet til bosetting tilsier at det bør gjøres enklere enn i dag å kunne beholde eller dele fra romslige tomter eller bolighus som ikke ligger i tunet. Reglene skal ivareta jordvernet

og delingspraksis skal være i tråd med målene i landbruks- og matpolitikken.

For å nå målet om økt matproduksjon og et mer klimavennlig jordbruk må arealressursene beskyttes gjennom å hindre nedbygging og gjengroing av dyrket og dyrkbar matjord, kvaliteten på jorda forbedres, arealproduktiviteten økes og det må fortsatt dyrkes ny jord.

Kommunen er førstelinjemyndighet. Kommunen avgjør alle saker etter konsesjonsloven, jordloven, odelsloven og skogbruksloven der avgjørelsen ikke er lagt til andre organer.

Endring av jordloven § 12

Det blir nå en enklere og mer fleksibel delingsbestemmelse som gir kommunene økt handlingsrom til å fradele areal til tilleggsjord og boligformål.

Regjeringen har lagt fram et lovforslag som forenkler reglene om deling av landbrukseiendom. De nye reglene legger opp til en fleksibel delingsbestemmelse som i større grad åpner opp for skjønsmessige avveininger tilpasset lokale behov. I tillegg åpner forslaget for å gi unntak fra reglene ved fradeling av mindre areal i forbindelse med grensejustering etter matrikkelloven.

SAU: Ja, de e gøtt!

Sauehold er prioritert i Regionalt næringsprogram i Telemark 2013-14(RNP). Fylkesmannen støtter prosjektet «Sauekjøtt, ja d e gøtt!» både økonomisk og med personell.

Strategier for måloppnåelse for storfe, sau og geit er etter RNP:

- » Følge opp tiltak og satsinger fra prosjektet «Sauekjøtt, ja d e gøtt!»
- » Styrke beitelaga i organisering og drift
- » Tilrettelegge for at besetninger kan leie plass i beitelag
- » Synliggjøre betydningen av beite i utmark i forhold til biologisk mangfold og reiseliv
- » Styrke nye løsninger knyttet til bygninger, beite og samarbeid
- » Styrke arbeid som synliggjør kvaliteten av kjøtt og kjøttprodukter fra forskjellige husdyrraser
- » Styrke tiltak som bidrar til et sterkere produsentmiljø (bl.a. erfaringsutveksling)
- » Utvikle tilbudet og tilrettelegge for opplevelsesmuligheter knyttet til bygda og gårdsliv

Strategien samsvarer godt med «Sauekjøtt, ja d e gøtt!» som har hatt et godt første år. Prosjektet går ut 2014. Selv om sauetallet fortsatt går ned, se tabell, er optimismen stor. Mange yngre deltar i prosjektet og det kan se ut til å ha sammenheng med et markert generasjonsskifte i Telemark.

	Bruk med sau på utmark	Sau på utmark	Lam på utmark
År 2010	340	19644	33187
År 2011	328	18770	32166
År 2012	327	18359	29372

Kilde: Statens Landbruksforvaltning (SLF)

Foto: Aud Torild Stensrød

Om en skal finne noe positivt i tallene er det at nedgang i om antall bruk med sau har flatet ut.

Ved årsskiftet hadde «Sauekjøtt, ja d e gøtt!» ca 65 sauebønder og nybegynnere på sin liste. Fylkesmannen vil følge opp prosjektet framover og har forventninger til resultatet. Beitedyr er av stor betydning for skjøtsel av kulturlandskapet, og betyr mye for befolkningen i Telemark og reiselivsnæringen. Alle snakker om hvor viktig beiting er for kulturlandskapet og biologisk mangfold. Men er kommunene på banen:

- » Blir beiteressursene i det hele tatt vurdert i kommuneplan-sammenheng?
- » Hva med beitedyr og reiseliv. Påser vi at det er «korridorer» for beitedyr som vi er svært så påpasselig med når det gjelder villrein?
- » Blir beiteretter og beitedyr vurdert grundig i reguleringsplaner for reiseliv og forebygges konflikter?
- » Bør vi endre praksisen om gjerdeforbud i hytteområder og heller pålegge utbygger gjerde mot utmark?

Telemark har spesiell gårdstruktur, store utmarksområder, rike kulturlandskap og satser på reiseliv. Ikke bare for bosetting, men for å «skjømte» hele Telemark, er beitedyr et nødvendig satsingsområde. Sauen er og vil være det viktigste husdyr på beite i utmark.

Forslag som gjør det enklere å dele fra areal som skal brukes som tilleggsjord til annen eiendom. Det skal også bli enklere å dele fra til boligformål. Forslaget har som mål å legge til rette for bedre harmonisering av eiendoms- og bruksstruktur og økt bosetting i distriktene.

Lettere å dele fra tilleggsjord

Lovforslaget legger opp til en helhetlig vurdering med utgangspunkt i målet om å ha en tjenlig, variert bruksstruktur. I vurderingen skal kommunen blant annet legge vekt på hensynet til vern av arealressursene, om deling fører til en god driftsmessig løsning og om deling kan føre til drifts- eller miljømessige ulemper. Det vil etter lovendringen bli enklere å dele

fra areal som tilleggsjord, også der bare deler av landbruksarealet blir solgt. Dette vil være positivt for dem som trenger tilleggsjord men som i dag er henvist til å leie.

Styrking av bosettingshensynet

Lovforslaget åpner opp for at hensynet til bosettingen skal kunne "overstyre" avgjørelsen, selv om de landbruksmessige hensynene tilsier at det ikke gis samtykke til deling. Dette vil gjøre det lettere å få fradelt boligtomter og kårboliger i distriktene. Det vil også kunne legges til rette for romslige tomter ("livsstilseiendommer").

Den enkelte kommune må ta stilling til hvordan bosettingshensynet gjør seg gjeldende i det aktuelle området. For områder i distriktene kan det være særlig viktig å legge til rette for bosetting, mens det i sentrale områder ofte er viktigere å sikre arealene for landbruksdrift.

For å styrke jordvernet og forenkle saksbehandlingen legger de nye reglene opp til at der formålet med deling også innebærer en omdisponering av dyrka eller dyrkbar jord, skal samtykke til deling ikke kunne gis før det er gitt samtykke til omdisponering.

TØMMERTRANSPORT:

Samfunnets flaskehals

Foto: Anne Aasdalen

Tømmertransport med vogntog på offentlige veier og privat skogsbilveinett utgjør en forholdsvis stor del av kostnadene for skogindustrien og skogbruksnæringen, nærmere 20 %.

Det er i dag skogindustrien som betaler kostnadene for tømmertransport på bilvei, men kostnader for denne transporten av tømmer får konsekvenser for priser for tømmer og hvor det er lønnsomt og mulig å hente tømmer fra.

Det er i dag generelt tillatt med inntil 56 tonn totalvekt med lengde 24 meter for vogntog som transporterer tømmer på norske veier i bruksklasse 10 (Bk 10). Endring til 24 m vogntoglengde ble foretatt 15.04.2013 og gjelder ingen veier i Telemark som fortsatt har 22 m som lengste vogntoglengde for tømmerbiler. Økningen til 56 tonn totalvekt for en del strekninger for tømmertransport ble innført tidlig i 2007 og gjelder også en del veistrekninger i Telemark.

Akseltrykk

Vogntogvekt, lengde og akseltrykk begrenses i en god del tilfeller av nedsatt akseltrykk på grunn av enten kurvatur, bæreevne eller tåleevnen for bruere. Spesielt for fylkesveier og kommunale veier er det begrensninger i bruksklasse. I tillegg forekommer det også aksellastrestriksjoner i teleløsningsperioden for en god del veier. De forhold på veinettet som fører til begrensninger i vogntogvekt kalles ofte flaskehals og er brukt som definisjon og begrep ved tidligere flaskehal-sundersøkelser av veinettet i fylket. En flaskehals for vei for tømmertransport er i denne sammenheng altså brukt som en vei som ikke tillater Bk 10 gjennom hele året.

Både skognæringen og skogindustrien har høy fokus på utbedring av flaskehals siden forbedring av veinettet vil gi en mer konkurransedyktig skogindustri i Norge.

Størst på bygdene

Tidligere undersøkelser viser at potensialet ved heving av

tillatt vogntogvekt er størst i dal- og fjellbygder. Dette har i tillegg til både transportavstand og flaskehalser sammenheng med at dette også har relativt sett størst potensiale for økt avvirkning og dermed muligheter for økt verdiskapning både lokalt og regionalt.

For skognæringen vil følgende tiltak forbedre konkurransevilkårene for tømmer fra norske skoger:

1. Tillat totalvekt på offentlig veinett på 60 tonn med vogntoglengde 24 meter.
2. Utbedring av flaskehalser på riksveier, fylkesveier og kommunalt veinett
3. Utbedre kommunalt veinett
4. Måltrettet ombygging av det private skogsbilveinett basert på dagens tilskuddsordninger for tiltak på skogsbilveier.

Flaskehalsundersøkelser for Telemark gjennomført i 1999 konkluderte med følgende:

- » Ved fullt opprustet vegnett, uten flaskehalser, kan transportkostnadene reduseres med 20 %.
- » Sammenlignes resultatene fra undersøkelsen i Telemark med andre fylker med revidert flaskehalsanalyse (Hedmark, Østfold, Sør-Trøndelag, Hordaland og Buskerud) fremkommer det at Telemark har størst gevinstpotensial. Særlig er det flaskehalsene på kommunale veger som skiller seg ut fra øvrige fylker. Årlig gevinstpotensial i Telemark på kommunale veger er større enn tilsvarende årlig gevinstpotensial i de 5 øvrige nevnte fylker til sammen.
- » 55 % av det transporterte tømmer volumet i Telemark fraktes på veger med flaskehalser.
- » Utbedres hele det offentlige vegnettet i Telemark slik at det ikke er flaskehalser i vegnettet, kan dieselforbruket reduseres med 15 – 20 %.
- » Transportørene melder tilbake at dårlig dekke er et problem på svært mange av vegene. Dette bekreftes av målinger fra Statens Vegvesen som dokumenterer at dekkejevnheten i Telemark er blant de dårligste i landet.
- » Selv om det bare er én riksveg i Telemark registrert som flaskehals, er 11 riksveier og en europaveg registrert som problemfylt av transportørene.
- » Transportbrukernes Fellesorganisasjon anbefaler fylkene å foreta en administrativ oppskriving på veger med lav trafikk uten forutgående forsterking, slik det er gjort for riksvegnettet.

Aksellastrengsjoner på vegnett vår og forsommer fører til at store mengder tømmer blir liggende ved bilveg i denne perioden. Dette tømmeret får betydelig skade og forringelse av tømmerkvalitet på grunn av skadeinsekter som borer seg inn i tømmeret. Dette forholdet er årsak til betydelig verditap for skognæringen.

Masterplan

For å få oppdatert oversikt over flaskehalser og utbedringspunkter og generelt behov for utbedring av fylkeskommunalt og kommunalt veinett er det viktig å gjennomføre ny flaskehalsundersøkelse, dette er planlagt gjennomført i forbindelse med skogsbilveiprosjektet «Masterplan for skogsbilveier i Telemark» i 2013.

Foto: Anne Aasdalen

JORDVERN: Omdisponering av dyrka jord

Utviklinga av omdisponert areal de siste åra har gått i riktig retning. Vi har inntrykk av at hensynet til jordvernet blir tatt på alvor. Hvor sterkt vernet av matjorda står, veid opp mot andre samfunnsinteresser, varierer en del fra kommune til kommune. Den årlige omdisponeringa i fylket svinger mye i takt med de reguleringsplanene som vedtas. I 2008, 2010 og 2011 lå omdisponeringa godt under vårt mål på 120 daa, men de foreløpige tallene for 2012 viser en omdisponering av 276 daa dyrka jord. Områder med dyrka og dyrkbar jord som er godkjent omdisponert til andre formål i kommuneplanenes arealdeler, registreres i statistikken når reguleringsplanene er endelig vedtatt og dermed juridisk bindende. Det er derfor et betydelig «etterslep» av tidligere vedtak og planleggingspraksis i statistikken.

Regjeringas mål om å halvere omdisponeringa, til under 6000 daa, innen 2010 ble formulert i St.meld. nr. 21 (2004-2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand. Utfra dette har Telemark et måltall for avgang av dyrka jord på 120 daa årlig. I det nasjonale målet er det bare

regnet med dyrka jord for å ha fokus på den mest verdifulle jorda. Senere har også fokuset på dyrkbar jord økt, men her tror vi rapporteringa fra kommunene er noe mangelfull og dermed underrapportert. Dyrkbar jord er heller ikke godt kartlagt som AR 5-arealene.

Mesteparten av omdisponeringa kommer innenfor utbygging av samferdselsprosjekter og boligbygging. Regjeringa har et betydelig fokus på ytterligere å skjerpe inn jordvernet. Innenfor samferdsel er jordvernet sterkt i fokus, men en betydelig avgang av matjord må påregnes uansett. Det er derfor innenfor boligbygging vi har størst mulighet til å sikre jordressursene for de framtidige generasjonene. Fokus må rettes mot økt konsentrasjon og høy arealutnyttelse innenfor nye og eksisterende byggeområder, samt at lokalisering av nye boliger utenfor tettstedene ikke må komme i konflikt med landbruksinteressene.

Skogkultur

Det er ønskelig med jevn innsats i skogen - også i tider med vanskelig avsetning og lave priser. Skogeieren har også plikt til å få opp ny skog etter hogst, enten ved naturlig frøsetting eller planting.

Forskrifta for berekraftig utvikling i skogbruket følges nå opp fra Statens landbruksforvaltning, ved at kommunene hvert år blir bedt om å undersøke om skogeieren har fulgt opp foryngelsesplikten gjennom en stikkprøvekontroll. Denne kontrollen har vist at de aller fleste har plantet, eller planter etter påminning fra kommunen.

AT Skog har ansatt egen skogkulturleder i Telemark som skal ha økt innsats innen markberedning, planting, ungskogpleie og tynning som eget arbeidsfelt, med sikte på økt aktivitet. Fylkesmannen har støttet dette tiltaket økonomisk for en 3-årig periode, da dette sikrer at faglig kvalifisert arbeidskraft er tilgjengelig.

Det ytes også statstilskudd til skogkulturarbeid som tildeles fra kommunen. For 2013 er dette beløpet 5 mill kr for hele Telemark. Tilskuddssatsen varierer fra 25 – 40 % til ulike tiltak, og de kommunene hvor etterspørselen er størst kan få ekstra tilskuddsmidler.

AREALBRUK: Har vi driveplikt?

Telemark er et relativt lite jordbruksfylke med om lag 2,5 % av landets dyrka jord. Fra 2000 til 2012 har jordbruksareal i drift i Telemark gått ned fra 258 000 til 244 000 daa. Samtidig har det vært en økning i grovforarealet på 11 500 daa.

Kornarealet har hatt en nedgang på 25 % (23 600 daa). Nedgangen i kornareal på landsbasis har i samme perioden vært 10 %.

Hvorfor går kornarealet ned? Lønnsomheten i kornproduksjonen har utviklet seg i negativ retning. Videre er landbruket i Telemark preget av små driftsenheter og også mye småarealer. Med et stadig høyere kostnadsnivå på investeringer i driftsapparatet, vil små enheter fort ramle ut. Det er mye mer leietresking nå, og små enheter vil ikke være interessante å drive.

Dersom det ikke blir vesentlig mer lønnsomt med kornproduksjon på mindre arealer (små jorder), er det ikke sannsynlig med en økning i kornarealene i Telemark.

Gjennomsnittlig avling pr daa i Telemark ligger ca 4 % under landsgjennomsnittet. Med en bedret agronomisk drift, bør det være potensiale for å øke produksjonen pr arealenhet til landsgjennomsnittet.

Grovforbasert husdyrproduksjon

Grovforarealet øker, mens den grovforbaserte husdyrproduksjonen går ned. Det vil si at grasarealene blir drevet mer ekstensivt. Et grovt overslag viser at vi i 2000 hadde 14 000 daa grasareal mer enn dyretallet tilsa, i 2012 39 000 daa.

En årsak til denne ekstensiveringen, kan nok tilskrives nedgangen i antall melkekyr. De som driver med melkeproduksjon, har en mye mer effektiv og profesjonell produksjon. Overgang til ammeku og kjøttproduksjon, vil for en stor del være deltidsjordbruk. Videre er arealbasert tilskudd et insitament til å drive større arealer enn en strengt tatt har behov for.

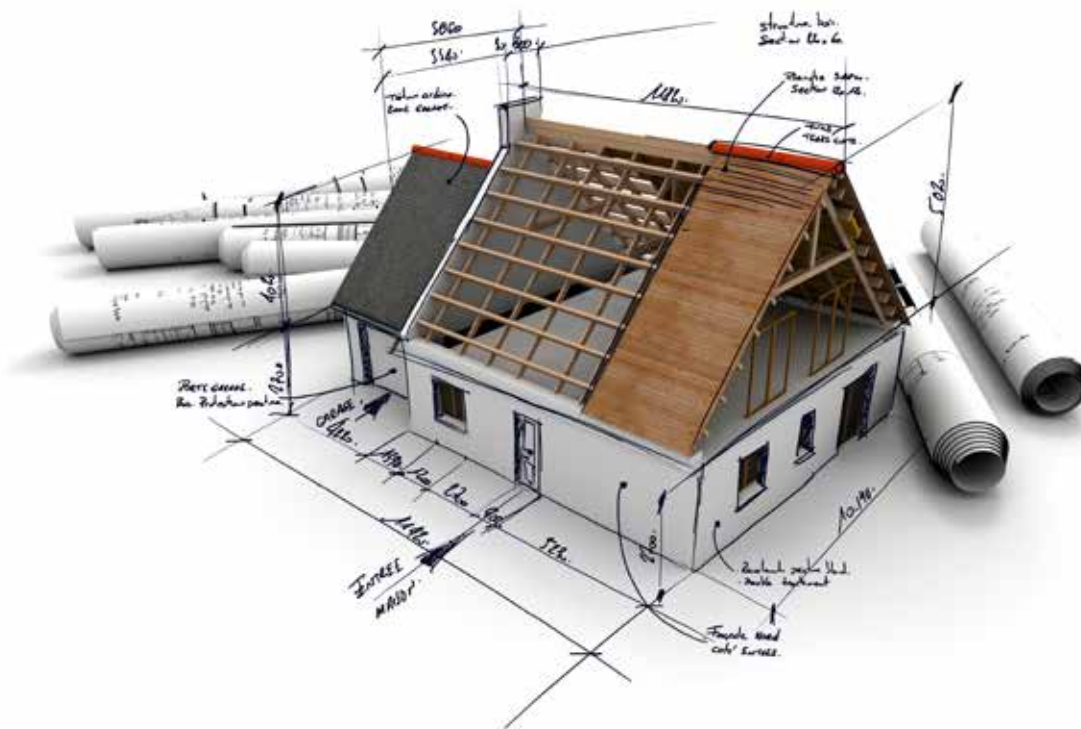

Foto: Fylkesmannen i Telemark

	Sum jordbruksareal	Grovfor	Korn	Mj. ku	Amme- ku	Storfe ungd.	Sau	Behov grovforareal
2000	257500	150800	96300	3038	1340	8726	29916	137176
2005	255300	156400	89100	2543	1827	7886	29255	131927
2010	250000	163600	76100	2206	2390	7907	24747	124692
2012	244400	162300	72700	2148	2505	7881	24118	123785
Arealkrav pr. dyr				10	9	4	2	

Kilde: Statens Landbruksforvaltning (SLF)

BYGGESAKER: Mangelfulle begrunnelser

Plan- og bygningsloven er i utgangspunktet en «ja-lov». Avslag på byggesøknad må derfor ha hjemmel.

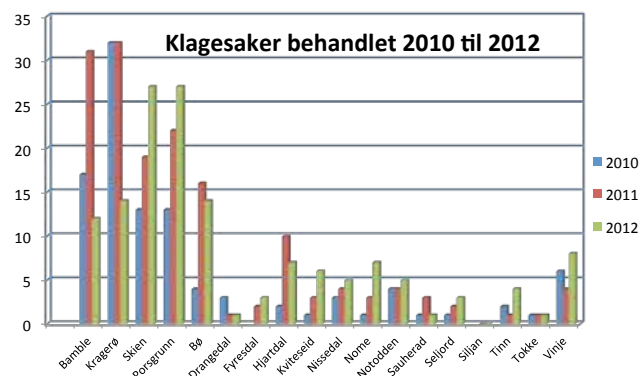
Hjemmel kan være enten plan/planbestemmelse eller en bestemmelse i loven direkte.

Vi ser ved behandling av klagesaker at kommunene i mange tilfeller fatter vedtak med mangelfull begrunnelse.

Kommunen må være oppmerksom på at vedtak skal begrunnes i tråd med reglene i forvaltningsloven (fvl), se fvl §§ 24 og 25. Reglene i forvaltningsloven supplerer her plan- og bygningsloven.

Når vedtak ikke er begrunnet i tråd med lovens krav kan vedtaket bli ugyldig og opphevet av klageinstansen (fylkesmannen). Kommunen må da behandle saken helt på nytt, med ny klageomgang m.v. Dette er særlig ressurskrevende og fører til unødvendig lang saksbehandlingstid. Ved typiske skjønsmessige avgjørelser bør det gis en fylldig begrunnelse for vedtaket.

For eksempel når kommunen avslår en byggesøknad for-

di tiltaket ikke tilfredsstiller kravene til estetikk. Dette er primært av hensyn til de private parter i saken ved at de lettere forstår og aksepterer et vedtak som gir en klar fremstilling av premissene for resultatet. Dernest vil det ved eventuell klage være lettere for klageinstansen å prøve vedtaket dersom skønnsvurderingen er godt gjort rede for i begrunnelsen.

Vi nevner også at det kreves utfyllende begrunnelse for dispensasjonsvedtak, både når dispensasjon avslås og inn-

*Fra pressekonferansen i Lundedalen i mai.
Foto: Fylkesmannen i Telemark*

vilges. I dispensasjonssaker er det særlig viktig at kommunen har vist til de hensyn som gjør seg gjeldende i den konkrete saken og hvordan fordeler og ulemper er målt mot hverandre.

For at en søknad om dispensasjon skal innvilges må to vilkår være oppfylt. Tiltaket må ikke vesentlig tilsidesette de hensyn som gjør seg gjeldende i bestemmelsene det skal dispenseres fra. I tillegg må fordelene ved å gi en dispensasjon må være klart større enn ulempene etter en samlet vurdering.

Dersom det gis dispensasjon uten at disse vilkårene er vurdert og oppfylt vil det være en saksbehandlingsfeil som medfører at vedtaket blir kjent ugyldig.

Vi viser til informasjonsskriv fra Fylkesmannen i Telemark 1.8.2011 om dispensasjon etter plan- og bygningsloven kap. 19.

TUR FOR ALLE: Universell utforming

Fylkesmannen samarbeider med fylkeskommunen og vegvesenet om prosjektet «Sentrumsnære turveger med universell utforming». En visjon er at alle innbyggere i Telemark, uansett funksjonsnivå, skal ha gode turveger i nærmiljøet. I 2012 ble ett eksempel på en aktuell turveg kartlagt i hver kommune. Turvegene, som er beskrevet i en rapport våren 2013, har potensiale for å bli universelt utformet, dersom kommunene og lokale samarbeidspartnere vil. Målet er å stimulere gode utviklingsprosesser i kommunene. Prosjektet støttes bl.a. av Miljøverndepartementet og varer ut 2015.

NASJONALPARK:

Rullesteinsparadiset i havet

Foto: Øystein Paulsen

Den ytre delen av kysten i Kragerø og Bamble er vår flotteste kystnatur med naturverdier av nasjonalt format. Det har vi all grunn til å være stolte av.

Arvbeidet er i gang for å få til Jomfruland nasjonalpark - som er et større, sammenhengende område i Kragerø mellom grensene til Bamble og Risør. Arealet kan bli ca. 160-170 kvadratkilometer, en stor del i sjø. Det er 19 verneområder på land fra før som vil bli tatt inn, og mange av holmene ellers er allerede lagt ut til Skjærgårdspark.

Der folk bor

Vi har Hardangervidda nasjonalpark fra før sammen med Hordaland og Buskerud. Det ytre kystområdet i Kragerø og Bamble er det området utenom Hardangervidda som har størrelse og naturkvaliteter som gjør det egnet til nasjonalpark. Hvis Jomfruland nasjonalpark blir en realitet, vil derfor etableringen av nasjonalparker slik vi kjenner dem i dag, være sluttført i Telemark.

En nasjonalpark kan av noen oppleves som en trussel mot videre utvikling, mens andre ser de mulighetene den gir. Vernet av Hardangervidda i 1982 var omstridt både før og etter. Verneprosessen for Jomfruland vil foregå på en annen måte, da Kragerø kommune skal være aktivt med i arbeidet og må stille seg bak vernet for at det skal bli en realitet. Det blir også arbeidet tett mot Aust-Agder, der prosessen med Raet nasjonalpark i Grimstad, Arendal og Tvedestrand går parallelt.

Sikre og skape muligheter

Utgangspunktet for vernet er at det skal sikre verdier og skape muligheter for framtida. Tradisjonell bruk av området

på land og i sjø skal kunne fortsette som før - vi må tenke generasjoner og at området skal arves, brukes, bevares og gis videre.

Jomfruland nasjonalpark vil sikre vår flotteste kystnatur, landskapet og kulturarven - til glede for befolkningen og våre etterkommere.

Følelsen av å bo og virke i et område med verdifull natur- og kulturarv blir stadig viktigere, og nasjonalparken vil trekke til seg ny næring, nye fastboende og turister.

Beskytter mot inngrep

Nasjonalparken vil gi bedre kunnskap om natur og gode fortellinger om hvordan sjø og land har blitt brukt gjennom tidene, vil gjøre oss stolte av området vårt og gi gode opplevelser til flere.

Videre vil nasjonalparken beskytte området mot tyngre utnyttelse i sjø, som for eksempel taretråling, vindkraft, olje- eller gassledninger.

Det er 19 verneområder innenfor området i dag, med hver sine regler for bruk og vern. Med nasjonalpark tar vi sikte på å innføre ett sett med regler, noe som vil gjøre det enklere for deg og meg.

Nasjonalparken kan gi flere positive effekter for den praktiske forvaltningen av området. Det vil bli opprettet et lokalt verneområdestyre, og det vil bli større og mer forutsigbare budsjetter til aktiv forvaltning. Det kan også bli en egen stilling i områder som forvalter, finansiert av staten og autorisasjon av et Nasjonalparksenter med driftstilskudd.

Hvis prosessen går som planlagt, vil det bli levert verneforslag i januar 2016.

Alle foto: Øystein Paulsen

ROVDYR: Bjørn og ulv kommer vandrende

FOTO: Espen Marker, Statens Naturoppsyn

I mars 2012 ble det felt en bjørn i Tokke og 1. februar 2013 falt en ulv i grenseområdene mellom Nome og Drangedal. Under kvotejakta på gaupe i rovviltregion 2 i år ble det felt 22 gauper. 15 av disse ble felt i Telemark.

I løpet av ett år har det skjedd historiske fellinger av store rovdyr i Telemark.. Sommeren 2011 ble det registrert tap av sau i Vest-Telemark som bjørn hadde forårsaket. Man regnet det som sannsynlig at denne bjørnen ville overvintre i det samme området. For å unngå at tapene skulle fortsette våren 2012 vedtok Direktoratet for naturforvaltning at denne bjørnen skulle tas ut. Jakt ble igangsatt, med Statens naturoppsyn som ansvarlig. Bjørnen ble felt i Tokke 16. mars. Den unge hannbjørnen, som ved hjelp av DNA-analyser viste seg å være registrert tidligere, hadde vandret helt fra Midtre Gauldal i Sør-Trøndelag våren 2010. Den var registrert både i Oppland og Sogn og Fjordane før den endte sine dager i Tokke, en avstand på over 45 mil i luftlinje.

Stjal fra bikubene

Forrige gang en bjørn ble skutt i Telemark fant sted i Rauland på vårsnø i mai 1949, altså 64 år siden. Siden den gang har flere bjørner vært innom Telemark på sine lange

vandringer. Alle har vært hannbjørner. En av disse, som fikk stor oppmerksomhet i media, var den radiomerkede bjørnen Läfto som vandret helt fra Midt-Sverige. Også den drepte et betydelig antall sauer, blant annet i Fyresdal hvor den overvintret i 1997/98. Den endte sitt liv rett over grensen til Aust Agder i april 1998. Den ble felt fordi den viste liten frykt for mennesker. Omtrent på samme tid ruslet tidvis også en bjørn som ble kalt Deisjøbamsen rundt i vårt fylke, og den forsynte seg ikke bare av sau, men også av bikuber i Kilebygda i Skien. Den var radiomerket, men senderen ble fjernet etter en tid. Også denne bjørnen kom langveis fra, den var radiomerket i Hedmark.

Disse eksemplene viser tydelig at det er hannbjørner som foretar lange vandringer og av og til kommer til Telemark. Binner er så langt ikke registrert i Telemark, noe som heller ikke er å forvente, siden hunnbjørner oftest etablerer seg i kort avstand fra oppvekstområdet sitt. De nærmeste ynglingene av bjørn er så langt unna som grenseområdene mellom Hedmark og Dalarna i Sverige. Etablering av binner skal heller ikke tillates i rovviltregion 2.

Ulv er også innom

Når det gjelder ulv, har den vært i Telemark gjentatte ganger

i nyere tid. Tidlig på 1990-tallet kom det inn flere meldinger om ulv i Drangedal, uten at dette ble dokumentert. På sommeren i 1993 ble imidlertid en stor hannulv påkjørt og drept på Sørlandet. I 1999 kom en radiomerket hannulv inn i Telemark via Tinn, vandret raskt over til Fyresdal og videre ned til Sørlandet. Dette har også skjedd ved seinere

FOTO: Espen Marker, Statens Naturoppsyn

anledninger. Felles for disse besøkene er at de er kortvarige i Telemark. Oftest vandrer ulv ned til Sørlandet hvor de blir kortere eller lengre tid.

Rowiltneemnda vedtok i 2012 at det kunne felles 2 ulver i Aust-Agder og Telemark, såkalt lisensfelling (jaktperiode 1. oktober – 31. mars). Med gode sporingsforhold, og diverse rapporter om sporfunn i Drangedal i slutten av januar, endte dette med den første fellingingen av ulv i Telemark 1. februar. Dette var den første ulvefellingingen i Telemark siden 1881 (kilde: Statistisk sentralbyrå), med andre ord 132 år siden sist. Litt seinere ble ytterligere en hannulv felt i Lardal i Vestfold. Begge disse individene ble også registrert på Sørlandet, og fellingene i Telemark og Vestfold bekrefter at de nå var på vei mot østlige områder der de opprinnelig kom fra. Et tidligere eksempel på dette så vi i 2010 da en ulv som oppholdt seg i Siljan en periode vandret til nordre deler av Hedmark og etablerte revir med en hunn ulv der.

Som for bjørn, må disse besøkende av ulv i Telemark i nyere tid, ses i forhold til økte bestander av begge arter spesielt i Sverige. Dette fører til utvandring av individer på søk etter et område å etablere seg i, finne make og reproducere. Problemet for disse hanndyrene på vei mot Sørlandet er at de ikke finner hunndyr. Selv om de kan etablere seg i et område her for en tid kan det ikke betraktes som reviretableringer. Revir blir det først snakk om når det etableres par. Alle disse hanndyrene er derfor å betrakte som individer på streif.

Kvoteregulert jakt på gaupe

Den statlige skuddpremieordningen på gaupe ble avviklet i 1980, og i 1992 ble gaupa fredet i Sør-Norge, inntil kvotejakten ble innført i 1994. Telemark har hatt årlige kvoter siden starten. I 2013 ble det vedtatt en kvote på 35 gauper i region 2. Totalt ble det under ordinær jakt felt 22 gauper (pluss en gaupe i den kvotefrie sonen i Aust-Agder). Jakta ble stoppa fordi hunndyrkvoten på 9 dyr ble felt. 15 gauper ble felt i Telemark, jf tabell 1. Seks gauper ble felt i Buskerud og en i Vestfold. Den 30. juni 2012 ble en åpenbart syk gaupe felt i Porsgrunn av Statens naturoppsyn. Dyret ble av sikkerhetsårsaker tatt ut fordi det oppholdt seg i bebodde områder over lengre tid. I løpet av ett år ble det dermed tatt ut 16 gauper i Telemark.

Totalt er det felt 186 gauper i Telemark siden kvotejakt ble innført. Det året som har flest fellinginger er 1998 med 17 gauper. Deretter følger 2010 med 16 gauper. Det nasjonale bestandsmålet for gaupe i region 2 er 12 årlige ynglinger av gaupe. De siste årene har bestanden ligget en del over dette. Årets kvote gir derfor uttrykk for at nemnda nå ønsker å ta ned bestanden

Tabell 1. Kronologisk oversikt over felte gauper under kvotejakt på gaupe i Telemark i 2013.

Kommune	Felt dato	Kjønn	Alder	Vekt
SAUHERAD	01.02.2013	Hunn	Voksen	16,3
TINN	02.02.2013	Hann	Voksen	19,8
HJARTDAL	02.02.2013	Hunn	Voksen	17,2
SELJORD	02.02.2013	Hann	Voksen	20,8
KVITSEID	03.02.2013	Hunn	Unge	9,7
KVITSEID	03.02.2013	Hann	Unge	11,0
KVITSEID	03.02.2013	Hunn	Voksen	17,3
BAMBLE	05.02.2013	Hunn	Voksen	16,3
NOME	05.02.2013	Hunn	Voksen	15,9
TINN	05.02.2013	Hunn	Voksen	15,1
NOTODDEN	06.02.2013	Hann	Voksen	20,2
TOKKE (N)	07.02.2013	Hann	Voksen	20,3
NISSDAL (N)	07.02.2013	Hann	Voksen	18,9
TOKKE (N)	08.02.2013	Hunn	Voksen	16,3
BAMBLE (N)	15.02.2013	Hann	Voksen	21,2

Rovdyr og skader på sau

Rovdyr skaper problemer for sauenæringen i Telemark. Erfaring og statistikk viser at det er gaupa som er hovedproblemet. Tap til andre roviltarter er små i forhold til gaupa, men når bjørn og ulv kommer vandrende i beitesesongen kan det oppstå problemer som kan være spesielt vanskelige for lokale områder i fylket, eller en enkelt besetning. I Rovbasen er det lagret data om 1667 undersøkte kadaverfunn i fylket i perioden 1994-2013 (inkluderer noen få funn fra 1993). Dødsårsaken for disse fordeler seg slik:

FOTO: Espen Marker, Statens Naturoppsyn

Bjørn: 73 tap (dokumentert, antatt og usikker)
Ulv: 19 tap (dokumentert, antatt og usikker)
Jerv: 1 tap (antatt)
Gaup: 775 tap (dokumentert, antatt og usikker)
Kongjørn: 29 tap (dokumentert, antatt og usikker)
Fredet rovvilt: 44 tap (dokumentert, antatt og usikker)
Rev: 71 tap (dokumentert, antatt og usikker)
Ikke-rovvilt: 91 tap (dokumentert, antatt og usikker)
Hund: 51 tap (dokumentert, antatt, usikker)
Sykdom: 60 tap (dokumentert, antatt og usikker)
Ulykke: 44 tap (dokumentert, antatt og usikker)
Ukjent dødsårsak: 409 tap (usikker)

Når en ser disse tallene i forhold til innmeldte tap som synliggjøres i søknader om erstatning for tap av sau/lam som Fylkesmannen mottar 1. november hvert år, ser en at det er stor forskjell på det oppgitte tapet i beitesesongen til fredet rovvilt og det som faktisk blir dokumentert tapt til fredet rovvilt. Erstatningsutbetalingene er derfor i stor grad basert på en skjønnsmessig vurdering av hva fredet rovvilt kan ha forårsaket av tap.

I det ligger det at regelverket åpner for en sannsynlighetsvurdering, men også at ikke nødvendigvis mesteparten av tapet er fredet rovvilt. Eksempelvis søkte 166 søkere om erstatning for 2324 tapte sau og lam i 1997. Fylkesmannen erstattet 166 sauer og 1216 lam til en samlet erstatningssum på 1,71 mill. kr. I 2012 søkte 101 søkere om erstatning for 2114 sau og lam. Fylkesmannen erstattet 176 sauer og 1274 lam til en samlet erstatningssum på 2,88 mill. kr. Den kommunevise fordelingen av søknader, erstattede dyr og erstatningsbeløp framkommer av tabell 2. Langt de fleste dyr ble erstattet som gaupedrept, jf tabell 3.

Kilde: Rovbasen/Fylkesmannen

FOTO: Aud Torild Stensrød

Tabell 2. Utbetaling av erstatning for tap av sau og lam til fredet rovvilt i Telemark i 2012

KOM- MUNE	Søk- nader 2012	Inn- vilget erstat- ning	Sau	Lam	Erstatning, kr
			Erstattet		
Bamble	1	0	0	0	0,00
Bø	4	4	2	37	72145,00
Drangedal	5	5	5	35	77071,00
Fyresdal	6	5	10	73	169237,00
Hjartdal	13	13	7	83	170967,00
Kragerø	1	1	4	28	54285,00
Kviteseid	9	9	18	194	409343,00
Nissedal	5	4	8	51	119847,00
Nome	4	4	25	71	203409,00
Notodden	6	6	5	45	98134,00
Porsgrunn	0				
Sauherad	3	3	4	40	83783,00
Seljord	17	17	34	209	493165,00
Siljan	1	1	6	37	87190,00
Skien	0				
Tinn	8	8	9	72	161093,00
Tokke	11	11	21	117	290157,00
Vinje	7	7	18	182	390627,00
Sum	101	98	176	1274	2880453,00

Tabell 3. Fordelingen av erstattede sau og lam fordelt på skadegjørende rovviltart i Telemark i 2012.

Rovdyr	Sau	Lam	Sum
Gaupe	101	1033	1134
Ulv	5	0	5
Fredet rovvilt	70	241	311
Sum	176	1274	1450

AVFALL:

Vi kaster mest og sorterer best

Avfallsstatistikken viser at det fortsatt samles inn mer avfall fra husholdningene i Telemark enn for landet som helhet. I Telemark har rapporterte mengder husholdningsavfall ligget stabilt rundt en årlig mengde på 500 kg per innbygger.

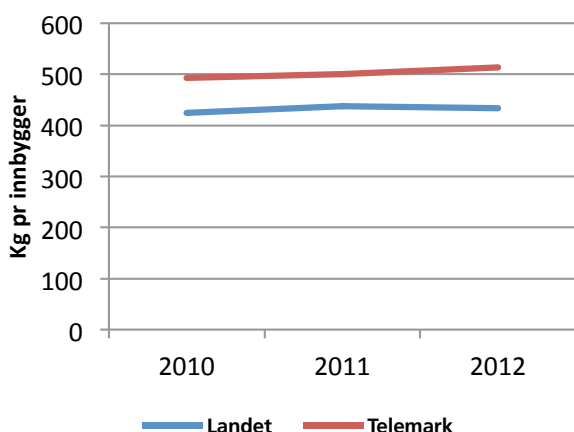
Det har vært en økning siden 2010 på 20 kg per innbygger. For landet viser tallene at det er en liten nedgang fra 2011 til 2012 og nivået ligger nå rundt 430 kg per innbygger.

Statistikken viser imidlertid at Telemarkingene er bedre til å sortere avfall. I 2012 sorterte husholdningene ut nær 267 kg per innbygger, mens det på landsbasis ble sortert ut 243 kg per innbygger.

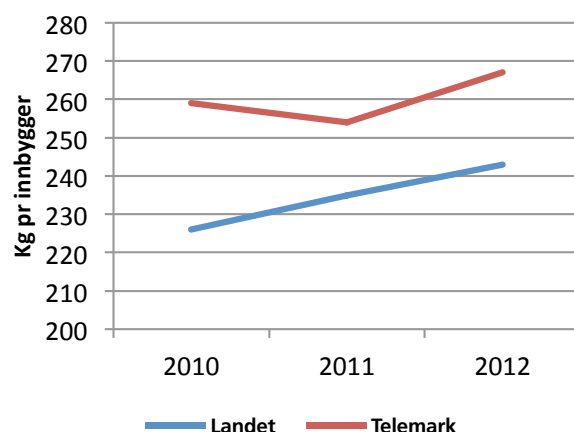
Det avfallet som sorteres ut har også en så god kvalitet at store deler av det kan gå til materialgjenvinning altså at plast blir til ny plast/plastprodukter, glass brukes til nytt glass osv. For landet som helhet ble 171 kg avfall per innbygger brukt til materialgjenvinning, mens det i Telemark var hele nær 198 kg per innbygger i 2012.

En avfallsfraksjon som gir store volumer og alle kommunene gjør en betydelig innsats på fordeler seg slik på kommunene i Telemark.

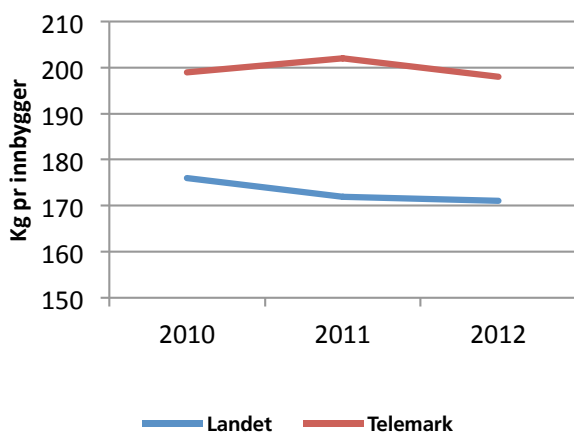
Mengde avfall fra husholdningene i Telemark og for landet

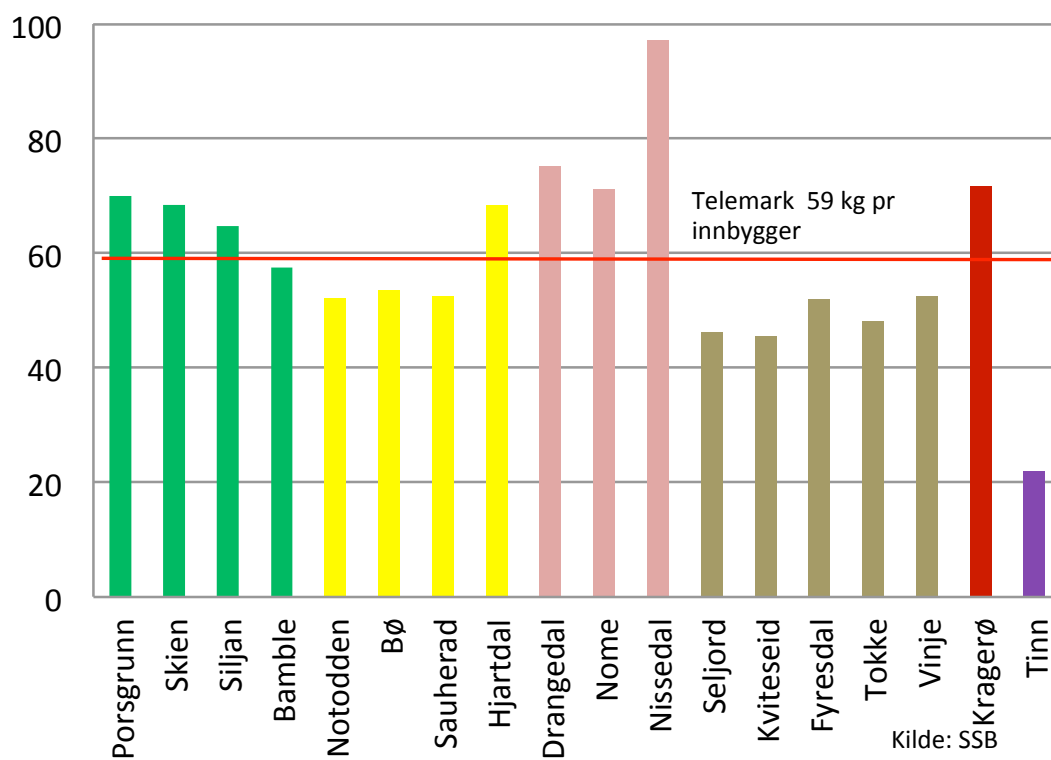
Mengde usortert avfall fra husholdningene i Telemark og for landet

Mengde utsortert avfall som går til materialgjenvinning fra husholdningene

Papp og papir til gjenvinning i kg pr. innbygger 2011

ØKONOMI:

Sterkt vekst, stram økonomi

Til tross for de siste års styrking av kommuneøkonomien, føler mange kommuner at de har det i knappeste laget.

For å sikre innbyggerne høy grad av velferd og fortsatt oppslutning om det kommunale selvstyret, må kommune-sektoren yte tjenester av god kvalitet. Til tross for de siste års styrking av kommuneøkonomien vil mange kommuner fortsatt oppleve inntektsrammene som knappe.

Den sterke inntektsveksten har ført til en kraftig utbygging av tjenestene. I noen kommuner har aktivitetsveksten vært enda sterkere enn inntektsveksten, og da vil økonomien fremdeles oppleves som stram. God økonomistyring er avgjørende for at den enkelte kommune over tid kan yte et godt og stabilt tjenestetilbud. En sunn økonomi gir økt politisk handlingsrom og bedre kontroll over ressursbruken, og gjør det lettere å tilpasse ressursene når rammevilkårene endres.

Regjeringens mål for den økonomiske politikken er arbeid til alle, en bærekraftig utvikling, en mer rettferdig fordeling av godene og styrking av velferdsordningene. De ulike delene av politikken skal virke sammen for å oppnå dette.

Netto driftsresultat

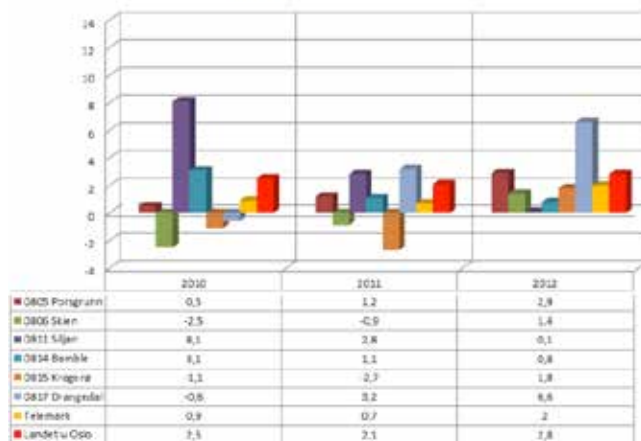
I følge Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) bør netto driftsresultatet, som er hoved indikator for økonomisk balanse i kommunesektoren, over tid ligge på om lag 3 pst. for sektoren samlet. Foreløpige tall fra SSB viser at kommunenes økonomi ble styrket i 2012 i forhold til året før. Kommunenes netto driftsresultat anslås til (u/ Oslo) 2,8 prosent mot 2,1 prosent i 2011. For Telemark anslås resultatet til 2 prosent i 2012 mot 0,7 prosent året før.

Nedenfor har vi satt opp en sammenligning av netto driftsresultatet slik det fremkommer i figurene for de fire regionene i Telemark. Alle figurene sammenligner netto driftsresultat for de tre siste årene med gjennomsnittet for både Telemark (gul søyle til høyre i diagrammene) og gjennomsnittet for landet (rød søyle helt til høyre i diagrammene). Tallene i figurene og tabeller for 2012 er foreløpige regnskapstall.

Grenlandssamarbeidet

Ingen av kommunene i Grenlandssamarbeidet hadde et negativt netto driftsresultat for 2012. Porsgrunn ligger omtrent på normen for bærekraftig utvikling. Drangedal har det høyeste netto driftsresultatet blant kommunene Grenland med 6,6 prosent. Kragerø har fått et positivt resultat for første gang på flere år med 1,8 prosent, en årsak er ekstra utbytte fra Kragerø Energiverk. De øvrige kommunene ligger under snittet for Telemark. Skien 1,4 prosent, Siljan 0,1 prosent og Bamble 0,8 prosent.

Grenlandssamarbeidet

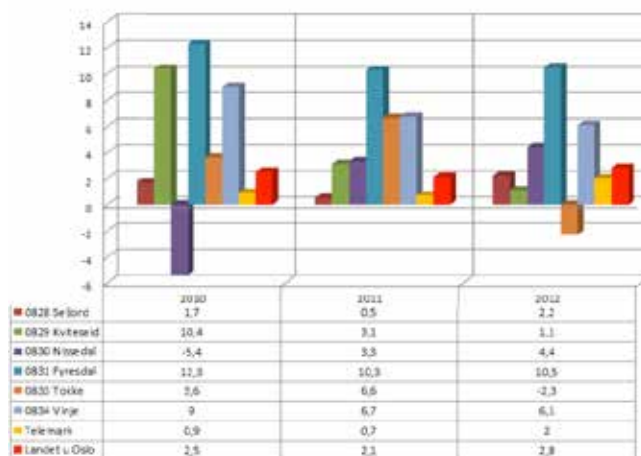

Vest-Telemark

Det er store forskjeller i driftsresultatene for Vest-Telemarks kommunene. Tokke er den eneste kommunen som får et negativt netto driftsresultat i 2012, forrige gang var i 2009. Fyresdal har et netto driftsresultat på over 10 prosent for tredje året på rad.

Kviteseid får det laveste netto driftsresultatet på flere år. Både Nissedal og Vinje har netto driftsresultater som ligger godt over TBU normen.

Vest-Telemark

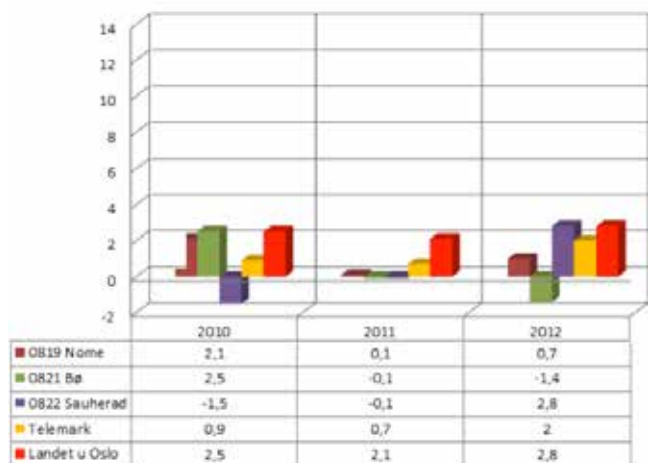

Midt-Telemark

Nome har ikke rapportert foreløpige tall, men får antagelig et netto driftsresultat på rundt 0,7 %.

Sauherad kommune er registrert i Robek har for 2012 hatt et positivt netto driftsresultat. Kommunen foretar strukturelle endringer innenfor flere områder som vil bedre resultatene på sikt. Bø kommune har et negativt resultat og registreres sannsynligvis i ROBEK når endelig regnskapsresultat legges frem for 2013.

Midt-Telemark

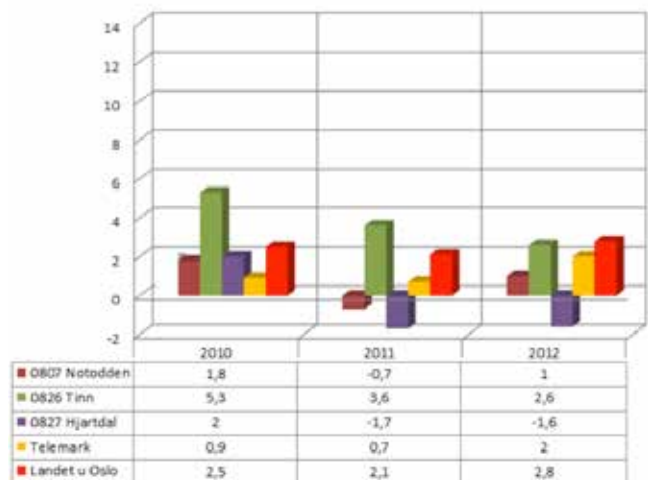

Kongsbergregionen

Notodden kommer i år med positivt resultat både brutto og netto. Tinn kommune har i mange år hatt solide resultater. Det er bekymringsfullt at Hjartdal kommune har hatt et negativt netto driftsresultat to år på rad. Det er særlig innenfor oppvekstsektoren kommunen har utfordringer, små enheter og dermed store kostnader.

Tinn har et netto driftsresultat på 2,6 prosent for 2012.

Kongsbergregionen

Gjeldsoppbygging

Gjeldsnivået i kommunesektoren har økt kraftig de senere årene. Den viktigste årsaken til denne utviklingen er et høyt investeringsnivå og lånefinansiering knyttet til dette.

Et lavt rentenivå gjør gjelden lettere å bære, men gjeldsoppbyggingen gjør samtidig kommunesektorens økonomi mer sårbar for framtidige renteøkninger. Ikke all gjeld belaster kommuneøkonomien like mye. Deler av gjelden knytter seg til tjenester som finansieres gjennom gebyrer fra innbyggerne, først og fremst innen tekniske tjenester. Videre knytter noe seg til rentekompensasjonsordningene for skole og kirker, der staten dekker renteutgiftene, og noe videreformidles til privatpersoner og selskaper. Det er viktig at kommunene vurderer nøye hvordan pengene brukes og om de kan tåle

Langsiktig gjeld i prosent av brutto driftsinntekter

	2010	2011	2012
0805 Porsgrunn	216,4	229,6	234,2
0806 Skien	199,9	210,2	210,2
0807 Notodden	191	206,4	209,3
0811 Siljan	149,6	154,7	151,2
0814 Bamble	174,4	186	193,4
0815 Kragerø	206,9	227,3	222
0817 Drangedal	171,2	183,9	184,7
0819 Nome	208,3	212,5	212,9
0821 Bø	174,1	192,6	
0822 Sauherad	193,8	204,4	209,4
0826 Tinn	157,7	169,4	174,5
0827 Hjartdal	143,9	164,8	166,9
0828 Seljord	204,9	212,3	197,9
0829 Kviteseid	174,3	187,6	186,9
0830 Nissedal	181,4	179,7	186,2
0831 Fyresdal	144,2	151,8	151,1
0833 Tokke	164,2	159,7	180,5
0834 Vinje	172,1	190,3	201,4
Telemark	192,8	204,8	206,7
Landet u/ Oslo	183,2	192,6	193,8

Netto finans og avdrag i prosent av brutto driftsinntekter

	2010	2011	2012
0805 Porsgrunn	0,9	-0,2	-1,4
0806 Skien	4	2,2	2,7
0807 Notodden	3,9	5,9	3,7
0811 Siljan	2,5	2,2	3,8
0814 Bamble	0,8	2	-0,3
0815 Kragerø	3,9	3,9	4,6
0817 Drangedal	5,1	4,1	4
0819 Nome	4,3	4,2	3,7
0821 Bø (Telem.)	3,1	3,6	3,4
0822 Sauherad	4,9	4,5	4,4
0826 Tinn	2,1	2,4	2,5
0827 Hjartdal	1,1	1,9	1,6
0828 Seljord	3,7	3,2	3,2
0829 Kviteseid	0,4	0,3	0,8
0830 Nissedal	2,9	3,4	3,7
0831 Fyresdal	-3,3	-4,1	-1,3
0833 Tokke	1,7	0,8	0,8
0834 Vinje	2,7	2,9	3,1
Telemark	2,8	2,3	2
Landet u/ Oslo	3	3,7	3,3

høyere gjeld og en høyere rente. Kommunene må ta høyde for dette i sine budsjetter og økonomiplaner.

Staten skal gi kommunesektoren gode og forutsigbare rammebetingelser, men de har selv ansvaret for den økonomiske balansen og den løpende driften og investeringene.

Gjeldsutvikling for kommunene i Telemark

Snittet for Telemark ligger godt over landsgjennomsnittet i langsiktig gjeld inklusiv pensjonsforpliktelser i prosent av brutto driftsinntekter. Se i tabell 1.

Det er særlig bekymringsfullt at kommuner med svake driftsresultater og lite eller ingen reserver har størst relativ økning i langsiktig gjeld.

Rundt halvparten av kommunene i Telemark ligger over landsgjennomsnittet for langsiktig gjeld i prosent av brutto driftsinntekter.

Det er stor forskjell på hvor mye av inntekten som går til renter og avdrag for kommunene i Telemark. Se tabell 2. Tabellen viser hvor stor andel av driftsinntektene som er bundet opp i tilbakebetaling av lån, det vil si netto renter og avdrag.

Mye tyder på at det generelle rentenivået vil holde seg lav enda en tid. For kommuner med svake økonomiske resultater bør den gunstige situasjonen benyttes til å bygge opp økonomiske reserver fremfor å betjene økt lånegjeld. Det er viktig at kommunene vurderer nøye hvordan pengene brukes og om de kan tåle høyere gjeld og en høyere rente. Kommunene må ta hensyn til dette i sine budsjetter og økonomiplaner. Kommunen må i økonomiplanen synliggjøre en forsvarlig betjening av etablert og planlagt lånegjeld. Vi anbefaler kommunen å utarbeide oversikter som viser effektene av en renteoppgang på kort og mellomlang sikt. Dette for å skape bevissthet rundt mulige konsekvenser av nivået på lånegjelden.

Omstilling og utviklingsprosjekter

Demografiske endringer og forventninger til tjenestetilbudet skaper utfordringer med hensyn til fremtidig ressursbehov. Tilsvarende øker kravene til kompetanse, effektivitet og kvalitet i tjenestetilbudet. Kravet til effektivitet og solide økonomiske resultater vil bli forsterket i årene som kommer, samtidig som innbyggerne er mest opptatt av at kommunen yter gode velferdstjenester.

Omstilling og utviklingsprosjekter er først og fremst kanalisert gjennom samarbeidsregionene i Telemark på bakgrunn av søknader. Det har hvert år blitt fordelt 7 millioner kroner av skjønnsmidlene til regionene i Telemark. Det er en forutsetning for Fylkesmannens tildeling at midlene uavkortet går til igangsatte eller planlagte samarbeidsprosjekter i de enkelte regioner.

Fylkesmannen har fokus på effekten av prosjektene og egenfinansiering i forbindelse med rapportering og oppfølging.

På bakgrunn av de søknader fra de interkommunale samarbeidsregionene har fordelingen av 7 mill kroner de senere årene vært som følger:

» Grenlandssamarbeidet	kr. 2.400.000,-
» Vest-Telemark Tinget	kr. 1.710.000,-
» Midt-Telemarkrådet	kr. 1.800.000,-
» Kongsbergregionen	kr. 1090.000,-

Det er opp til de besluttende organ i de enkelte samarbeidsregionene å foreta vurderinger, prioritering og beslutning vedrørende bruken av midlene. Dette må skje i tråd med KRDs retningslinjer for fornyingsprosjekter. I forbindelse med rapportering ønsker Fylkesmannen å se effekten av prosjektene gjennom evaluering og gevinstvurdering fra regionene.

Skjønnsmidler utover syv millioner til andre samarbeidsprosjekter i regionene:

For 2011

Miljø og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser «Grønne innkjøp»	600 000
Kompetanseutvikling, landskapsforvaltning - kanalkommuner	300 000
"Politiker 2020"	153 000

For 2012

Talenter for framtida	200 000
Læringsløpet for ansatte i kommunene	792 000

Utfordring for kommunene

- » For å sikre bærekraftig utvikling må kommunen sikre et netto driftsresultat som ligger på rundt 3 prosent (TBU).
- » Nivået for gjeld, fond og drift tilpasses slik at kommunen kan sikre seg en buffer mot et økt rentenivå, sviktende inntekter og uforutsette utgifter i de kommende årene.
- » Kommunene må gjennom kontinuerlig omstillings- og effektiviseringsutvikling og ikke minst erfaringsoverføringer, sikre god kvalitet på kommunale tjenester.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå

ØKONOMI:

Dette gikk skjønnsmidlene til

Fylkesmannen deler årlig ut skjønnsmidler til kommunene. Midlene skal ha spesielt fokus på systematisk kvalitetsutvikling av tjenestene, effektiv ressursbruk og økonomistyring i kommunene. Regionene har fått tildelt 7 millioner kroner per år i skjønnsmidler til formålet.

Oversikt over prosjekter 2010-2012

Vest-Telemarkrådet:

2010

- » Integrasjon fakturering/kart/økonomi
- » Pleie/omsorg. Gevinstrealiseringsprosjekt. Erfaringsoverføring. Opplæring

2011

- » Felles IKT-strategi for kommunene
- » Opplærings og utviklingstiltak innenfor pleie og omsorg
- » Kommunal tjenestekatalog
- » Innføring Feide (identifiseringsprogram for barn og unge på data i utdanningssektoren)

2012

- » IKT-forum knytt til samhandling

Midt-Telemarkrådet:

2010

- » Prosjekt med tanke på markedsføring av gode kommunale tjenestetilbud i våre kommuner.
- » Helsenet - Elektronisk meldingsutveksling mellom kommunens helsesektor og fastlege
- » Kompetansetiltak - opplever faglig trygghet i sin gjennomføring av arbeidsoppgavene
- » Midt-Telemark helsekommune nasjonal pilot i et interkommunalt samarbeid
- » Folkehelsekoordinator i et interkommunalt samarbeid

2011

- » Tjenester på nett - offentlige tjenesteportaler
- » Min e-Kommune oppnå alle 18 delmål i KS sin strategiplan e-Kommune 2012
- » ERP forprosjekt - digitaliserte arbeidsprosesser i økonomiforvaltning, personalforvaltning og lønnskjøring
- » Kompetanseheving ansatte
- » Telemark informasjon om kollektivtrafikken i distriktene
- » Tiltaksplan mot barnefattigdom
- » Tiltaksplan mot vold i nære relasjoner
- » Helsenet - meldingsutveksling i helsesektoren.

2012

- » Fremtidens digitale skole, læringsressurser tilgjengelig for alle
- » Innføring av ERP- økonomi og personellstyring
- » IKT-strategi for Midt-Telemark, omstilling og kvalitetsutvikling
- » Samfunnsplanlegging – planlegge innenfor beredskapsområdet

Grenlandssamarbeidet:

2010

- » Grenlandskarusellen for barn og unge
- » Helse samarbeid mellom kommunene og Sykehuset Telemark HF
- » Interkommunalt geodata samarbeid i Grenland
- » Felles portal- og publiseringsløsning for grenlandskommunene
- » Felles IKT driftsorganisasjon for Grenlandskommunene
- » Vekst i Grenland AS? gjennomgang/utvidelse av eierskap
- » Program for Grenlandssamarbeidet 2011 - 2014
- » Friluftssamarbeidet i Grenland/nedre Telemark framtidig organisering
- » Samarbeid om fornyelse og utvikling, felles IKT-satsing i Grenland:

2011

- » Digitale innbyggertjenester
- » e-meldinger helse-omsorg
- » Sak- og arkivsystem i grenlandskommunene

2012

- » Sak- og arkivsystem i grenlandskommunene fortsetter
- » E – meldinger i helse og omsorg
- » Friluftssamarbeidet i nedre Telemark – felles friluftsråd
- » Innføring av e-handel i grenlandskommunene
- » Talenter for framtida – felles satsing på barn og unge
- » Samordnet planlegging - planforum

Friluftslivet har fått skjønnsmidler. FOTO: Fylkesmannen i Telemark

Kongsbergregionen:

2010

- » Prosjektskole – gi prosjektledere og andre aktører i regionen en felles arena og et/flere mulige nettverk for prosjektarbeidere
- » Program for skoleutvikling. Kunnskapsløftet i et regionalt perspektiv.
- » Samordne driften av IKT i Kongsbergregionens kommuner

2011

- » Forprosjekt Telefoni
- » IKT-Drift

2012:

- » Meldingsløftet – felles elektronisk meldingsutveksling mellom helse og omsorgstjenestene.
- » Forstudie – tjenestesamarbeid økonomi/plan og bygg.

Andre prosjekter/fellesprosjekter, utover 7 millioner kroner:

2010

- » Evaluering av skjønnsmidler – en undersøkelse om skjønnsmidlene til omstilling og utvikling har blitt brukt i tråd med de retningslinjer fra KRD.

2011

- » Grønne innkjøp Telemark, Grenlandssamarbeidet
- » Kompetanseutvikling, landskapsforvaltning og arealplanlegging Telemarkskanalen.
- » Politiker 2020, Vest-Telemark regionen

2012

- » Talenter for framtida, Grenlandssamarbeidet
- » Læringsløpet for ansatte i kommunene i Telemark, alle regioner

SAMFUNNSSIKKERHET: Ansvar, likhet, nærhet, samvirke

Flommen på Skotfoss i mai. FOTO: Arne Malme

Kommunene er og blir det lokale fundamentet i den nasjonale beredskapen.

Kommunen har et generelt og grunnleggende ansvar for å ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet innenfor sitt geografiske område, som virksomhet og som pådrivere overfor andre aktører.

Prinsippene for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap som gjelder for alle nivå, sentralt, regionalt og lokalt, er

- » Ansvarsprinsippet
- » Likhetsprinsippet
- » Nærhetsprinsippet
- » Samvirkeprinsippet

Samvirkeprinsippet er innført med Meld. St. 29 (2011-2012) Samfunnssikkerhet. Dette stiller krav til at myndighet, virksomheter eller etat har et selvstendig ansvar for å sikre et best mulig samvirke med relevante aktører og virksomheter i arbeidet med forebygging, beredskap og krisehåndtering.

Risiko- og sårbarhetsanalyse

Kommunens generelle beredskapsplikt er pålagt etter sivilbeskyttelsesloven av 01.01.2010 og forskrift om kommunal beredskapsplikt av 07.10.2011, se også veileder av februar 2012 fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Det stilles krav til helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse som skal legges til grunn for kommunens helhetlige og systematiske samfunnssikkerhetsarbeid, utarbeidelsen av overord-

net beredskapsplan og øvelser. Kommunen skal samarbeide med relevante offentlig og private aktører ved utarbeidelse av risiko- og sårbarhetsanalysen og beredskapsplanen.

Tilsyn

Etter sivilbeskyttelsesloven skal Fylkesmannen føre tilsyn med samfunnssikkerhet og beredskap i kommunen. Fylkesmannen vil benytte systemrevisjon som metode for sine tilsyn. Dette innebærer at kommunen har ansvaret for å oppfylle kravene i beredskapsplikten og skal dokumentere hvordan dette følges opp. Fylkesmannen skal ha fokus på om oppfølgingen i kommunen er forsvarlig og tilstrekkelig for å ivareta kravene til systematisk og helhetlig samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid. Fylkesmannen vil gjennomføre tilsyn med kommunene i 2013 og 2014.

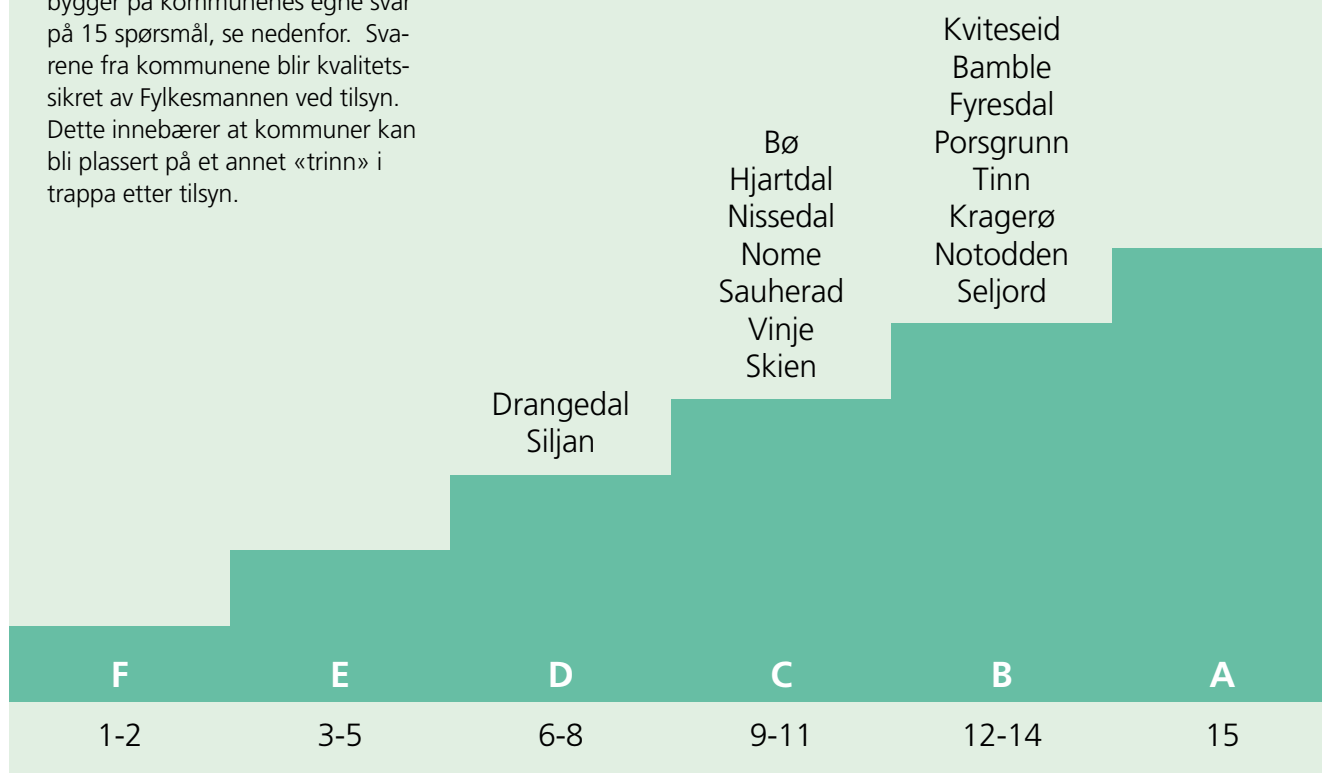
FylkesROS for Telemark fra 2012 er en av kildene for kommunenes arbeid. Den er lagt ut på Fylkesmannens hjemmeside www.fylkesmannen.no

Lederansvar

Regjeringen har lagt frem Meld. St.21 (2012-2013) Terrorberedskap. Det er et mål bla å styrke måten ledere i forvaltningen arbeider med samfunnssikkerhet og beredskap. Kommunen har på lik linje med andre virksomheter et selvstendig ansvar for å sette mål og definere tiltak ut i fra egen risikoerkjennelse og gjennomføringsevne. Et felles mål er at prosessen innrettes slik at arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap blir en del av den daglige driften.

Beredskapstrappa 2012

Beredskapstrappa gir et grovt bilde av arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i kommunene. Den bygger på kommunenes egne svar på 15 spørsmål, se nedenfor. Svarene fra kommunene blir kvalitets-sikret av Fylkesmannen ved tilsyn. Dette innebærer at kommuner kan bli plassert på et annet «trinn» i trappa etter tilsyn.

1. Har kommunen etablert internt beredskapsutvalg/-forum?
2. Har samfunnssikkerhet og beredskap vært satt på dagsorden i møter i ledergruppe eller annet forum der sektor- og/eller enhetsledere deltar?
3. Har kommunen gjennomført opplæring/øvelse (§ 7) for kriseledelse/-stab i 2012?
4. Har kommunen kommunalt beredskapsråd (med interne fagsjefer og relevante offentlige og private aktører)?
5. Er det gjennomført møte(r) i kommunalt beredskapsråd i 2012?
6. Er det vedtatt mandat (organisering og fremdrift) for utarbeidelse/revisjoner av en helhetlig ROS-analyse for kommunen?
7. Har kommunen involvert/planlagt å involvere relevante eksterne aktører i arbeidet med den helhetlige ROS-analysen?
8. Er det gjennomført en overordnet ROS-analyse for svikt i strømforsyning?
9. Er det gjennomført en overordnet ROS-analyse for svikt i tele/IKT?
10. Er samfunnssikkerhet og beredskap omtalt i kommunens planstrategi?
11. Har kommunen en oppdatert (§ 6) plan for kommunens kriseledelse?
12. Har kriseplanen oppdaterte (§ 6) varslingslister?
13. Har kommunen oppdaterte (§ 6) ressursoversikter?
14. Har kommunen evakueringsplan og plan for befolkningsvarsling?
15. Har kommunen en oppdatert (§ 6) kriseinformasjonsplan?

PSYKISK HELSE:

Oppfølging etter 22.juli

FOTO: Anne Spånem

Fylkesmannen har ikke mottatt formelle klager på mangelfull psykososial oppfølging etter 22.07.11- hendelsene.

I Telemark var det de ordinære tjenestene som raskt ble satt inn og som overtok oppfølgingen av berørte etter 22.07.11-hendelsene, etter at kommunene den første tiden hadde sine beredskapsenheter koplet inn. Fylkesmannen arrangerte et møte med impliserte parter, dvs. støttegruppa i fylket, fylkeslag av AP og AUF, politi, kommuner, voksenpsykiatri, barne- og ungdomspsykiatri og domstol i forkant av rettssaken våren 2012.

Enkelte forespørsler har vært møtt med redegjøring for opplegg og hvor man kan henvende seg ved ønske om å drøfte spørsmål eller motta råd eller hjelp.

Fra mediene har det vært interesse for fordeling og bruk av skjønnsmidler som fylkesmannsembetene skulle fordele videre til kommuner i 2011 og 2012 for psykososial oppfølging. Fylkesmannen i Telemark hadde kr 2 050 000 til fordeling i 2011 og kr 1 350 000 for 2012. I skjønnsutøvelsen la Fylkesmannen til grunn at alle kommuner umiddelbart etter 22.07.11 hadde en viss innsats og beredskap på plass inntil situasjonen ble mer oversiktlig. På slik bakgrunn ble alle kommunene tildelt et minstebeløp på kr 10 000. Videre ble summen for 2011 fordelt til kommunene etter antall direkte berørte og det vi til da hadde mottatt av innrapportert oppfølging høsten -11. Vi informerte kommunene om at dersom noen mente de kom uheldig ut i 2011-tildelingen, kunne de ta kontakt med tanke på kompensering ved tildelingen for 2012. Det ble ved tildelingen gjort klart at det dreide seg om midler til psykososial oppfølging etter 22.07.11, men det ble ikke krevet rapportering om bruk av midlene.

For 2012 var det 12 av Telemarks 18 kommuner som fikk tildelt skjønnsmidler basert på antall direkte berørte og hva kommunene hadde innrapportert om type og omfang av oppfølging. Skien fikk også uttelling for å være vertskommune for overføring av lyd og bilder fra Utøya-rettssaken til Nedre Telemark tingrett.

Kommune	Skjønnsmessig tilskudd 2011	Skjønnsmessig tilskudd 2012
0805 Porsgrunn	390 000	220 000
0806 Skien	292 500	450 000
0807 Notodden	10 000	0
0811 Siljan	10 000	0
0814 Bamble	390 000	220 000
0815 Kragerø	487 500	220 000
0817 Drangedal	10 000	0
0819 Nome	10 000	0
0821 Bø	97 500	50 000
0822 Sauherad	10 000	0
0827 Tinn	97 500	50 000
0827 Hjartdal	10 000	10 000
0828 Seljord	10 000	10 000
0829 Kviteseid	97 500	50 000
0830 Nissedal	10 000	0
0831 Fyresdal	10 000	10 000
0833 Tokke	97 500	50 000
0834 Vinje	10 000	10 000

Kilde: Fylkesmannen i Telemark

I alle 18 kommuner i Telemark er det etablert psykososiale kriseteam. Fylkesmannen har fått reaksjoner om at mange av teamene har hatt nytte av Helsedirektoratets veileder IS-1810 psykososiale tiltak ved kriser, ulykker og katastrofer. Likeledes har e-læringsprogram utviklet av RVTS-Nord vært benyttet. Kommunene synes å se verdien av opplæring og kompetanse i disse teamene i lys av at ulykker og kriser kan ramme på så mange vis. Således er det 11 Telemark-kommuner som er påmeldt til samling og opplæring RVTS-sør arrangerer i mai -13. RVTS-sør er forkortelse for regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, - senteret er beliggende i Kristiansand og dekker bl.a. vårt fylke.

Også på helseplan

Sosial- og helseavdelingen er en aktiv aktør i beredskapsarbeidet hos Fylkesmannen.

Dette skyldes blant annet at hensynet til liv og helse er sentralt ved en rekke faktiske og tenkelige beredskaps-situasjoner, for eksempel ved trafikkulykker, flyhavari, togavsporing, flom, skogbrann, utslipp fra industrien, og terroraksjoner. I tillegg kommer det mer spesifikke helsemessige beredskapsarbeidet, som for eksempel å forberede seg på pandemier.

Fylkeslegen er med i den kollektive redningsledelsen hos politimesteren (Lokal redningssentral, LRS), som trer sammen ved større katastrofer og som i tillegg møtes jevnlig og har øvelser. Her deltar også Røde Kors, Forsvaret, Sivilforsvaret, kirken, brannvesen, havnevesen, Telenor og andre aktører. Oppgavene er å gi faglige råd til politimesteren i forbindelse med ulykker / katastrofer. I likhet med de andre avdelingsdirektørene hos Fylkesmannen deltar også fylkeslegen i Fylkesberedskapsrådet.

Sammen med beredskapsstaben og embetsledelsen deltar avdelingen i tilrettelegging av øvelser, tilsyn, møter og annet beredskapsarbeid. Spesielt viktig er det for avdelingen å bidra til at kommunene har oppdaterte planer for sosial og helsemessig beredskap, og at det finnes gode og oppdaterte smittevernplaner i kommunene. Viktigheten av smittevernplaner fikk vi se tydelig ved svineinfluensa-pandemien i 2009 / 2010.

I forbindelse med øvelser som har vært holdt, har det ved enkelte anledninger vist seg at en ikke tenker bredt nok på de utfordringene som kan komme ved en større ulykke. For eksempel gjelder det å huske også på NAV-kontorene i en slik situasjon. I likhet med bl.a. sykehjem og legevakt-sentraler er også NAV-kontorene viktige ved en katastrofe. De må blant annet kunne fungere for å ta seg av svake grupper som til daglig sliter med økonomi, husvære og annet og som ikke har ekstralagre av mat, drikke, brensel, lommelykter og medisiner hjemme. Disse vil i en katastrofesituasjon være en spesielt sårbar gruppe og vil trenge hjelp også fra NAV.

Fylkesmannens forventninger til kommunene:

Alle kommunene skal ha skriftlige prosedyrer for sosial og helsemessig beredskap, og smittevernplaner. Disse prosedyrene skal jevnlig føres å jour. I forbindelse med beredskapssituasjoner er det viktig å huske også på NAV-kontorenes betydning.

KLAGESAKSBEHANDLING OG TILSYN: Det handler om rettssikkerhet

Rettssikkerheten til innbyggerne er et viktig hensyn for Fylkesmannen. Folk har rett til å klage på tjenester de har fått fra det offentlige, og til å få klagen vurdert saklig av Fylkesmannen som en nøytral instans.

Alle saker behandles i henhold til fastsatte regler, det innhentes nødvendig dokumentasjon f. eks. i form av sykejournal og dessuten uttalelser fra involverte virksomheter. Oppgaven er ikke å avgjøre om en har fått best mulig behandling, men å fastslå om behandling eller tjenester er gitt i henhold til krav i lov og forskrift.

Dersom Fylkesmannen finner at forsvarlighetskravet er brutt, eller at det er begått andre brudd på lov eller forskrifter, kan man påtale dette og gi råd og tilrettevisning. Hensikten er ikke å straffe personell eller virksomheter, men å gi disse anledning til forbedring gjennom å påpeke hva som er galt og gi råd om hvordan dette kan endres. I noen tilfeller er imidlertid avvikene fra vanlig standard så store at Fylkesmannen må sende sakene videre til Statens helsetilsyn for vurdering av såkalte administrative reaksjoner. Disse kan omfatte for eksempel advarsel til et helsepersonell, eller tap av autorisasjon. I noen saker kan Statens helsetilsyn også gi mulkt eller pålegg.

Reaksjoner mot helsepersonell kan bli aktuelle dersom de har gitt en behandling som er uforsvarlig, evt. grovt uaktsom, eller dersom helsepersonellet har oppført seg utilbørlig. Uakseptabel oppførsel fra helsepersonells side omfatter blant annet seksuell omgang med pasienter, brudd på taushetsplikten, ruspåvirkning i arbeidstiden, tyveri av medisiner fra arbeidsplassen, eller visse andre typer av kriminell virksomhet. Slike forhold fører i mange tilfeller til at helsepersonell får advarsel, mister retten til å forskrive visse typer medisiner, eller mister autorisasjonen. Slike reaksjoner kan ikke gis av Fylkesmannen, men Fylkesmannen oversender aktuelle saker til Statens helsetilsyn for videre vurdering der.

Rettighetsklager innebærer at man ikke klager på kvaliteten av helsehjelp som man har fått, men derimot over at en ikke har fått oppfylt en rettighet som en mener å ha. Det kan for eksempel dreie seg om plass på sykehjem, rett til individuell plan i behandlingen, manglende plass i rusinstitusjon, eller dekning av reiseutgifter i forbindelse med behandling. Slike saker prøver vi å behandle særlig raskt, fordi de i noen tilfeller haster. (Det kan være tilfellet f. eks. ved søknad om plass i sykehjem).

Tilsyn med personell og tjenester er av forskjellige typer.

Også behandlingen av klagesaker er egentlig en del av tilsynsvirksomheten. Til daglig forbinder vi likevel tilsynsbegrepet mer med systemrevisjoner og andre former for besøk eller kontroller som vi utfører i virksomheter, kommuner eller sykehus.

Vår virksomhet med systemrevisjoner o.l. tilsyn er variert, og omfatter tilsynsbesøk på NAV-kontorer, i rusomsorgen hos kommunene, på sykehus, på legekontorer, i sykehjem, i barnevernsinstitusjoner og andre steder. Systemrevisjonene er som regel forberedt i god tid, ved at involvert virksomhet og personell tilskrives og gis beskjed om hva tilsynet skal handle om. Ved tilsynsbesøket vil så de angitte deler av virksomheten bli undersøkt i henhold til fastsatte regler og prosedyrer, og det gis en tilbakemelding om det er funnet noe som er i strid med lov eller forskrift.

Metodikken som brukes ved tilsynsbesøk som gjelder helsevesen, barnevern og sosialvesen / NAV er for det aller meste bestemt i retningslinjer fra Statens helsetilsyn.

Dette omfatter blant annet prosedyrer for utveksling av informasjon før tilsynsbesøket, at det arrangeres et innledende møte der vi informerer om hva som vil skje, at involvert personell intervjues etter egne prosedyrer, og at det gis en tilbakemelding i et sluttmøte på selve tilsynsdagen. Det lages deretter en foreløpig rapport, som ikke er unntatt fra offent-

lighet. Tilsynsobjektet gis anledning til å uttale seg om den foreløpige rapporten og evt påpeke faktafeil og praktiske misforståelser, før det lages en endelig sluttrapport. Deretter gis involvert virksomhet og personell en viss tid til å endre på forhold som er funnet å være i strid med lov eller forskrift (på fagspråket kalles dette å «lukke avvik»).

Statens helsetilsyn sier at man skal være varsom med å blande tilsynsfunksjonene med de rådgivningsfunksjonene som Fylkesmannen har på vegne av sentrale oppdragsgivere. Når selve tilsynsbesøket er ferdig, pleier imidlertid Fylkesmannen å være behjelpelig med råd og veiledning for å forbedre tjenestene. Dette gjøres som regel ved at det gis forslag eller ulike idéer som virksomhetene selv kan arbeide videre med. Fylkesmannen blander seg vanligvis ikke opp i den daglige driften eller i forhold som gjelder organisering eller personalsaker.

Noen ganger ser vi ved tilsynsbesøk at det reageres negativt på kritikk, for eksempel under systemrevisjoner der vi innkaller både fagpersonell og aktuelle ledere. Fra Fylkesmannens side har vi som målsetning at vi skal prøve å være tålmodige og forståelsesfulle overfor ansatte i tjenestene. Det er likevel verd å merke seg at vi er pålagt å føre tilsyn, og at dette er en del av samfunnets rettssikkerhetsgaranti som er viktig ikke minst for svake grupper. Det er i alles interesse å få dette til å foregå på en saklig måte.

Heldigvis ser de aller fleste positivt på tilsyn og bruker dette aktivt som en del av sin kvalitetskontroll..

Tilsyn og kontroll er viktige for at velferdssamfunnet skal fungere godt.

FOTO: Scanpix

KLAGER: Mottatt helsehjelp

Statens Helsetilsyn har hatt fem tilbakekallinger av autorisasjon og to vedtak om advarsel til helsepersonell i Telemark i 2012.

Fylkesmannen behandler enkeltsaker i samsvar med helsetilsynsloven § 2, jf. helsepersonelloven § 55. Tabellen gjelder ferdigbehandlede hendelsesbaserte tilsynssaker i 2012 slik som registrert i NESTOR (Nettbasert system for tilsyns- og rettighetssaker):

Kommunale virksomheter omfatter sykehjem og andre kommunale botilbud for omsorgstrengende, korttidsopphold, rehabilitering og trygghetsalarmtjeneste. Saksfeltet inkluderer også saker der helsepersonell i kommunal virksomhet har vært vurdert individuelt.

Andre saker omfatter brudd på taushetsplikt utenom tjenesten, og annen adferd uforenlig med å være helsepersonell.

Saksfelt	Antall saker	Ingen bemerkning	Veiledning gitt	Påpekt pliktbrudd	Overs. Statens helsetilsyn
Spesialisthelse-tjenesten	28 saker	9 saker	6 saker	7 saker	6 saker
Allmennleger	18 saker	6 saker	4 saker	8 saker	0 saker
Kommunale virksomheter	12 saker	5 saker	2 saker	5 saker	0 saker
Andre saker	4 saker	0 saker	1 sak	0 saker	3 saker
Totalt	62 saker	20 saker	13 saker	20 saker	9 saker

Kommentar til saksfelt i tabellen:

Spesialisthelsetjenesten omfatter saker som gjelder offentlige helseforetak, private klinikker og avtalespesialister. Saksfeltet inkluderer også saker der helsepersonell i spesialisthelsetjenesten har vært vurdert individuelt.

Allmennleger omfatter fastleger, både private og offentlig ansatte. Videre omfattes leger i legevakttjeneste.

Reaksjoner fra Statens helsetilsyn mot helsepersonell i Telemark i 2012:

Mot leger: 2 vedtak om advarsel.
1 vedtak om begrensning i autorisasjon.
Mot sykepleiere: 3 vedtak om tilbakekall av autorisasjon.
Mot vernepleiere: 2 vedtak om tilbakekall av autorisasjon

Kilde: Fylkesmannen i Telemark

Fylkesmannens forventninger til kommunene og sykehusene:

Vi forventer at både kommuner og sykehus organiseres slik at virksomheten og alt personell blir i stand til å overholde lovpålagte plikter. I den sammenheng er det viktig at det er etablert en velfungerende internkontroll, herunder avviksregistrering, og at alt helsepersonell får god opplæring i bruk av avvikssystemene. Det skal avsettes tid til avviksbehandling og annen kvalitetssikring.

KLAGER: Barnevernlovgivningen

Det er en tendens til at flere klager på barnevernstjenestens oppfølging av barn i fosterhjem.

Fylkesmannen behandler enkeltsaker etter barnevernloven (bvl) § 6-5 (klager på enkeltvedtak), bvl § 2-3 fjerde ledd (hendelsesbaserte tilsynsklager) og forskrift om rettigheter i barneverninstitusjon § 27 (klager over brudd på forskriften).

Tabellen viser antall mottatte klager etter barnevernlovgivningen de siste fem årene:

År	Klage på brudd på forskriftens § 27* (gjelder barneverninstitusjoner)	Klage på enkeltvedtak, bvl § 6-5 (gjelder barneverntjenestene)	Tilsynsklage, bvl § 2-3 fjerde ledd (gjelder barneverntjenestene)
2012	19 saker	4 saker	24 saker
2011	13 saker	3 saker	20 saker
2010	35 saker	6 saker	12 saker
2009	45 saker	3 saker	26 saker
2008	22 saker	4 saker	12 saker

* Før 2012-03-01: Tilsvarende forskriftens §§ 25 og 26

Klagene på bruk av tvang i barneverninstitusjoner omfatter blant annet ransaking og kroppsvisitasjon ved begrunnet mistanke om oppbevaring av rusmidler eller farlige gjenstander, bruk av tvang i akutte faresituasjoner og begrensninger i adgangen til å bevege seg utenfor institusjonens område. Beboerne fikk medhold i ca. 20 % av klagene på bruk av tvang.

Tre av klagene på enkeltvedtak gjaldt økonomisk stønad, og en sak gjaldt klage på manglende innsyn i opplysninger i egen sak. En sak ble opphevet og sendt tilbake for ny behandling. I de tre andre sakene ble kommunens vedtak opprettholdt.

Klager på saksbehandling

Tilsynsklagene i 2012 gjaldt i stor grad barneverntjenestens saksbehandling. Klagene omfattet blant annet manglende eller sen tilbakemelding til bruker, manglende innsyn i egen sak, håndtering av saker om samvær mellom foreldre og

barn, oppfølging av barn i fosterhjem og oppfølging av foreldre og barn etter omsorgsovertakelse. Vi ser en tendens til at flere klager på barneverntjenestens oppfølging av barn i fosterhjem. Det ble avdekket lovbrudd i en sak og gitt kritikk i tre saker. Lovbruddet gjaldt manglende utarbeidelse av vedtak og plan som ivaretok barnets behov. Kritikken gjaldt saker der barneverntjenesten ikke hadde gitt tilbakemelding til parten innen lovens frist, at parten ikke alltid hadde fått svar på sine henvendelser, og barneverntjenestens manglende oppfølging av utarbeidede vedtak og planer.

Kunnskapen svikter

Vi har gjennom tilsyn med kommunene og behandlingen av tilsynsklager sett at kommunene har utfordringer når det gjelder kunnskap om reglene for saksbehandling i barneverntjenesten. Som ledd i å øke denne kunnskapen, har vi invitert alle kommunene til å delta på dagskurs i saksbehandlingsreglene som arrangeres i mai/juni 2013.

Forventningen til kommunene er at de må sørge for at de ansatte i barneverntjenesten har nødvendig kunnskap om reglene for saksbehandling i barneverntjenesten, jf. bvl § 6-1 og anvendelsen av forvaltningsloven.

TILSYN: Rusarbeidet

I 2012 gjennomførte vi tilsyn med det kommunale tjenestetilbudet til rusmiddelavhengige etter lov om kommunale helse- og omsorgstjenester kapittel 3, i Tinn kommune.

Tilsynet omfattet:

- » Opplysning, råd og veiledning til alle rusmiddelavhengige.

- » Sosiale tjenester direkte rettet mot rusmiddelavhengige – praktisk bistand og opplæring, støttekontakt og plass i institusjon.
- » Oppfølging i behandlingsopplegg.
- » Nødvendige tiltak ved avslutningen av institusjonsopphold.

Det ble avdekket funn som gav grunnlag for følgende to avvik:

1. Tinn kommune sikrer ikke at praktisk bistand og opplæring er innrettet slik at tjenestene representerer et reelt og tilgjengelig tilbud til rusmiddelavhengige.

Kommunal delegasjon og samarbeidsavtale mellom kommunen og Nav Tinn var ikke i samsvar. Uklart hva som er delegert til NAV, kun deler av ansvars-

Rettigheter helse, omsorg, sosial

Fylkesmannen har behandlet 146 saker som gjelder rettigheter innenfor helse, omsorg og sosial i 2012.

Tabellen gjelder ferdigbehandlede saker i 2012 slik som registrert i NESTOR (Nettbasert system for tilsyns- og rettighetssaker):

Sakstype	Antall saker	Vedtak stadfestet	Vedtak opphevet	Vedtak omgjort helt eller delvis
Nødvendig helsehjelp	10 saker	4 saker	1 sak	5 saker
Sykefrakt	15 saker	11 saker	1 sak	3 saker
Sosiale tjenester i NAV	74 saker	49 saker	15 saker	10 saker
Helse/omsorg for øvrig	47 saker	26 saker	19 saker	2 saker
Totalt	146 saker	90 saker	36 saker	20 saker

Forklaring om sakstype:

Nødvendig helsehjelp omfatter klager som gjelder sykehjemsplass, og helsehjelp i hjemmet i henhold til lov om kommunale helse- og omsorgstjenester (tidl. kommunehelse- og omsorgstjenesteloven). Sakstypen omfatter dessuten en sak vedr. assistert befruktning i henhold til bioteknologiloven.

Sykefrakt gjelder klager på vedtak om refusjon av reise- og oppholdsutgifter ved reise til og fra behandlingssted, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 2-6.

Sosiale tjenester i NAV omfatter saker om stønad til livsopphold mv, midlertidig botilbud, kvalifiseringsprogram og oppholdskommunens ansvar.

Helse/omsorg for øvrig omfatter saker om praktisk bistand og opplæring, støttekontakt, avlastningstiltak mv, omsorgslønn, brukerstyrt personlig assistanse, betaling av egenandel for opphold i sykehjem mv, plass i annen institusjon enn sykehjem. Sakstypen omfatter også saker om samtykke på vegne av barn, og om innsyn, retting og sletting i pasientjournal.

FOTO: Anne Spånem

området er nevnt i avtalene. De ansatte var usikre på hvilken avdeling som hadde ansvaret for praktisk bistand og opplæring.

2. Tinn kommune sikrer ikke at rusmiddelmissbrukere som søker omsorgstjenester hjemlet i helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2 nr 6 bokstav b får tildelt tjenester i sam-

svar med forvaltningslovens bestemmelser om enkeltvedtak.

Dette bygger blant annet på at kommunen yter tjenester uten at det fattes vedtak.

Fylkesmannens forventninger til kommunene:

Fylkesmannen vil peke på viktigheten av at alle kommuner fatter vedtak

ved tildeling av tjenester. Dette er et område som har gitt grunnlag for avvik ved flertall av rustilsynene i perioden 2009 til 2013. Vi vil oppfordre kommunene til å bruke sine erfaringer fra ett tilsynsområdet som grunnlag for forbedringsarbeid på andre områder.

TILSYN: NAV-tjenester

Fylkesmannen gjennomførte i 2012 tilsyn med sosiale tjenester i NAV i Hjartdal, Kragerø, Siljan og Drangedal.

Tema for tilsynet i Kragerø var midlertidig botilbud, herunder tildeling, at tilbudet hadde en forsvarlig standard og oppfølgingen av personer i midlertidig botilbud. Det ble under tilsynet ikke avdekket forhold som gav grunnlag for avvik.

I Hjartdal var temaet for tilsynet hvordan de sikret en forsvarlig behandling av søknader om økonomisk stønad, herunder håndtering av henvendelser om hjelp, tilstrekkelig kartlegging av hjelpebehovet og at stønadsbehovet ble vurdert individuelt og at utmålingen av stønaden var i samsvar med søkers hjelpebehov. Tilsynet avdekket forhold som gav grunnlag for følgende 3 avvik:

- » Hjartdal kommune sikrer ikke at taushetsplikten ivaretas ved henvendelser i ekspedisjonen på Nav
- » Hjartdal kommune sikrer ikke at det foretas kartlegging / innhenting av opplysninger i henhold til lov- og forskriftskrav
- » Hjartdal kommune sikrer ikke at det foretas individuelle vurderinger og beslutninger ved avgjørelse om økonomisk stønad

Tilsynene i Siljan og Drangedal var landsomfattende tilsyn der vi undersøkte kommunenes behandling av søknader om økonomisk stønad fra personer med forsørgeransvar for barn, herunder kartlegging ved behandling av søknad og vurderinger ved behandling av søknader. I begge kommunene ble det avdekket forhold som gav grunnlag for avvik. Avvikene var følgende i Siljan;

- » Siljan kommune sikrer ikke at det foretas forsvarlige kartlegginger ved behandling av søknad om økonomisk stønad fra personer med forsørgeransvar
- » Siljan kommune sikrer ikke at det foretas forsvarlige vurderinger ved behandling av søknader om økonomisk stønad fra personer med forsørgeransvar

I Drangedal var det følgende avvik;

- » Drangedal kommune, Nav Drangedal, sikrer ikke at det foretas forsvarlige kartlegginger og vurderinger ved behandling av søknader om økonomisk stønad fra personer med forsørgeransvar

Alle tilsynene ble gjennomført som systemrevisjoner. Funnene som gav grunnlag for avvikene bygger på befaring, gransking av dokumenter og intervjuer.

I 2013 skal det holdes landsomfattende tilsyn med kvalifiseringsprogrammet, og hvor man vil se på tildeling og oppfølging i programmet. Tilsynet vil bli gjennomført i kommunene Skien, Vinje, Notodden og Kviteseid, og vil bli gjennomført som systemrevisjon.

Utfordringer

Kommunene må sørge for å få på plass de styrings- og kontrolltiltakene som er nødvendige for å sikre at tjenesteutøvelsen er forsvarlig. Internkontroll er et lovpålagt redskap for styring og forbedring av sosiale tjenester i NAV og dreier seg om de tiltakene og aktivitetene som ledelsen gjennomfører – det ledelsen *gjør* – for å sikre at daglige og faglige arbeidsoppgaver blir utført, styrt og forbedret.

TILSYN: Kommunalt barnevern

Fylkesmannen gjennomførte i 2011 og 2012 tilsyn med barneverntjenestene i de seks kommunene Notodden, Kviteseid, Siljan, Skien, Kragerø og Drangedal.

Tema for tilsynene var å undersøke hvordan kommunene sikrer barneverntjenestens arbeid med undersøkelser og evaluering av hjelpetiltak, og barns medvirkning i disse. Tilsynene inngikk i det landsomfattende tilsynet, initiert av Statens helsetilsyn.

Det ble funnet brudd på kravene utledet av lov og forskrift i kommunene Notodden, Skien, Kragerø, og Drangedal.

Vi fant at barneverntjenestenes undersøkelser ikke ble gjennomført i tråd med kravene, og at det ikke ble foretatt tilstrekkelig evaluering av hjelpetiltak. I tillegg ble ikke barns rett til medvirkning i undersøkelses – eller evalueringsfasen tilstrekkelig ivare tatt. Det ble også påpekt mangelfull dokumentasjon av de barnevernfag-

lige vurderingene gjort i den enkelte barnevernssak.

Tilsynene viste at kommunen ikke i tilstrekkelig grad hadde et styrings-system som sikret at undersøkelsene og evalueringene av hjelpetiltak ble gjennomført i tråd med barnevernlovgivingen.

Funnene i Telemark er i samsvar med funn gjort i resten av landet.

TILSYN: Spesialisthelsetjenesten

I 2012 ble det utført tilsyn på håndtering og vurdering av henvisninger hvor det kan være mistanke om tarmkreft

Landsomfattende tilsyn med Sykehuset Telemark HF ble i 2012 gjennomført av Fylkesmannen med et regionalt team felles for fylkene Aust-Agder, Vest-Agder, Vestfold og Telemark. Vi undersøkte om sykehusene sikrer forsvarlig håndtering og vurdering av henvisninger hvor det kan være mistanke om at pasienten har kreft i tykk- eller endetarm. Det ble også undersøkt om disse pasientene fikk forsvarlig utredning og diagnostikk fram til oppstart av behandlingen.

Det ble det gjort funn som ga grunnlag for å konstatere avvik i alle fire fylker. I Sykehuset Telemark HF ble det påpekt følgende avvik:

- » Sykehuset Telemark HF sikrer ikke at alle pasienter med mistanke om kreft i tykktarm eller endetarm, og henvisende instans, får informasjon om den fristen som sykehuset har satt for rett til nødvendig helsehjelp
- » Sykehuset Telemark HF sikrer ikke at pasienter med spørsmål om kreft i tykktarm eller endetarm blir utredet med koloskopi innen den fristen som sykehuset har satt for rett til nødvendig helsehjelp etter vurdering av henvisning.

Sykehuset er godt i gang med å rette begge avvik. Vi har fått tilbakemelding om at sykehuset ikke lenger bryter fristen for utredning av pasienter med mistanke om tarmkreft. Rutiner for å informere pasienter og henvisende instans er forbedret.

Gode henvisninger fra leger i primærhelsetjenesten er en viktig forutsetning for at pasienter med mistanke om kreft blir riktig vurdert og får rask behandling.

Tilsyn med private avtalespesialister i psykiatri

Vi gjennomførte to tilsyn med spesialister i psykiatri som har avtale med Helse Sør-Øst RHF i 2012. Ved ett av disse tilsynene ble det ikke funnet avvik eller gitt merknader. Hos den andre avtalespesialisten fant vi avvik som gjaldt mangelfull tilbakemelding til fastlege og mangelfull journalføring. Avvikene er rettet, og tilsynet er avsluttet.

Kommende, landsomfattende tilsyn med psykisk helsevern for barn og unge i 2013 -2014

Barn og unge med psykiske lidelser er en sårbar pasientgruppe. Svikt i tjenestene vil kunne påføre den enkelte pasient og familie unødige belastninger. Konsekvensene kan være alvorlige for resten av livsløpet. Statens helsetilsyn har derfor besluttet at det skal føres tilsyn med barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker i hele landet i 2013 - 2014.

Tilsynsrapportene kan leses i sin helhet på nettsidene til Helsetilsynet:

<http://www.helsetilsynet.no/no/tilsyn/tilsynsrapporter>

Vi viser også til Helsetilsynets oppsummering i rapport 2/2012 – oppsummering av landsomfattende tilsyn 2011. <http://www.helsetilsynet.no/no/Publikasjoner/Rapport-fra-Helsetilsynet/Rapport-Helsetilsynet-2012/Oppsummering-av-landsomfattende-tilsyn-i-2011-med-kommunalt-barnevern/>

Svikt i barneverntjenestens arbeid med undersøkelser og evaluering av hjelpetiltak kan føre til at utsatte barn og unge ikke får nødvendig hjelp til rett tid, at iverksatte hjelpetiltak ikke fungerer som planlagt eller at omsorgssvikt ikke avdekkes.

Fylkesmannens forventning:

De kommunene som ikke har hatt tilsyn gjør seg kjent med funnene. Kommunens ledelse må gjennomgå egen praksis når det gjelder å legge til rette for og følge opp barnevernstjenestens arbeid med undersøkelser, evaluering av hjelpetiltak og barns medvirkning.

TVANG: Antallet øker

Det er blitt gjort flere vedtak om tvungen helsehjelp i 2012 enn tidligere.

Siden 2009 har pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4A hatt bestemmelser om kroppslig helsehjelp til pasienter som motsetter seg hjelpen uten å forstå konsekvensene av det, dvs. at de mangler samtykkekompetanse.

Å gi helsehjelp til personer som motsetter seg hjelpen er et alvorlig inngrep i selvbestemmelsesretten. Derfor er det innført rettsikkerhetsgarantier i form av strenge vilkår for å gi tvungen helsehjelp, og særlige saksbehandlings- og overprøvingsregler for å forebygge og begrense bruk av tvang. Frivillige og tillitskappende tiltak skal forsøkes før tvungen helsehjelp blir gitt.

Store konsekvenser

Vurderinger og avgjørelser om tvungen helsehjelp kan få store konsekvenser for den enkelte. Uriktige avgjørelser kan føre til at ansatte gjennomfører tvungen helsehjelp uten at det er grunnlag for det, eller at en pasient som mangler samtykkekompetanse ikke får den helsehjelpen som er nødvendig for å unngå vesentlig helseskade.

Fylkesmannen har som oppgave å motta og vurdere kopi av vedtak om tvungen helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelp. Vedtakene er fattet i helse- og omsorgstjenestene i kommuner, i tannhelsetjenesten eller i spesialisthelsetjenesten. Vi har også som oppgave å behandle klager.

Oversikt over mottatte vedtak i perioden 2010 – 2012:

År	2010	2011	2012
Mottatte vedtak i Telemark	94	104	115
Mottatte klager i Telemark	0	0	0

De fleste vedtak om tvungen helsehjelp er fattet for pasienter i sykehjem. Vi ser stor variasjon i antall vedtak og kvaliteten på vedtakene vi mottar fra kommunene. De fleste vedtak er fattet for pasienter med demensproblematikk. Dette er en sårbar pasientgruppe som i liten grad kan ivareta egne interesser, herunder benytte vanlige klageordninger.

Fylkesmannens forventninger til helsetjenesten

Vi forventer at lederne i helsetjenesten har etablert et system som blant annet sikrer at ansatte har tilstrekkelig kompetanse til å møte utfordringene innen området tvungen helsehjelp. Dette omfatter:

- » at pasientens motstand mot helsehjelp blir identifisert og samtykkekompetanse blir vurdert
- » at tillitskappende tiltak forsøkes før tvungen helsehjelp gjennomføres
- » at det gjøres helsefaglige vurderinger om den aktuelle helsehjelpen kan gjennomføres med tvang.

Helsedirektoratet har utarbeidet mal for vedtak med veiledning. Vi anbefaler at denne malen benyttes, slik at lovens minstekrav til vedtakets innhold blir oppfylt. Nyttig informasjon om tvungen helsehjelp og vedtaksskjema finnes på www.helsedirektoratet.no

KLAGER: Lov om sosiale tjenester i NAV

I 2012 mottok vi 85 klagesaker etter sosialtjenesteloven, og dette var en nedgang på 44 saker fra 2011. Vi behandlet totalt 75 klager, og i 33 % av disse fikk klager helt eller delvis medhold.

År	Innkommet	Behandlet
2012	85	75
2011	129	150
2010	115	95

Vi har vært i kontakt med kommunene vedrørende nedgangen i antall klagesaker, uten at de kan gi noen forklaring på dette, og vi kan heller ikke se at praksis er endret ute på NAV-kontorene.

Behandlede klager i 2012 etter kommune	
Porsgrunn	12
Skien	26
Notodden	4
Bamble	2
Kragerø	4
Drangedal	2
Nome	1

SKADER:

Strengere krav til rapportering

Antall meldinger om hendelser som har ført, eller som kunne ha ført til, alvorlig helseskade har økt. Det kan skyldes den nye meldeordningen.

Stortinget vedtok i 2011 at spesialisthelsetjenestens meldepplikt til Helsetilsynet i fylket om hendelser som har ført til, eller som kunne ha ført til, alvorlig helseskade skal opphøre. Fra 1.07.2012 ble det opprettet en ny meldeordning knyttet til pasientsikkerhetsenheten i Kunnskapssenteret.

Helsedirektoratets "Veileder til spesialisthelsetjenestelovens § 3-3 – meldeplikt til Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten" finnes på www.helsedirektoratet.no

Ordningen med direkte varsling til Statens helsetilsyns utrykningsgruppe om særlig alvorlige hendelser etter spesialisthelsetjenesteloven § 3-3a fortsetter.

Oversikt over mottatte varsler om alvorlige hendelser i 2010 – 2012:

År	2010	2011	2012
Varsler fra Sykehuset Telemark HF	6	3	9
Varsler fra all spesialisthelsetjeneste i landet	72	140	246

Fylkesmannens forventninger til helsetjenesten

- » Vi forventer at spesialisthelsetjenesten etterlever melde- og varslingsplikten om nesten-uhell og hendelser med alvorlig personskade. Dette er av vesentlig betydning for å avdekke områder med behov for kvalitetsforbedrende tiltak av tjenestetilbudet i virksomheten.
- » Vi forventer at helse- og omsorgstjenesten i kommunene melder fra om nesten-uhell eller hendelser med pasientskade i sitt interne avvikssystem. Like viktig som å melde avvik, er at tjenesten benytter kunnskap om svikt til systematisk kvalitetsforbedring av tjenestene.
- » Vi forventer at avvikssystemet både i kommuner og helseforetak omfatter mulighet for å melde fra om svikt i samhandlingen mellom tjenestenivåene. Dette er et viktig tiltak for å bedre pasientsikkerheten.

Behandlede klager i 2012 etter kommune

Bø	7
Sauherad	5
Tinn	6
Seljord	1
Nissedal	1
Tokke	3
Vinje	1

Utfordring

Kommunene må følge med på utviklingen og sikre at brukernes rett til å klage, blant annet gjennom råd og veiledning, blir ivarettatt.

Kilde: Fylkesmannen i Telemark

BEFOLKNING:

Telemark vokser tregt

Folketallet i Norge er fortsatt på vei oppover, og veksten var på 1,3 prosent i fjor. Det er den nest høyeste prosentvise veksten siden 1920-tallet, og en av de aller høyeste i Europa. Det er også folketalssvekst i Telemark, men langt lavere med 0,45 prosent i 2012.

Tabell 1

Kommune	2011	2012
Porsgrunn	35248	35395
Skien	52390	52885
Notodden	12438	12499
Siljan	2422	2440
Bamble	14073	14111
Kragerø	10709	10691
Drangedal	4136	4122
Nome	6550	6590
Bø	5744	5771
Sauherad	4328	4365
Tinn	6009	5950
Hjartdal	1621	1600
Seljord	2952	2943
Kviteseid	2488	2512
Nissedal	1435	1435
Fyresdal	1335	1344
Tokke	2305	2275
Vinje	3689	3715
Telemark	169872	170643

(Kilde SSB)

Tabellen viser tall pr. 3. kvartal. Tallene for 2012 er rettet 21.2.2013.

Arbeid

Det er registrert stor nedgang i ledigheten i Telemark i første del av 2013, men tallet på langtidsledige innvandrere øker derimot kraftig.

Det var registrert 2 994 helt ledige i Telemark i februar 2013, en nedgang på 7 prosent i forhold til samme måned i fjor. Ved utgangen av februar 2013 var det kun ett fylke som hadde større nedgang i arbeidsledigheten enn Telemark. På landsbasis har ledigheten økt med 1 prosent det siste året. Sammenlignet med ledighetstallene for landet, 2,7 prosent, ligger Telemark like fullt fortsatt høyt med sine 3,5 prosent. (Se tabell 2)

Noen yrkesgrupper

Blant industriarbeidere har arbeidsledigheten blitt redusert med 17 prosent, sammenlignet med samme måned i fjor. 109 færre personer var arbeidsledige innen denne bransjen, noe som tilsvarer halvparten av ledighetsnedgangen totalt i fylket. Også innen bygg og anlegg var det nedgang i ledigheten, med 9 prosent.

Det siste halve året har ledigheten i Telemark vært tilnærmet stabil, men tallene for februar viser at vi sannsynligvis har nådd ledighetstoppen for denne gang.

Mange langtidsledige

739 personer i Telemark har vært helt ledige i seks måneder eller mer. Det tilsvarer 25 prosent av alle ledige i fylket, altså 1 av 4 arbeidsledige. Av disse er 155 personer ikke-vestlige innvandrere. I denne gruppen er det en dobling i antall arbeidsledige på ett år. Blant ledige med norsk bakgrunn har antall langtidsledige økt med 12 prosent.

Færre unge ledige

Blant unge under 30 år har antall helt arbeidsledige gått ned med 15 prosent, sammenlignet med samme periode fjor.

Trygd

Stadig flere mottar uførepensjon.

Ved utgangen av 2. kvartal 2012 var det 14 522 mottakere av uførepensjon i Telemark, en økning på 4 prosent i forhold til samme tidspunkt året før. 13,4 prosent av befolkningen i Telemark mottar uførepensjon, mot 9,6 prosent på landsbasis. Ingen andre fylker har en høyere uføreandel enn Telemark.

Blant uførepensjonistene i Telemark er 8 262 kvinner og 6 260 menn. Økningen i antall uførepensjonister er større for kvinner enn for menn, henholdsvis 5,5 prosent og 3,1 prosent. (Se tabell 3)

Store kommuneforskjeller

Bare en kommune i Telemark har en lavere uføreandel enn gjennomsnittet for landet, nemlig Vinje kommune med 9,1 prosent uføremottakere. På topp med høyest uføreandel ligger Tinn (17,5 prosent), Kragerø (16,9 prosent), Nome (16,5 prosent) og Notodden (15,9 prosent). Fire kommuner hadde en nedgang i antall uførepensjonister i 2. kvartal; Nissedal, Seljord, Siljan og Nome.

Mer enn 500 unge uføremottakere

521 personer under 30 år mottar uførepensjon i Telemark ved utgangen av 2. kvartal 2012. Dette er en økning på 12 prosent fra samme periode i fjor. (Se tabell 4)

Tabell 2

Kommune	Kvinner	Menn	Totalt	I % av arbeidsstyrken	Endring fra i fjor	Endring fra i fjor (%)
Porsgrunn	251	475	726	4,0 %	-84	-10 %
Skien	399	606	1 005	3,8 %	-74	-7 %
Notodden	82	126	208	3,3 %	21	11 %
Siljan	6	16	22	1,7 %	-17	-44 %
Bamble	109	130	239	3,3 %	-5	-2 %
Kragerø	72	118	190	3,6 %	17	10 %
Drangedal	26	43	69	3,4 %	6	10 %
Nome	34	57	91	2,8 %	1	1 %
Bø	26	60	86	3,0 %	9	12 %
Sauherad	19	34	53	2,4 %	-14	-21 %
Tinn	23	30	53	1,8 %	-14	-21 %
Hjartdal	5	13	18	2,3 %	3	20 %
Seljord	9	19	28	1,9 %	-12	-30 %
Kviteseid	8	25	33	2,5 %	-2	-6 %
Nissedal	8	5	13	1,8 %	-9	-41 %
Fyresdal	2	9	11	1,5 %	-4	-27 %
Tokke	4	10	14	1,2 %	-15	-52 %
Vinje	6	21	27	1,3 %	-4	-13 %

(Tallene er pr. utgangen av februar 2013. Kilde: NAV)

Tabell 3**Mottakere av uførepensjon pr. 3. kvartal**

Kommune	2011	2012	Endring (%)	I % av befolkningen
Porsgrunn	2891	2755	5 %	12,7 %
Skien	4132	4044	2 %	12,2 %
Notodden	1236	1190	4 %	15,9 %
Siljan	158	160	-1 %	10,4 %
Bamble	1128	1065	6 %	12,4 %
Kragerø	1157	1093	6 %	16,9 %
Drangedal	395	385	3 %	15,7 %
Nome	680	677	0 %	16,5 %
Bø	455	443	3 %	12,3 %
Sauherad	426	416	2 %	15,6 %
Tinn	645	601	7 %	17,5 %
Hjartdal	144	126	14 %	14,9 %
Seljord	268	266	1 %	14,7 %
Kviteseid	193	182	6 %	12,2 %
Nissedal	128	132	-3 %	14,0 %
Fyresdal	96	94	2 %	11,4 %
Tokke	171	169	1 %	12,3 %
Vinje	214	213	0 %	9,1 %
Telemark	14 517	14 011	4 %	13,4 %

(Kilde: NAV)

Tabell 4**Mottakere av uførepensjon etter alder i Telemark pr. 3. kvartal**

Kommune	2011	2012	Endring (%)
18-19 år	54	43	26 %
20-24 år	204	185	10 %
25-29 år	280	235	19 %
30-34 år	385	339	14 %
35-39 år	573	515	11 %
40-44 år	971	865	12 %
45-49 år	1 405	1254	12 %
50-54 år	1 950	1806	8 %
55-59 år	2 820	2764	2 %
60-64 år	3 787	3921	-3 %
65-67 år	2 087	2082	0 %
I alt	14 517	14 011	4 %

(Kilde:NAV)

FOTO: NTB

BEFOLKNING:

Færre skilsmisser

I 2012 er det gitt 335 separasjonsbevillinger og 374 skilsmissebevillinger. Det er en nedgang fra året før.

Ekteskapsloven – separasjoner og skilsmisser

År	Separasjoner	Skilsmisser
1995	520	373
1996	407	415
1997	474	358/1*
1998	470	313
1999	519	386
2000	584/2*	367
2001	547	476/1*
2002	548	461
2003	506	386
2004	565/3*	464/1*
2005	490/1*	412/2*
2006	457	465/3*
2007	470	372
2008	486	426
2009	447	421
2010	448	422
2011	450	385
2012	335	374

*gjelder partnerskap

Kilde: Fylkesmannen i Telemark

DØDSFALL:

Flere vil spre aske

I 2012 har Fylkesmannen i Telemark innvilget 52 søknader om tillatelse til askespredning og avslått 1. Det er 13 flere søknader enn i 2011.

I Telemark er tillatelse til askespredning gitt i havområdene utenfor Langesund og Jomfruland. I høyfjellet er de fleste tillatelser gitt på Hardangervidda og i området ved Gaustatoppen.

Søknad om askespredning skal sendes til Fylkesmannen i det fylket spredningen ønskes utført. Søknaden må inneholde navn, fødselsnr. og eventuelt dødsdato, samt ønsket sted for askespredning, så presist angitt som mulig. Ved lokal plass bør ønsket sted avmerkes på et vedlagt kart. Søknadsskjema ligger på vår hjemmeside, eller det kan fås ved henvendelse til Fylkesmannens kontor.

Da ordningen ble etablert i 1997 måtte folk som ønsket askespredning skrive dette i et testamente/erklæring og overlate til pårørende å søke om askespredning. 1. juli 2001 ble loven endret, slik at nå kan folk søke om askespredning før sin død.

I utgangspunktet tillates askespredning i øde områder i høyfjellet og ut mot åpent hav. Spredning av aske kan også tillates i øde skogsområder, men langt fra bebyggelse, innlandsvann og der folk ferdes. Spredning ved egen hytte eller i egen hage er ikke tillatt.

Grunnen til at en søknad blir avslått er at det ønskede sted ikke egner seg for askespredning.

Antall søknader om askespredning Fylkesmannen i Telemark har behandlet:

1997 : 4	2003 : 33	2009 : 44
1998 : 11	2004 : 25	2010 : 30
1999 : 7	2005 : 25	2011 : 40
2000 : 8	2006 : 25	2012 : 53
2001 : 4	2007 : 38	
2002 : 21	2008 : 30	

MEDISINER:

Vi bruker fortsatt mest

Telemark fylke har i en generasjon ligget blant fylkene i landstoppen når det gjelder bruk av beroligende medisiner og sovemedisiner.

Dette er uttrykk for at leger og pasienter oftere i Telemark enn ellers i landet finner hverandre i medikamentbruk som løsningsforsøk på problemer som angst, uro og søvnløshet. De nevnte medikamentene er effektive på kort sikt og for personer som ikke er vant til å bruke dem, men virkningen fortar seg raskt, og etter noen uker er det meste av effekten borte. Noen ganger vil en da kunne fristes til å øke dosen, og gjøres det over noen tid, kan veien være kort til utvikling av avhengighet. Det disse medikamentene gjør er å virke dempende, roende og sløvende. Da blir det lite driv og kraft til å analysere, tenke gjennom hva som ligger bak ubehaget en opplever og rydde opp i de forhold som er årsak til den følelsesmessige uroen.

Farlig i trafikken

For sikkerheten i trafikken er medikamenter av disse typer en trussel. Oppmerksomhet og konsentrasjon er svekket og reaksjonshastigheten blir redusert. Det er derfor regler om at leger skal advare mot kombinasjonen av bilkjøring og bruk av beroligende medisiner, og at legen skal varsle Fylkesmannen når medisinerbruken er så omfattende at det ikke lenger er forenlig med bilkjøring. Fylkesmannen varsler som følge av slike meldinger politiet om at førerkort bør inndras.

For gamle kan bruk av beroligende medikamenter og sovemedisin øke svimmelhet og ustøhet. Dermed øker sannsynligheten for fall og brudd. Dette øker faren for infeksjoner og andre komplikasjoner som blodpropp og forvirringsepisoder.

Psykiske problemer

Det høye forbruket av beroligende medisiner og sovetabletter i Telemark er en pekepinn om at befolkningen har mye psykiske problemer å stri med. Utfordringen for fastlegene er å gi pasientene bedre hjelp enn kortvarig demping med tabletter. Noe av slik bedre hjelp kan være å gi pasienter bedre tid for samtale og drøfting av forhold som tynger i livssituasjonen. Økt aktivitet, mosjon og frisk luft vil for noen være et bedre tiltak for å bedre søvn og døgnrytme enn å ty til kjemiske løsninger. I løpet av årene 1999 – 2008 har myndighetene lagt mye penger inn i en opptrappingsplan for psykisk helse. Vi har fått en bedre utbygd spesialisttjeneste, med flere fagpersoner som arbeider i poliklinikker og ambulante team. Vi har også fått fagpersoner i kommunene som har psykisk helsearbeid som oppgave. Disse vil fastlegger kunne samarbeide med for å gi pasienter tidlig hjelp og støtte som alternativ til beroligende medisiner ved psykiske plager og lidelser.

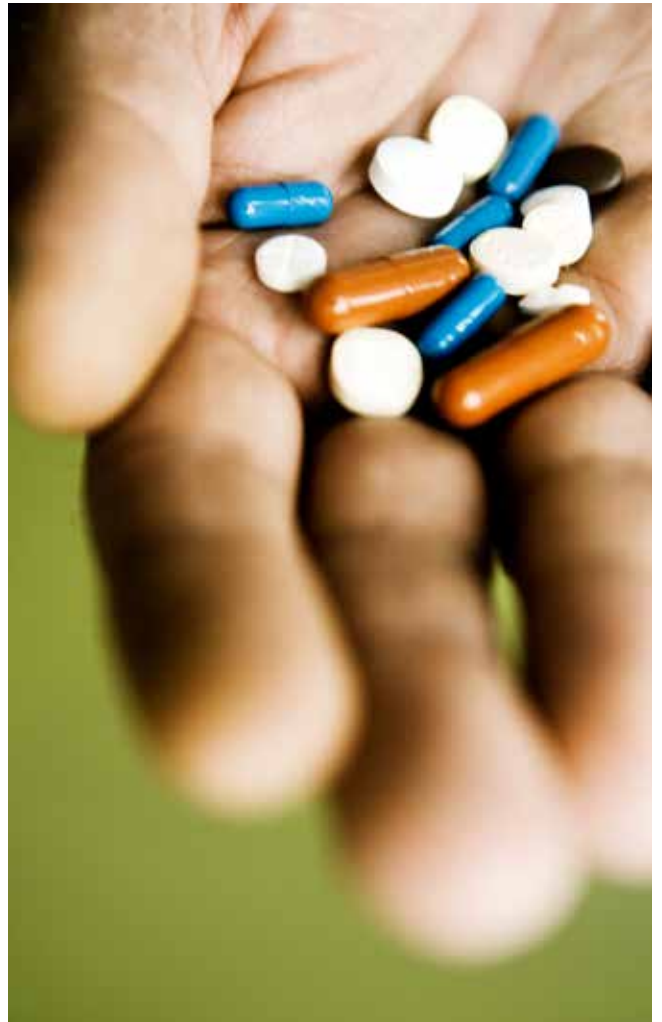
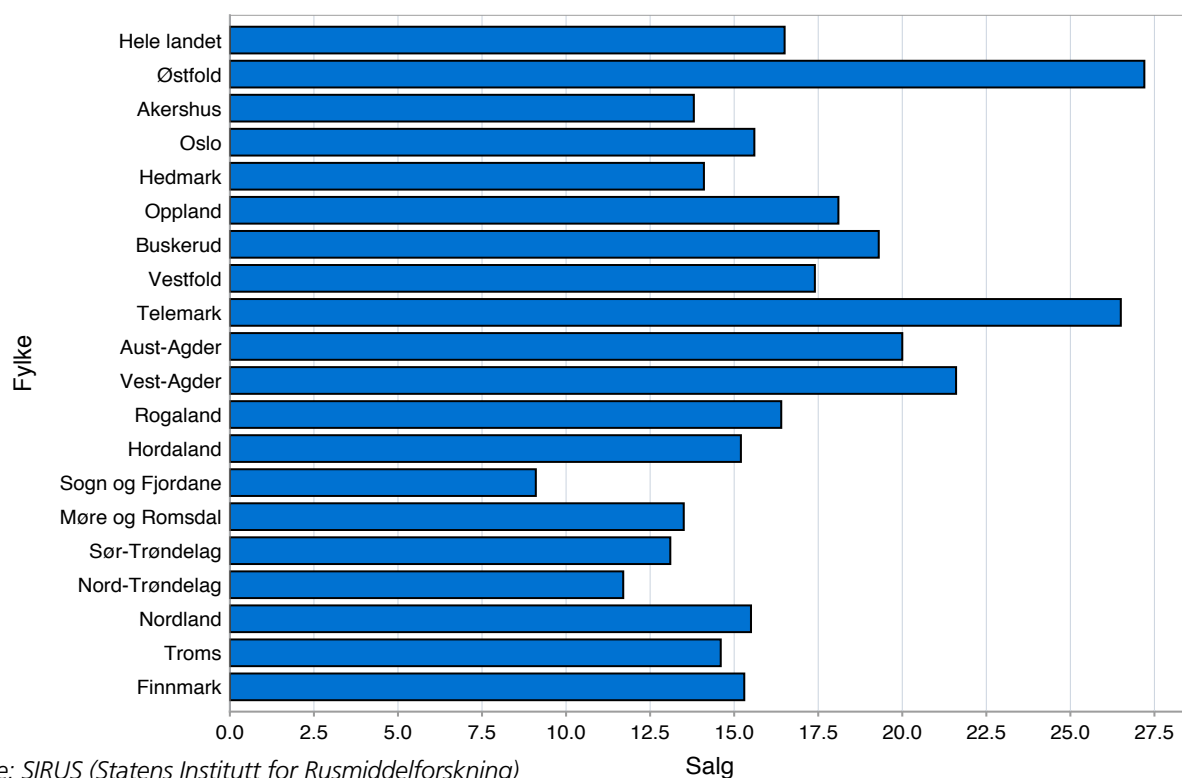

FOTO: Scanpix

Læringsnettverket

Fylkesmannen deltar også i det nasjonale læringsnettverket "Riktig legemiddelbruk i sykehjem sammen med Utviklingssenteret. Vi gjennomførte et slikt læringsnettverk i 2010 som ble avsluttet i 2011. Dette nettverket oppnådde svært gode resultater, og er blitt forankret i daglig drift i de kommunene som deltok i dette nettverket. Denne erfaringen har påvirket deltakelsen i dette nasjonale nettverket som startet i 2012. Det deltar nå 14 av 18 kommuner i nettverket.

Salg av anxiolytika (angstdempende legemidler), fylke, DDD – 2011

Salg av hypnotika og sedativa (benzodiazepiner og z-hypnotika ATC grupper N05CD og N05CF) (sovemidler) fordelt på fylke, angitt i definerte døgndoser per 1000 innbyggere per døgn 1991-2008

År	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Fylke													
Hele landet	30,4	31,4	34	35,8	36,9	38,9	41,2	42,5	43,8	44	43,6	42	41,4
Østfold	36	36,7	39	41,7	43,5	48,7	51,5	56,2	60,8	58,1	49,2	49	49,7
Akershus	25,5	26,4	29	30,7	32	34,5	36,3	37,6	39,2	39,8	40	38,9	39,4
Oslo	41	41,1	43,9	45,7	44,8	46,1	47,4	46,9	46,6	45,5	44,3	41,6	39,6
Hedmark	27,8	28,7	31,2	34	35	37,1	39,9	41,5	42,4	42,3	42,2	40,8	39,6
Oppland	33,4	35,1	38	40,5	42,8	45,9	50,2	53,2	55,6	56,4	57,6	55,4	53,1
Buskerud	32,7	34,3	37	39,5	40,4	42,9	45,5	46,2	47,5	48,4	49,3	47,2	45,9
Vestfold	32,3	33,5	36,4	37,5	39	40,4	44,1	46,1	48,2	49,5	49,3	48,5	47,1
Telemark	37,3	38,8	42,1	44,7	45,9	48,3	51,5	52,9	55,6	56,7	58,4	57,6	55,3
Aust-Agder	39,1	38,7	41	44,2	46,7	49,7	53,5	54,5	55,3	56,4	56,2	55,6	54,5
Vest-Agder	37,2	36,9	40,3	42,2	45,3	47,1	49,2	50,3	51,8	54,8	56,4	55,1	53,8
Rogaland	29,3	30,2	32,2	33,4	34,3	35,1	36,9	37,6	38,3	38,8	39,5	38,4	37,5
Hordaland	26,2	27,8	30,2	31,8	33,6	35,5	37,5	38,5	39,2	38,9	38,8	37,1	36
Sogn og Fjordane	19,6	19,7	21,7	23,3	24,5	24,8	26,2	27	27,7	27,7	27,8	27,1	26,3
Møre og Romsdal	27,9	29,3	32,5	34,7	35,7	38,2	40,8	42,7	44,8	45,5	45,9	45,1	42,8
Sør-Trøndelag	27,1	29,2	32,1	32,3	33,2	34,5	35,6	36,2	35,8	34,5	34,8	34	33,5
Nord-Trøndelag	27,3	29,4	31,5	33,7	34,7	37,4	39,7	40,2	42,4	42,3	42,4	40,3	39,4
Nordland	26,4	28,1	30,4	31,4	32,6	34,7	37,2	38,7	40,4	41,9	42,2	42,1	41,8
Troms	20,1	20,7	22,7	24,4	25	26,8	29,4	30,6	31,7	33,4	33,3	32,4	32,2
Finnmark	16,4	17	18,3	19,5	20,3	21,9	24,8	26,5	27,8	28,8	29,4	29,1	28,9

DDD=definert døgndose. En definert døgndose (teknisk måleenhet) er den antatte gjennomsnittlige døgndose brukt ved preparatets hovedindikasjon hos voksne.

Kilde: SIRUS (Statens Institutt for Rusmiddelforskning)

FØRERKORT:

Nye regler og flere saker

Fører kortsakene i Telemark har økt jevnt de siste årene. I 2012 behandlet Fylkesmannen nærmere 1600 saker.

En førerkort sak hos Fylkesmannen er i hovedsak av to typer:

1. En inndragningssak, der Fylkesmannen skal ta stilling til om førerkortet skal inndras på bakgrunn av de medisinske opplysninger vi har fått om sjåførens kjøredyktighet.
2. En dispensasjonssak, der Fylkesmannen skal ta stilling til om det kan gis dispensasjon fra helsekravene i førerkortforskriften.

Hvilke regler gjelder for Fylkesmannen sin avgjørelse om inndragning av førerkort og vedtak om dispensasjon

I utgangspunktet er det førerkortforskriften vi bygger på. Videre har vi veiledere fra Helsedirektoratet for fortolkning av dette regelverket, bl.a. "Retningslinjer for fylkesmennene ved behandling av førerkort saker". Veilederne er tilgjengelig på våre nettsider og på Helsedirektoratet sine nettsider. Grunnleggende for våre avgjørelser er de medisinske opplysningene vi får fra lege om helsetilstand i forhold til kjøreevne. Det avhenger av helsetilstanden hvilke opplysninger vi trenger. Fastlegen skal alltid, sammen med en søker, fylle ut helseattest (blankett NA 0202) og ved behov henvise til spesialist. Legen gir sin uttalelse på fastsatt skjema (NA 0202) og vil kunne bistå søkeren. Førerkortinnehaver må selv sørge for å sende søknaden.

Førerkort fra fylte 75 år

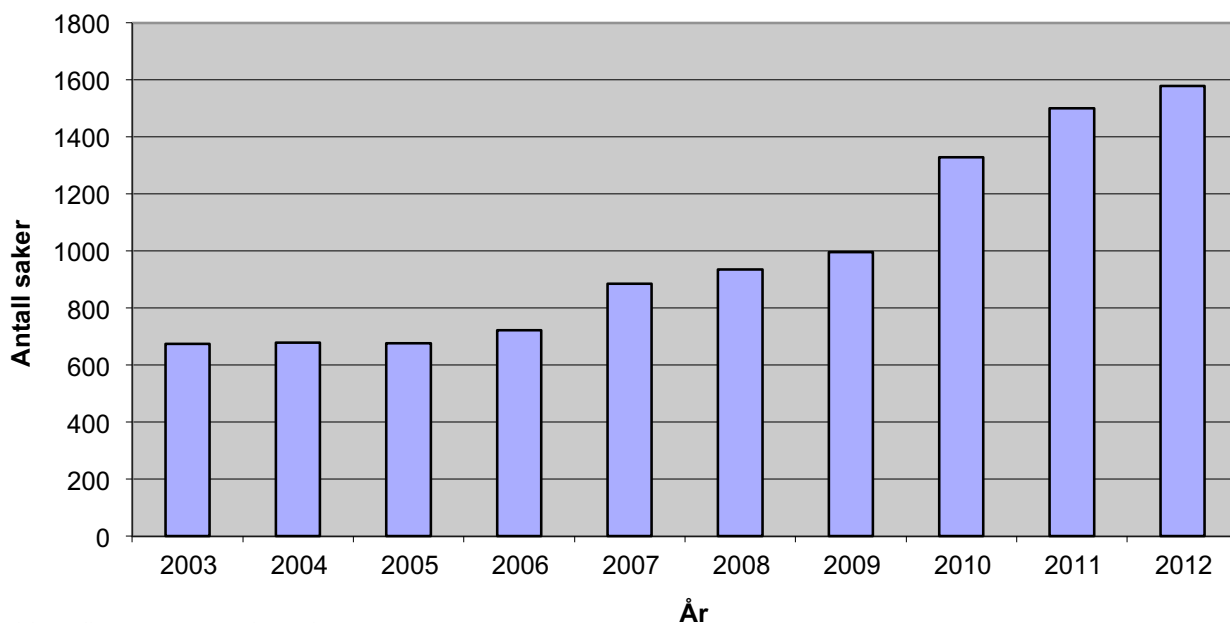
Endringer fra januar 2013 medfører at vanlig førerkort (gruppe 1) har maksimal gyldighet til fylte 75 år. Skjema NA 0202c er falt bort. For å få nytt førerkort må vedkommende levere full helseattest NA 0202 (pluss ev. også diabetesattest NA 0202b). Legen må spesielt vurdere synsfunksjon, kognitive funksjoner og førlighet/koordinasjon. Dersom legen finner at vedkommende fyller helsekravene, krysses det av for dette i konklusjonen og legen anfører hvor lang gyldighetstid som han synes at førerkortet skal ha. Dette skal normalt angis i hele år. Fra 75 år kan gyldighetstiden maksimalt være 3 år, fra fylte 78 år maksimalt 2 år. Dersom en person ikke oppfyller helsekravene til førerkort, kan han eller hun søke Fylkesmannen om dispensasjon fra helsekravene. Vi skal være restriktiv med å gi slik dispensasjon.

Meldeplikt til Fylkesmannen når helsekravene ikke er oppfylt

Lege, psykolog og optiker har etter helsepersonelloven § 34 meldeplikt når en pasient ikke lenger oppfyller helsekravene i førerkortforskriften. Dersom det er sannsynlig at tilstanden vil bli langvarig, dvs. over 6 måneder, skal pasienten ha skriftlig beskjed, og det skal sendes melding til Fylkesmannen som eventuelt tilrår overfor politiet at førerkortet blir inndratt.

Dersom en pasient gis «muntlig kjøreforbud», betyr det at legen har sagt til vedkommende at nå er ikke helsekravene oppfylt, og da har du ikke lenger førerrett = rett til å kjøre bil

Utvikling i førerkort saker i Telemark 2003-2012

Kilde: Fylkesmannen i Telemark

eller annen motorvogn. Dette skal legen notere i journalen. Grunnen til at informasjonen bare gis muntlig, er at legen er usikker på hvor lenge situasjonen vil vare og antar at helsekravene vil være oppfylt før det har gått seks måneder.

Legen har plikt til å informere pasienten om at vedkommende ikke har rett til å kjøre bil så lenge han/hun ikke fyller helsekravene. Kjøreforbudet følger av vegtrafikklovens bestemmelser, men legen kan ikke selv formelt nedlegge forbud. Når det er gitt muntlig informasjon, anbefaler vi at legen sender et brev til pasienten og viser til samtale om dette. En mal for et slikt brev ligger som vedlegg til den reviderte førerkortveilederen – IS-2070 – på Helsedirektoratets hjemmeside.

Helsedirektoratet har i mars i år revidert førerkortveilederen ((IS-2070). Det er særlig kapitlene om psykiske lidelser, medikamenter og rusmiddellidelser som er ajourført. Vi anbefaler at fastleger og andre særlig leser disse kapitlene i førerkortveilederen.

I 2012 sendte Fylkesmannen 388 meldinger til politiet, der vi tilrådte inndragning av førerretten. Tilsvarende tall for 2011 var 325 og i 2010 sendte vi 318 meldinger. Antall meldinger fra helsepersonell i Telemark har altså økt de siste årene, Ca. 50% av meldingene dreier seg om rusmiddellidelser og psykiatri.

Endelig nye helseattester

Statens vegvesen har i samarbeid med Helsedirektoratet, revidert skjemaet som benyttes når det søkes om førerrett, NA 0202 og NA 0202 B. Søker fyller ut en egenerklæring og legen fyller ut en helseattest om søkers helsetilstand sett i forhold til gjeldende helsekrav for førerkort. Den reviderte helseattesten innebærer et utvidet opplysningsansvar for attestutstedende lege. Opplysningene som kreves om blant annet synsstyrke og synsfelt, er mer detaljerte enn tidligere. Dersom helsekravene ikke er oppfylt, skal legen komme med en tilrådning til Fylkesmannen. Det er viktig at helseattesten er fullstendig utfylt og at påkrevde spesialisterklæringer foreligger. Dersom opplysninger må etterspørres, vil dette forlenge saksbehandlingstiden. Merk at vanlig gyldighet i gruppe 1 (lavere klasser) nå er 15 år. Ved diabetes er det kortere maksimal gyldighet i alle klasser. Merk at alle helseattester på gammelt skjema er ugyldig etter 1. juli 2013.

Fortsatt økning i antall saker

Som diagrammet under viser, økte førerkortsakene jevnt fram til 2009, for så å stige markant fra 2010. I 2012 behandlet vi 1579 saker. Antallet saker i 2011 var 1501, altså fortsatt en liten økning.

BARNEVERN:

Nye stillinger i Telemark

Regjeringen har de siste tre årene satset på en styrking av det kommunale barnevernet. I Telemark dreier det seg om 1500 barn på tiltak.

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

Kommunene har blitt tilført betydelige ressurser som er øremerket barnevernet. I tillegg til tilføring av nye stillinger har det også blitt gitt tilskudd til kompetansehevende tiltak i det kommunale barnevernet. Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet (BLD) har også på sentralt hold satt av midler til utdanning, bl.a. mastergradsstudium for barnevernledere.

I tillegg til nye stillinger og midler til kompetanse- og

samhandlingstiltak har det i 2013 blitt avsatt midler til to fylkesvise samlinger hvor målgruppa er alle ansatte i det kommunale barnevernet. Telemark har planlagt opplæring i saksbehandling og kunnskapsbaserte undersøkelser i barnevernet (Kvello-metoden), samt samtale med barn. Nye stillinger til det kommunale barnevernet for 2013 ble tildelt i mars med virkningstidspunkt 01.04.13. Tilskudd til kompetanse- og samhandlingstiltak ble fordelt til kommunene i april/mai 2013.

BLD har også tilført stillinger innen barnevern til alle fylkesmannsembetene. Telemark har fått tildelt 0,75 stilling. Denne stillingen skal bidra til å styrke innsatsen innen arbeidet med barnevern i fylket.

Barnevernet i Telemark

Pr. 31.12.12 var det rundt 1500 barn i Telemark som hadde tiltak fra barnevernet.

Oversikt tildeling av nye stillinger til det kommunale barnevernet 2011-2013

	Tildelt antall stillinger 2013	Tidligere tildelte stillinger	Tildelte stillinger 2011-2013
Porsgrunn	2,00	3,00	5,00
Skien	4,00	5,00	9,00
Notodden/Hjartdal	0,50	1,10	1,60
Siljan	0,00	0,50	0,50
Bamble	0,50	1,00	1,50
Kragerø	0,40	1,00	1,40
Drangedal		1,00	1,00
Midt-Telemark barneverntjeneste	1,00	1,70	2,70
Tinn		1,00	1,00
Barnevernsamarbeidet i Vest-Telemark	0,70	1,00	1,70
SUM nye stillinger Telemark	9,1	16,30	25,40

Flere skal ha et hjem

I 2012 mottok kommunene Kragerø, Drangedal, Notodden, Skien, Tøkke, Vinje, Seljord og Nissedal tilskudd til oppfølgingstjenester i bolig. Formålet med denne tilskuddsordningen er å styrke de ordinære tjenestene i kommunene, slik at de bedre kan ivareta behovet som bostedsløse og rusmiddel-misbrukere har for oppfølging i bolig. Tilskuddet ytes for 1 år om gangen i en periode på inntil 3 år.

Utfordringer

- » Sikre brukerens rettssikkerhet ved at det fattes vedtak om oppfølgingstjenestene i boligen
- » Sikre at stillingene videreføres etter endt tilskuddsperiode

Vil redusere barnefattigdom

I 2012 hadde kommunene Tinn, Notodden, Bø, Sauherad, Nome, Skien, Bamble, Porsgrunn, Kragerø og Seljord tilskudd for å forebygge og redusere barnefattigdom.

Formålet med tilskuddsordningen er å forebygge og redusere barnefattigdom og sosial eksklusjon blant barn, unge og barnefamilier gjennom å utvikle tiltak og virkemidler. Målgruppa er barn og unge i familier som er i kontakt med de sosiale tjenestene i NAV og ungdom mellom 15 og 25 år som ikke er i opplæring eller arbeid.

Tilskuddet innvilges for 1 år av gangen i en periode av inntil 3 år. I tillegg kan det ytes tilskudd i 1 år for å utvikle handlingsplan.

Kommunene Drangedal, Kragerø, Porsgrunn, Skien, Kragerø, Seljord, Siljan, Bø, Sauherad og Nome har alle i løpet av 2011 og 2012 utarbeidet handlingsplaner for å forebygge og redusere barnefattigdom. Kommunene Bø, Sauherad og Nome har utarbeidet en interkommunal handlingsplan.

Fylkesmannen arrangerte også i 2012 en fagdag med fokus på å forebygge og redusere barnefattigdom. Oppslutningen fra de ulike etatene i kommunene var god, noe som viser at temaet er satt på dagsorden i de fleste kommunene.

Prioriterte tiltak vil i 2013 være;

- » Tiltak som bidrar til å sikre barneperspektivet på NAV-kontoret
- » Utvikling av helhetlige oppfølgingsprogram for lavinntektsfamilier
- » Tiltak som bidrar til overgang til opplæringsarbeid og aktivitet for ungdom opp til 25 år som ikke er i utdanning eller arbeid
- » Utvikle handlingsplaner
- » Integre tiltak og tjenester overfor familier i sin helhet i form av motivasjon, råd, veiledning og aktiviteter

Utfordringer

- » God samhandling på tvers av de ulike etater som favner om målgruppen
- » Utvikle levende handlingsplaner med god politisk og administrativ forankring
- » Sikre politisk og administrativ forankring av tiltakene
- » Implementere tiltakene i ordinær drift etter endt tilskuddsperiode

FOTO: Scanpix

PSYKISK HELSE:

Nye nedskjæringer

Fylkesmannen er bekymret for nedskjæringer både i spesialisthelsetjenesten og i kommunene.

Fylkesmannen inviterer årlig til kontaktmøte med ledelsen av det psykiske helsevern ved Sykehuset Telemark HF og Kontrollkommisjonen for det psykiske helsevern i Telemark. I årets møte primo april -13 ble det gitt uttrykk for en bekymring som kan ha relasjon til utilsiktede aspekter ved samhandlingsreformen. Psykisk helsevern opplyser at det for flere kommuner nå er vanskeligere enn tidligere å få tilbakeført pasienter. Dette gjelder i særlig grad pasienter som har hatt langtidsopphold i psykiatriske institusjoner og hvor boligen pasienter skulle utskrives til ikke er brukbar, noen ganger ikke forsvarlig eller i enkelte tilfeller ikke finnes. Mange av disse pasientene vil også være i behov av omfattende tjenester. Hypotesen er at kommunene prioriterer å ta raskt tilbake pasienter fra somatiske avdelinger, siden det kan utløse kostnader for kommunen å ikke ta imot. Samtidig ble det opplyst fra psykiatrilæden at psykiatrien ved Sykehuset Telemark for inneværende år er pålagt å spare 8,4 millioner kroner på drift for 2013.

Færre årsverk

Ressursbruk til psykisk helsearbeid i kommunene har vært rapportert årlig via Fylkesmannen til Helsedirektoratet fra 2007 til 2011. Etter at opptrappingsplanen for psykisk helse (1999 -2008) er over, viste rapporteringen at ressursbruken på dette feltet målt i antall årsverk i Telemark ble langsomt redusert fra år til år. Rapporteringen for 2012 skulle skje direkte til SINTEF, og resultatene her foreligger ennå ikke.

Fylkesmannen har imidlertid med sine kontakter i det psykiske helsearbeidet i kommunene fått informasjon om at feltet i inneværende år ytterligere reduseres i flere kommuner og antakelig i større omfang enn hittil.

Mangler pressgrupper

Flere prosjekter som ble iverksatt som samhandlingsprosjekter i siste fase av opptrappingsplanen nedlegges når prosjektperioden er over. Nedleggelsene har ikke medisinske eller sosialfaglige begrunnelser, men økonomi. Noen kommuner vurderer å nedlegge ungdomsklubber. Begrunnelsen er økonomi,- uten analyse av hva samfunnet på sikt kan spare ved å drive godt forebyggende arbeid. Det synes som mange kommuner mener de må spare og dermed kutter på områder som er av stor betydning og som på forhånd får lite av samfunnets ressurser. Dette gjelder grupper som har få talspersoner og ingen sterke pressgrupper.

Fylkesmannens forventninger til kommunene og sykehusene:

Fylkesmannen vil påpeke at hensikten med opptrappingsplanen for psykisk helse 1999 – 2008 var en varig styrking av tilbudet til personer med psykiske lidelser, og at dette helsepolitiske målet ikke blir nådd når både heleforetak og kommuner reduserer ressursbruken på området. Fylkesmannen i Telemark henstiller til alle om å prioritere pasienter med psykisk sykdom.

KVALIFISERINGSPROGRAMMET: De unge i fokus

I Telemark er ledigheten størst blant unge mellom 20-29 år. De unge har lite arbeidserfaring og flere av dem mangler en fullført videregående opplæring, noe som medfører at de ofte stiller nederst på rangstigen i kampen om arbeidsplassene.

I 2007 lanserte regjeringen Kvalifiseringsprogrammet (KVP) som sitt viktigste virkemiddel i kampen mot fattigdom.

Programmet skal bidra til bedre

arbeidsmarkedstilknytning og levekår for personer som står langt fra arbeidsmarkedet, har store og sammensatte problemer, vesentlig nedsatt inntektsevne og ingen eller begrensede trygderettigheter, og som er i, eller står i fare for å komme i en passiv situasjon preget av inntektsfattigdom. Kvalifiseringsprogrammet er en lovfestet rett for de som fyller vilkårene.

Høy ledighet

Telemark er et fylke med mye industri, og nedleggelse og permitteringer innenfor industrien, merkes på ledig-

hetstallene i fylket. Telemark har en høyere arbeidsledighet enn landsgjennomsnittet.

Når arbeidsledigheten stiger, rammes dette i første omgang de som står langt fra arbeidsmarkedet, og Kvalifiseringsprogrammet er et godt tiltak som kan bidra til at personer i målgruppen får en tettere kontakt med arbeidsmarkedet.

Telemark har et økt fokus på ungdom, og Kvalifiseringsprogrammet kan være et godt tiltak for de ungdommene som

Samhandlingsreformen i gang

Samhandlingsreformen er godt forberedt i Telemark, både på kommunalt, helseforetaksnivå og KS-nivå. Fem koordinatore bidrar til samhandling mellom kommunene og regionene.

I januar 2012 trådte nye helselover i kraft. Det gjelder lov om kommunale helse- og omsorgstjenester, og lov om folkehelsearbeid.

Ett av hovedformålene med de nye lovene er å legge til rette for samhandlingsreformen i helsevesenet. Noen av målene er:

- » Etablere strukturer/organisasjonsformer/arbeidsmåter som gjør tjenestene mer helhetlige og koordinerte for brukerne.
- » Redusere sykkelighet og øke egenmestring i befolkningen gjennom mer proaktivt og forebyggende arbeid.
- » Redusere bruken av sykehustjenester ved at en større del av tjenestene blir levert kostnadseffektivt i kommunene.

Sykehus og kommuner

På bakgrunn av dette er det nå etablert et forpliktende samarbeid mellom sykehus og kommunene.

I tillegg er det etablert praksiskonsulentordning (PKO)

Fra 1. januar 2016 skal kommunene ha akutt plasser for øyeblikkelig hjelp-innleggelser. Det er ment å ta imot pasienter som trenger et akutt tilbud, men ikke i den grad som spesialisthelsetjenesten tilbyr. Det er i tillegg opprettet meglingsinstans på nasjonalt nivå for å ta seg av tvister mellom sykehus og kommuner. Fylkesmannsembetene skal ikke ha en rolle i slike meglinger, men holde seg orientert. I kraft av tilsynsmyndighet skal fylkesmannsembetene gripe inn i disse prosessene ved å opprette tilsynssaker dersom det er mistanke om faglig uforsvarlighet.

Det er opprettet samhandlingskoordinator i hver helseregion, som skal bistå fylkesmennene når det gjelder kontakt med kommunene og helseforetakene.

Samhandlingsreformen er godt forberedt i Telemark, både på kommunalt, helseforetaksnivå og KS-nivå. Fem koordinatore bidrar til samhandling mellom kommunene og regionene.

Det er opprettet avtaler; overordnet avtale og delavtaler (tjenesteavtaler)

Disse inneholder forebygging, kompetanse, rehabilitering, pasientforløp og blant annet IKT-ordninger.

Det regionale helseforetakets ledelse rapporterer at så langt ser det ikke ut som pasienter blir skrevet ut for tidlig fra sykehusene.

Plasser for øyeblikkelig hjelp i kommunene:

71 kommuner i landet søkte om godkjenning for døgnbaserte ø-hjelpstilbud i 2012, knapt 50 ble innvilget. For Telemark er det opprett ett tilbud.

Status for samhandlingsreformen i dag, og forventet utvikling framover:

Man konkluderer foreløpig med at samhandlingsreformen har bedret samarbeidet om utskrivningsklare pasienter og frigjort kapasitet (ca. 100000 færre liggedøgn pr år på landsbasis-250 senger).

har vanskeligheter med å få innpass på arbeidsmarkedet, og som har behov for tilrettelegging og individuell tilpasning.

Fylkesmannen følger opp

Kvalifiseringsprogrammet har nå vært i ordinær drift i to år, og mange kommuner har innarbeidet seg gode rutiner i arbeidet sitt med KVP. Vi ser i våre KVP-besøk ved NAV-kontorene, at mange deltakere har gode, individuelle program, og får den tette oppfølgingen de har behov for.

Fylkesmannen har en viktig rolle i å følge utviklingen av KVP, og bidra til at de som fyller vilkårene for KVP, får tilbud om det. En annen viktig oppgave er veiledning, og opplæring i NAV-kontorene. Vi formidler viktig informasjon fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, og Arbeidsdepartementet, og skal bidra til at det gjøres et godt faglig arbeid ute i NAV-kontorene.

FOTO: Scanpix

OMSORG: Plan for demente

Fylkesmannen ser store utfordringer i demensomsorgen, og vil gjøre noe med det.

Den nasjonale kartlegginga av tjenestetilbudet til personer med demens som ble gjennomført i 2011 viste at Telemark lå lavt i forhold til andre fylker når det gjaldt pårørende grupper, demensteam, samtalegrupper og dagtilbud til personer med demens. I tillegg til denne avsløringen, påpekte vi avvik ved tilsyn til hjemmeboende demente som vi gjennomførte i 2011 og 2012.

Demensarbeidslag

Som resultat av dette har de største bykommunene, Skien og Porsgrunn, etablert samarbeid med Utviklingssenteret, om et fellesprosjekt. Prosjektet inneholder at det er etablert demensarbeidslag, utarbeidet funksjonsbeskrivelse for primærkontakt og arbeidet laget, rutiner for systematisk observasjon og hvordan dette dokumenteres i journal. I tillegg til å gi opplæring i kartlegging ved mistanke om kognitiv svikt.

Nasjonal satsning

Omsorgsplanen 2015 er en omfattende nasjonal satsing, forankret i Stortingsmelding nr 25 (2005-2006) mestring, muligheter og mening. Omsorgsplanen 2015 inneholder en rekke konkrete tiltak og innsatsområder som dekker hele

livsløpet, uavhengig av alder, diagnose eller funksjonshemming. Strategien i planen er å få kommunene til å utnytte den relative stabile perioden fram mot 2020 til å planlegge kommende vekst i behovet for helse- og omsorgstjenester. I tillegg inneholder Omsorgsplanen 2015 følgende 3 delplaner med tiltak og satsinger: Demensplanen 2015, Nevroplanen og Kompetanseløftet 2015.

Økt alder medfører at flere vil få demenssykdom. Samtidig medfører samhandlingsreformen at krevende oppgaver blir overført fra spesialisthelsetjenesten til kommunene.

FOTO: Scanpix

Dagtilbud i kommunene etter fylke

	2007		2010-2011	
	Ant.	%	Ant.	%
Østfold	8	44	12	67
Akershus	13	59	14	64
Oslo	1		1	
Hedmark	10	46	12	55
Oppland	8	31	14	54
Buskerud	11	52	12	57
Vestfold	7	50	8	57
Telemark	6	33	3	19
Aust-Agder	4	27	6	40
Vest-Agder	6	40	9	60
Rogaland	11	42	15	58
Hordaland	8	24	14	42
Sogn og Fjordane	4	15	10	39
Møre og Romsdal	10	27	17	47
Sør-Trøndelag	11	44	9	36
Nord-Trøndelag	3	13	10	42
Nordland	4	9	9	21
Troms	2	8	7	28
Finnmark	3	16	6	32
Hele landet	130	30	188	44

Med støtte fra Fylkesmannen drifter utviklingssenteret et interkommunalt fagnettverk innen demensomsorgen. Hensikten er å styrke det tverrfaglige samarbeidet innen fagområdet på tvers av kommunegrenser. Her møter vi på alle nettverkssamlingene.

Utviklingssentret ved hjemmetjenesten har som ett av tre i Norge fått status som Demensfyrtårn. Her er fokusområde samhandling mellom hjemmetjenesten, fastlege, pårørende og andre aktører.

Midler å søke

Kommuner og spesialisthelsetjenesten kan søke om midler til både pårørendeskoler (satsen er 30 000 kr), og samtalegrupper (sats 5000 kr). Frivillige organisasjoner kan søke til samtalegrupper. Dette er tilbud som kan søkes om hele året. Vi formidler dette til kommunene i håp om at det etableres flere dagtilbud i kommunene.

Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse opprettet i 2012 nettportalen *Fagnett Demens*. Målet er å gi informasjon om satsingsområder innen Demensplan 2015 og være en støtte for fagpersonell og planleggere som arbeider med utvikling av tilbud til personer med demens og deres pårørende.

Veien videre

- » alle kommuner har demensteam
- » fastlegen diagnostiserer
- » planlegge omsorgen for yngre og personer med innvandrerbakgrunn
- » pårørendeskoler og samtalegrupper bør være tilgjengelig i hele landet.
- » gjør nytte av tilskuddsmidler
- » til og med 2015, søk tilskudd

Kilde: Nasjonalt Kompetansesenter for Aldring og Omsorg

Kompetanseløftet

I hvert fylke er det opprettet et Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT). I Telemark er det St.Hansåsen sykehjem og Hjemmetjenesten i Eidanger sone, begge i Porsgrunn kommune som har denne funksjonen.

Det er ansatt to prosjektledere. I tillegg er det ansatt en prosjektleder i halv stilling til å drive utvikling og demensnettverk innen demens i Telemark. USHT har fått status som Demensfyrtårn. Telemark er en av tre fylker i Norge som er med på dette prosjektet. Følgende prosjekter er inkludert:

- » samhandling om kronikergruppen og hjemmeboende pasienter med demenssykdom. Her deltar de to største kommunene, Skien og Porsgrunn
- » demensarbeidsmodellen i hjemmetjenesten i Porsgrunn kommune
- » Pasientsikkerhetskampanjens innsatsområde "Riktig legemiddelbruk"
- » prosjektet: "Ernæringspraksis i fokus". Målet var å gi økt kompetanse om ernæring og betydning av pasientens helse og stimulere til systematisk oppfølging av pasientens ernæringsstilstand i andre kommuner i fylket

Fylkesmannen har god dialog med Utviklingssenteret, som er en viktig pådriver for kvalitet og kompetanseutvikling i sykehjem og hjemmetjenester i hele fylket.

Masterstudium i demens

Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester i Telemark har inngått avtale med Høgskolen i Telemark om etablering av videreutdanning i demens og psykisk helse hos eldre. Utdanningen er kommet i gang etter nært samarbeid med

Fylkesmannen som bl.a ved tilsyn har avdekket behov for mer kompetanse på dette området, samt statistisk viser det seg også at Telemark ligger lavt i forhold til personell med slik videreutdanning.

Kommunene og Sykehuset Telemark signaliserer et betydelig lavere behov for nyrekruttering av helsefagarbeidere enn det den nasjonale prognosen tilsier. Det kan være mange årsaker til det, men den viktigste er kanskje at kommune-Norge ser veldig ulikt ut. Det er også store forskjeller på kommunene i Telemark. Skien og Porsgrunn angir et lite behov for nyutdannete helsefagarbeidere de nærmeste årene. Dette gir store utslag på Telemarks totale tall og dermed store utslag når vi sammenlikner med prognoser for hele landet. Det er noe usikkerhet med tanke på tallene i kartleggingen, spesielt fordi kommunene ikke har vektlagt de samme faktorene når de har sagt noe om framtidig behov.

Trenger 500 helsefagarbeidere

Med de usikkerheter som er nevnt, vil Telemark ha behov for å rekruttere ca. 500 nye helsefagarbeiderårsverk fram mot 2020. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse for denne yrkesgruppa i dag er 65-70 %. Hvis stillingsstørrelsene holder seg på samme nivå, vil det være behov for langt flere personer.

Selv om denne undersøkelsen viser et noe lavere tall enn det nasjonale prognoser viser, vil Telemark få store rekrutteringsutfordringer. Ungdomskullene i Telemark går ned med ca. 400 mot 2020. Når andelen søkere til læreplass med ungdomsrett stadig synker, er det grunn til å se på hva som skal til for å få flere unge til å fullføre læretid og fagbrev.

SOSIALE TJENESTER:

Er NAV gode nok?

Fylkesmannen i Telemark har sjekket om NAV-kontorene i fylket er gode nok til å følge opp de sosiale tjenestene.

Rettferdig fordeling og sosial utjevning er grunnleggende verdier i regjeringens politikk, arbeid er både et sentralt mål og et virkemiddel i regjeringens tiltak mot fattigdom. (fra nasjonale mål og hovedprioriteringer 2013)

Nav har etter lov om sosiale tjenester et ansvar for å bedre levevilkårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og fremme overgangen til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. (Lov om sosiale tjenester i arbeids og velferdsforvaltningen § 1)

I NAV sin overordnede virksomhetsstrategi (2012 – 2020) regnes arbeid som en viktig faktor for god helse og sosial inkludering:» ... Arbeid gir det enkelte menneske økonomisk selvstendighet og handlingsrom og er samtidig den viktigste arenaen for sosial inkludering. Vår innsats skal derfor gi brukerne støtte til arbeid.»

Bruk av vilkår om å utføre arbeidsoppgaver i bostedskommunen eller arbeidsrettede aktivitetskrav følger av Lov om sosiale tjenester § 20 .

«Det kan settes vilkår for tildeling av økonomisk stønad, her under at mottakeren i stønadsperioden skal utføre passende arbeidsoppgaver i bostedskommunen...».

Krav om arbeid for sosialhjelp og/eller annen aktivitetsplikt skal alltid settes etter en individuell vurdering og må ses i sammenheng med lovens formål om å gjøre brukeren selvhjulp.

Fylkesmannen i Telemark gjennomførte i desember 2012 en kartlegging ved alle NAV-kontorene i fylket om deres bruk av generell aktivitetsplikt (stå tilmeldt NAV som arbeidssøker, sende meldekort og søke arbeid).

NAV-kontorene har ikke en egen registrering som viser antall brukere med krav om arbeid eller arbeidsrettet aktivitet for sosialhjelp. Rapporteringen blir derfor ulik fra kommune til kommune. Rapporteringen viser allikevel at NAV-kontorene blir stadig mer bevisst på å sette krav om

Kommune	Generell aktivitetsplikt	Arbeidsplikt	Kommunens kommentarer
Bø	Ja	Ja	Krever i 12 saker deltagelse i kommunes eget tiltak, Ny giv.
Bamble			Ikke svart
Drangedal	Ja?	Ja	Vurderes i alle saker som gjelder ungdom.
Fyresdal		Ja	Brukes ovenfor ungdom. Det kan være vanskelig å finne relevante aktiviteter/arbeidsoppgaver
Hjartdal			Ikke svart
Kviteseid			Ikke svart
Kragerø	Ja		Kommunen legger stor vekt på å følge opp vedtak om aktivitetsplikt
Nissedal		Ja	Der det ikke er helsebegrensninger hos bruker, settes generelt krav om aktivitetsplikt
Nome		Ja	Benyttet for flere enn 30 brukere i 2012, mest i forhold til ungdom
Notodden		Ja	Krever oppfølging av avtalt dagaktivitet. Kommunen har erfaring for at en del brukere faller fra, når det settes arbeids/aktivitetskrav
Porsgrunn		Ja	I 2012 var det i hovedsak krav om aktivitetsplikt. I 2013 vil kommunens «Kommuneservice» settes i verk. Her vil det også bli brukere der det har blitt stilt krav om arbeid for sosialhjelp.
Sauherad			Ikke svart
Seljord		Ja	Har en økende bruk av slike vedtak
Siljan	Ja		Vedtak om generell aktivitetsplikt, settes etter en individuell vurdering av brukers behov
Skien	Ja	Ja	For ungdom (UNG INN) brukes individuelt tilpassede vedtak med arbeids/aktivitetskrav
Tinn		Ja	Ikke svart
Tokke	Ja		Krav settes individuelt om ulike aktiviteter. Arbeid mot sosialhjelp har ikke blitt benyttet.
Vinje	Ja	Ja	Aktivitet i et par saker der kravet er å møte opp på NAV. Ikke aktivitet/arbeid utover dette.

arbeid og/eller aktivitet som gjenytelse for sosialhjelp.

Funn:

- » Bruken av arbeidsplikt er påbegynt ved alle NAV-kontorene, Fylkesmannen ser fortsatt at kravet om arbeids/aktivitetsplikt ofte betyr at bruker skal møte opp på NAV-kontoret, sende søknad om arbeid, sende meldekort o.a. En slik generell bruk av § 20 er ikke i tråd med loven, fordi dette kravet er en naturlig følge av lovens subsidiære karakter, der enhver skal utnytte alle muligheter for å bli selvhjulp.
- » Der det settes vilkår om arbeidsplikt, blir dette i hovedsak benyttet overfor ungdom.
- » Det er en økende bruk av individuelt tilpassede tiltak, der det stilles konkret krav om arbeid/aktivitet som gjenytelse for økonomisk sosialhjelp.

Utfordringer

- » Bruk av vilkår om å utføre arbeidsoppgaver i bostedskommunen bør vurderes innført i alle kommunene
- » Vilkår om arbeids og/eller aktivitetsplikt skal alltid settes etter en konkret vurdering i den enkelte sak, i tråd med lovens krav

SPESIALUNDERVISNING: Telemark over snittet

Nissedal har tatt et stort skritt i riktig retning etter en negativ utvikling når det gjelder spesialundervisning. Fortsatt ligger fylket vårt over landsgjennomsnittet.

I Meld.St. 18 (2010-2011) Læring og fellesskap legges premissene rundt tidlig innsats for bedre utvikling og læring. Alle har potensial for læring. Ikke alle kan nå de samme målene, men alle skal få et best mulig grunnlag for læring gjennom hele livet. Spesialundervisning skal være en sikring for dem som ikke får tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen.

Det kommunale og fylkeskommunale støtteapparatet får stor oppmerksomhet i meldingen. Departementet har forventninger til PP-tjenesten. PPT skal:

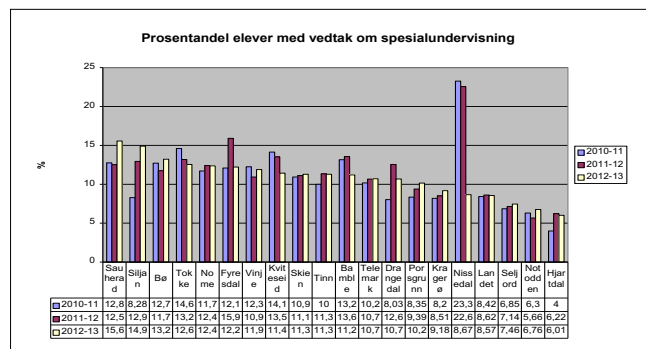
- » være tilgjengelig og bidra til helhet og sammenheng
- » arbeide forebyggende
- » bidra til tidlig innsats i barnehage og skole
- » være en faglig kompetent tjeneste

I meldingen presiserer Kunnskapsdepartementet at skoler må bli mer bevisste på spesialundervisningens mål, varighet og resultater. PP-tjenestens sakkyndige vurderinger og tilrådinger er en vesentlig del av dette bildet.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp

Fylkesmannen har i 2013 gjennomført ett tilsyn med planlegging og gjennomføring av spesialundervisning. Hovedtemaet for det felles nasjonale tilsynet 2014-2017 er skoleeiers sikring av forsvarlig utbytte av opplæringen. Hovedfokus vil være på skolens kjerneaktiviteter, organisering av opplæringen og undervisningsvurdering der også spesialundervisning er et aktuelt fokusområde. Fylkesmannen vil fortsatt sette temaet på dagsorden i sine kontaktmøter med kommunene, og bidra med veiledning både i for- og etterkant av tilsyn.

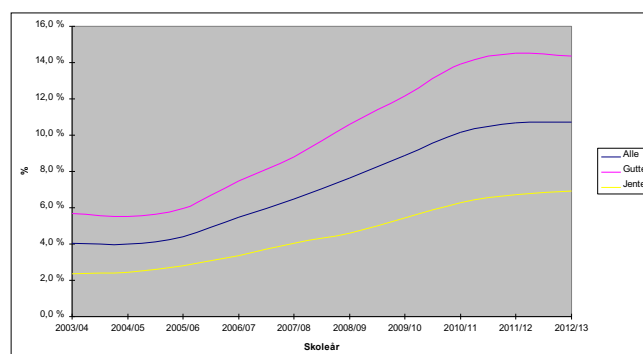
Status i Telemark

Gjennomsnittsmålingen for Telemark viser at antall enkeltvedtak har flatet ut. Slik er det også på landbasis. Men fortsatt ligger gjennomsnittet for Telemark 2,13 % over landsgjennomsnittet.

Eller denne:

Elever i grunnskolen med enkeltvedtak om spesialundervisning, i perioden 2003/04 til 2012/13. Prosent.

Opplæringsloven gir kommunene et handlingsrom når det gjelder å definere hva som er tilpasset opplæring og hva som er spesialundervisning. Det viktigste er at elevene får et godt og profesjonelt opplæringstilbud, at innsatsen settes inn tidlig og at resultatene vurderes.

Utfordringer til kommunene

Fange opp – følge opp

Barnehagen og skolen må skape motivasjon og forebygge vansker gjennom gode læringsmiljøer, og møte mangfoldet av elevers forutsetninger og evner gjennom tilpasset opplæring og tidlig innsats.

Målrettet kompetanse – styrket læringsutbytte

Barnehagen og skolen må sikre spesialisert og målrettet kompetanse for å møte mangfoldet av barn og unges ulike forutsetninger og behov. I spesialundervisningen må kommunene sikre realistiske mål, konkrete tiltak og gode rutiner for vurdering.

Samarbeid og samordning – bedre gjennomføring

Barnehagen og skolen må sikre et godt samarbeid med foreldrene med forbedret informasjon og veiledning, og en tydeliggjøring av gjensidige forventninger til spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning. Kommunen må sørge for god koordinering av ulike tjenester.

Kilde: GSI

SKOLE: Ungdomstrinnets tur

For første gang på 40 år har Regjeringen lagt fram en melding om ungdomstrinnet. Læringen må bli bedre.

Med Meld. St. 22 (2010-2011) Motivasjon – Mestring – Muligheter ønsker Regjeringen å skape et ungdomstrinn som øker elevenes motivasjon og mestring og som gir bedre læring gjennom mer praktisk og variert opplæring.

Klasseledelse, regning, lesing og skriving er prioriterte satsingsområder. Det skal oppnås gjennom bl.a. skolebasert kompetanseutvikling og bistand og tilrettelegging for lokalt utviklingsarbeid.

Hva innebærer dette for Telemark?

Satsingen er beskrevet i Strategi for ungdomstrinnet, Motivasjon og mestring for bedre læring. Det regionale partnerskapet GNIST, har ansvaret for satsningen. Robert Lien Pettersen er prosjektleder og har base i Porsgrunn kommune. Alle kommunene har fått tilbud om å delta i skolebasert kompetanseutvikling i perioden 2013-2017.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Fylkesmannen deltar i styringsgruppa for prosjektet, fordeler midler til finansiering og formidler statusrapporter til Kunnskapsdepartementet.

Tokke kommune starter opp i 2013

FOTO: Scanpix

Kartlegging av skolenes behov:

Kommune	Skole	Tidspunkt	Hovedsatsingsomr.
Bamble	5 stk	Vil vente	Ikke kartlagt, vil vente
Skien	5 stk(?)	Vil vente	Ikke kartlagt, vil vente
Kragerø	Kragerø 1-10 Sannidal u	2014 2014	Klasseledelse Lesing
Porsgrunn	Kjølnes u Tveten u Heistad Vestsiden Stridsklev u		Regning Klasseledelse Skriving Klasseledelse Lesing
Bø	Bø u	2014	Regning
Drangedal	Drangedal 1-10	2014	Regning
Fyresdal	Gimle	2014	Skriving
Hjartdal	Sauland	2014	Lesing
Kviteseid	Kviteseid	2014	Skriving
Nissedal	Nissedal u	2014	Skriving
Nome	Holla u Lunde 1-10	2014 2014	Klasseledelse Klasseledelse
Notodden	Heddal u Notodden u Gransherad u	2014 2014 2014	Klasseledelse Skriving Lesing
Sauherad			Kommer
Seljord	Seljord u	2014	Regning
Siljan	Siljan	2014	Lesing
Tinn	Atrå BU	2014	Regning
	Rjukan u	2014	Regning
Vinje	Edland s Rauland s Åmot	2014 2014 2014	Regning Regning Regning
Tokke	Høydalsmo Tokke	2013 2013	Lesing/læringsstr Klasseledelse

Kilde: BASIL

Talenter for framtida

Alle barn og unge har ressurser, talenter og muligheter. I Telemark skal barn og unge få den støtten de trenger for å gjennomføre skolegangen og senere stod godt rustet for å delta i arbeidslivet.

Talenter for framtida er en felles satsing for barn og unge i Grenland. Navnet Gjennom satsingen *Talenter for framtida* skal Grenlandskommunene Bamble, Drangedal, Kragerø, Porsgrunn, Siljan og Skien, samt NAV, fylkeskommunen og Fylkesmannen sammen styrke og forbedre innsatsen overfor risikoutsatte barn og unge. En viktig målsetting for satsingen er at flere unge gjennomfører videregående opplæring og blir klare for arbeidslivet. Det legges vekt på forebyggende arbeid, tidlig innsats og økt samarbeid. *Talenter for framtida* har etablert læringsnettverk for å finne fram til beste praksis og spre kunnskap om virkningsfulle metoder mellom kommunene.

Satsingen ble i 2013 utvidet til de tre kommunene i Midt-Telemark, som har startet et samarbeidsprosjekt med målsetting om å få alle unge i aktivitet.

Mer informasjon om *Talenter for framtida* og årsmelding for 2012 finner du på www.talenterforframtida.no på fylkesmannens hjemmeside.

Status i Telemark

NAV

Talenter for framtidas kortsiktige satsing gikk i juni 2012 inn i linjen, og videreføres som et fagutviklingsprosjekt. Det er nå etablert Ungteam i alle NAV-kontorene i Telemark. I Ungteamene er det egne ansatte som følger opp alle ungdommene som er i kontakt med NAV.

Gjennomføring av videregående skole

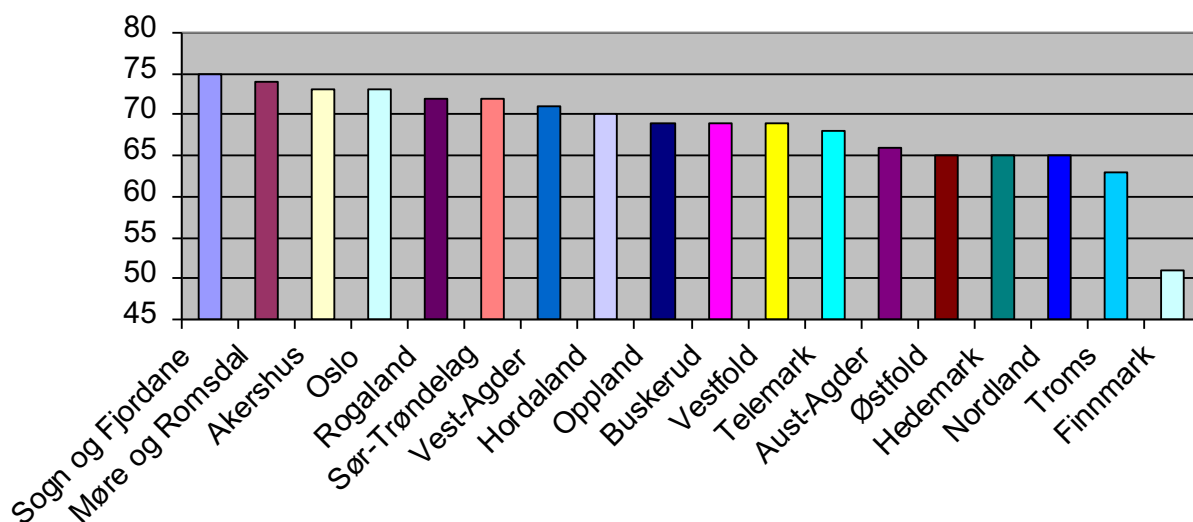
Tabellen nedenfor viser prosentvis antall som startet i grunnkurs for første gang høsten 2005, og som har gjennomført videregående opplæring i løpet av fem år. Av tabellen ser vi det er 68 % som gjennomfører videregående utdanning innen fem år. I fremtiden vil det være svært få arbeidsplasser for ukvalifisert arbeidskraft. Det er derfor viktig at vi arbeider langsiktig for å øke antallet som gjennomfører videregående opplæring.

Tidlig innsats

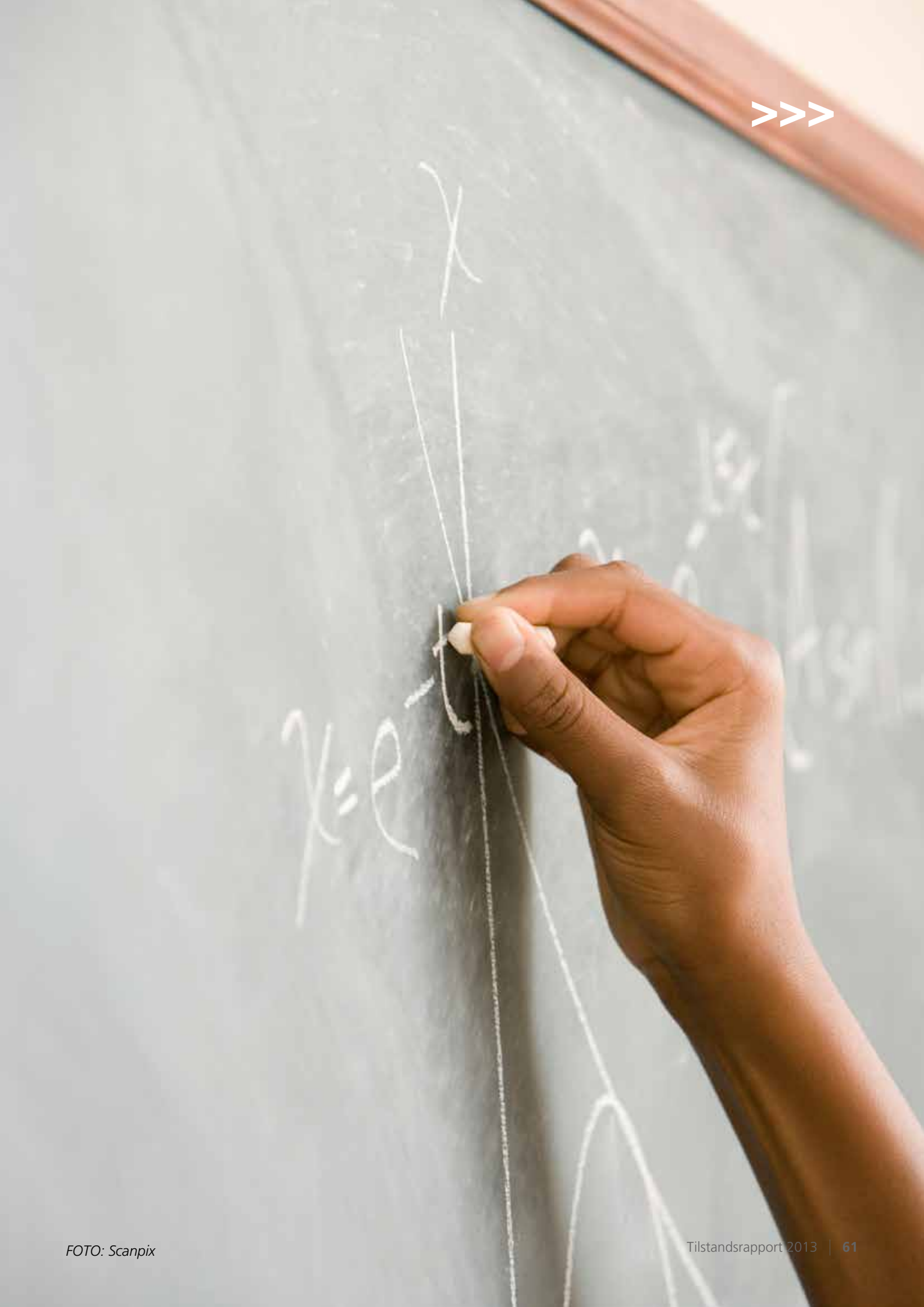
I *Satsing på barn og ungdom - Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2013* fremgår den statlige politikken på området. Her legges det stor vekt på tidlig innsats for at problemer ikke skal vokse seg store. Det er mange som deler på ansvaret for at barn og ungdom skal få en best mulig start og gode oppvekst- og levekår. Kommunene må derfor være gode på samspill lokalt; mellom ulike etater og tjenester, og mellom offentlig og frivillig sektor. Kommunene oppfordres til å lære mer av hverandre.

Forskning om barn og unge er en forutsetning for å sikre gode oppvekst- og levekår for barn og unge. Det er avgjørende at alle som har ansvar i forhold til barn og ungdoms oppvekstmiljø, enten det er på statlig, regionalt eller kommunalt nivå, får anledning til å nyttiggjøre seg forskningskunnskap i sitt arbeid.

Barn og unges egne meninger og erfaringer er viktig for å utforme gode tilbud som gir et godt oppvekstilbud. Å lytte til barn og ungdom og gi dem reell innflytelse er særskilt viktig.

Gjennomføring av videregående skole (SSB).

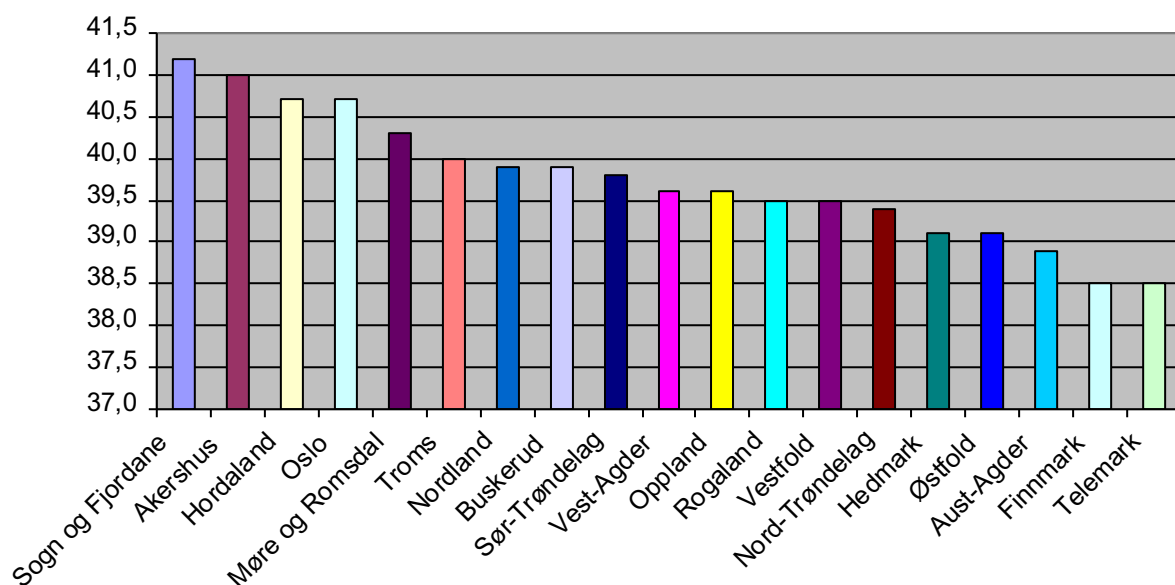

Resultater fra grunnskolen

Telemark skårer lavest i landet på resultater fra grunnskolen. Dette er bekymringsfullt når vi vet at gode grunnskoleresultatene er den viktigste indikatoren for om en ungdom gjennomfører videregående opplæring. Samtidig brukes mye ressurser på spesialundervisning i Telemark. Forskningsresultater peker på at spesialundervisning har liten eller ingen

effekt for de elevene som mottar 1-4 timer spesialundervisning i uken. Det er derfor grunn til å se på om ressursene kan utnyttes mer effektivt for å styrke resultatene i skolen. Erfaringer fra LOS-prosjektene og Ny GIV viser at unge som avbryter skolen ofte har høyt fravær. Det er viktig å ha oversikt over omfanget av fravær og sette inn nødvendige tiltak for å redusere dette.

Grunnskolepoeng 2012.

Grunnskolepoeng, 2012

Region	Tid	Gjennomsnittlig grunnskolepoeng
Sogn og Fjordane	2012	41.2
Akershus	2012	41.0
Hordaland	2012	40.7
Oslo	2012	40.7
Møre og Romsdal	2012	40.3
Troms Romsa	2012	40.0
Nordland	2012	39.9
Buskerud	2012	39.9
Sør-Trøndelag	2012	39.8
Vest-Agder	2012	39.6
Oppland	2012	39.6
Rogaland	2012	39.5
Vestfold	2012	39.5
Nord-Trøndelag	2012	39.4
Hedmark	2012	39.1
Østfold	2012	39.1
Aust-Agder	2012	38.9
Finnmark Finnmark	2012	38.5
Telemark	2012	38.5

Utfordringer til kommune

- » Langsiktig fokus på forebyggende arbeid, tidlig innsats og økt samarbeid for å forebygge at unge slutter i skolen
- » Bruke måleindikatorer som grunnlag for faglig refleksjon
- » Arbeide målrettet for å øke resultatene fra grunnskolen
- » Ha god oversikt over omfanget av fravær i skolen, analysere mulige årsaker og iverksette tiltak.
- » Ta i bruk MI som metodikk i samtlige NAV-kontor
- » Dele erfaringer fra Talenter for framtida til øvrige kommuner i Telemark

Oppsummert: Telemark er på rett vei!

Det er viktig at vi er positive, for nå er i hvert fall budskapet om at Telemark har mange utfordringer implementert. Fremover bør vi legge vekt på det positive som skjer i Telemark, og snakke hverandre gode.

TRIVSEL OG LÆRING:

Også gjenstand for tilsyn

Et godt skolemiljø er en sentral forutsetning for en god skole der elevene opplever trivsel og læringsutbytte.

Fylkesmannen har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet i perioden 2010-2012 ført tilsyn med skolenes arbeid med elevenes psykososiale miljø med fokus på:

- » skolenes forebyggende arbeid og internkontroll
- » at ansatte skal gripe inn ved kunnskap eller mistanke om at elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger
- » skolens plikt til å fatte enkeltvedtak dersom en elev eller forelder ber om tiltak som gjelder det psykososiale miljøet
- » om skolene involverer og engasjerer elever og foreldre i skolemiljøarbeidet

Hva innebærer dette for Telemark

Gjennom tilsynet har Fylkesmannen funnet at skolene på mange områder arbeider aktivt med skolemiljøet. På en del skoler er det likevel slik at en del av systematikken (internkontrollen) i arbeidet mangler.

Fylkesmannen ser at de ansatte på skolene gjennomgående har god kjennskap til sin plikt til å undersøke og gripe inn ved kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. Fylkesmannen har gitt mange pålegg til skolene om at det skal fattes enkeltvedtak dersom elever eller foreldre ber om tiltak som gjelder det psykososiale miljøet. Det er også gitt mange pålegg om at skolemiljøutvalg skal være opprettet, lovmessig sammensatt og ha jevnlig møter.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Det sterke fokuset på tilsynet med krav etter opplæringsloven kap. 9A har fra 2010 gitt en generell heving av kunnskap om dette regelverket i kommunene/ved skolene i fylket. For de kommuner og skoler som har hatt tilsyn er de krav regelverket

stiller opp på dette området i stor grad erkjent. Det gjenstår fortsatt en del arbeid for kommuner/skoler med å utarbeide rutiner/prosedyrer som skal hjelpe skolene i å ivareta sitt ansvar etter opplæringsloven kap 9A, men utviklingen er positiv. Fylkesmannen vil i årene fremover ha fortsatt fokus på elevenes psykososiale miljø i vårt tilsyns-, klage-, og veiledningsarbeid.

Nasjonalt tilsyn

I Meld. St. 20 (2012-2013) *På rett vei* går det fram at en grunnleggende verdi ved den norske samfunnsmodellen er at alle barn og unge gjennom skolen møtes i et fellesskap. Fellesskolen skal være en møteplass der elevene skal føle trygghet og tilhørighet. Elevene skal få demokratisk kompetanse og evne til aktiv deltakelse i samfunnet, samtidig som de skal oppnå et godt faglig læringsutbytte.

Kunnskapsdepartementet har fastsatt at det nasjonale tilsynet for perioden fra 2014 til 2017 skal ha elevenes utbytte av opplæringen som tema. Departementet mener at det ved nasjonalt prioriterte tilsynssatsinger er viktig å få til en kobling mellom tilsyn med og veiledning om lowverket både i forkant og etter at tilsyn gjennomføres.

Hva innebærer dette for Telemark

Skoleeiere og skoleledere har gjennom opplæringsloven omfattende plikter når det gjelder rutiner og tiltak som skal sikre elevene et forsvarlig utbytte av opplæringen. Hovedfokus vil være på skolens kjerneaktiviteter, organisering av opplæringen og underveisvurdering

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

På oppdrag fra Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet vil Fylkesmannen gjennomføre tilsyn med en rekke kommuner og skoler i fylket med hvorvidt skoleeierne legger til rette for at de som mottar opplæring, får forsvarlig utbytte. Fylkesmannen vil i tilknytning til dette gi veiledning som bygger opp om dette både i forkant og etter at tilsyn gjennomføres.

FOTO: Scanpix

BARNEHAGE:

På jakt etter barnehagelærere

GLØD er et prosjekt i Kunnskapsdepartementet som har som mål å styrke de ansattes kompetanse i barnehagen, heve status og øke rekrutteringen av barnehagelærere.

GLØD-prosjektet skal utforme en helhetlig kompetansestrategi for barnehagene, som etter planen skal legges fram våren 2013 sammen med stortingsmeldingen om framtidens barnehage. Kompetansestrategien vil gjelde fra 2014.

Hva innebærer dette for Telemark?

I Telemark har Fylkesmannen etablert et bredt sammensatt GLØD-nettverk med kommune-representanter fra regionene våre, Høgskolen i Telemark, Utdanningsforbundet og privat barnehageeier.

Nettverket har valgt ut to hovedsatsingsområder:

- » Å styrke de ansattes kompetanse, for å gi alle barn et godt og likeverdig barnehagetilbud.
- » Å heve status for arbeid i barnehager, for å øke rekrutteringen av ansatte med nødvendig kompetanse.

Status i Telemark

Ser en på situasjonen i Telemark når det gjelder barnehagelærerdekning, har det over år vært et høyt antall dispensasjoner som et resultat av at en ikke har klart å ansette personer med relevant utdanning. Fylkesmannen er kjent med at noen barnehageeiere har igangsatt konkrete tiltak for å bedre situasjonen og en kan se tegn på bedring, selv om mye av dette arbeidet først vil gi resultater på sikt.

Utfordringer for kommunene

Det er deler av fylket hvor rekruttering av ansatte med nødvendig kompetanse er et større problem enn andre. Samtidig ser vi at det i alle kommuner kan være utfordrende å fylle vikariater med utdannet personale. En ser også at vi nå er i ferd med å gå inn i en ny situasjon hvor vi i årene som kommer, må forvente en utskifting i barnehagelærerpersonalet p.g.a. alder. I tillegg ligger det et forslag til ny barnehagelov med ambisjoner om å utvide pedagogbemanningen i hver

enkelt barnehage. Dette betyr at barnehagemyndigheter og barnehageeiere må ha et fortsatt fokus på personalsituasjonen.

GLØD og GLØD-nettverket i Telemark skal bidra med tiltak og aktiviteter både når det gjelder rekruttering og omdømmebygging, men det er lokalt, i den enkelte region, i den enkelte kommune og i den enkelte barnehage arbeidet må gjøres. Det kreves innsats og prioriteringer som kan gi resultater både på kort og lang sikt for å sikre barnehagelovens bemanningskrav og dermed et kvalitativt godt og likeverdig barnehagetilbud

FOTO: GLØD-prosjektet

PERSONALSITUASJONEN 2008 – 2012

TELEMARK	2012	2011	2010	2009	2008
Antall styrere	190	195	191	204	202
Antall ped.ledere	789	770	701	664	583
Årsverk styrer	142	149,9	152,2	155,1	149
Årsverk ped.ledere	739,3	706,5	649	618,4	527,2
Andel dispensasjoner - styrer	0,5%	0,5%	1%	2%	1%
Andel dispensasjoner – ped.ledere	5,1%	6%	6%	7,7%	6,5%

MOBBING:

De voksne må ta ansvar

Gjennomsnittet for Telemark er det samme som i resten av landet. Statistikken viser at mobbing ikke øker, men også at den heller ikke minsker.

Formålsparagrafen beskriver grunnopplæringens samfunnsmandat. Formålet legger vekt på enkeltmenneskets rett til en likeverdig og inkluderende opplæring, og viktigheten av at elever og lærlinger utvikler kompetanse som kan legge et godt grunnlag for aktiv deltakelse i samfunnet og arbeidslivet.

De ulike elementene i formålsparagrafen konkretiseres i opplæringsloven og læreplanverket. Opplæringen skal begrunne samfunnets verdier og gjøre dem til virkelighet gjennom god opplæring i et godt læringsmiljø. Meld. St. 20 (2012-13) På rett vei

FOTO: Scanpic

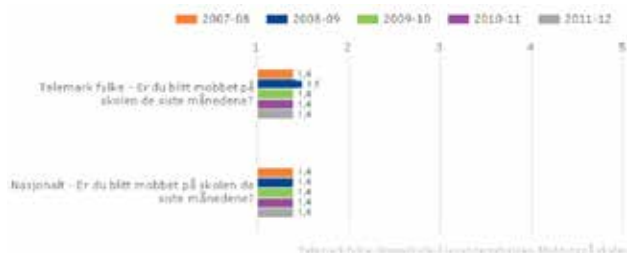
De voksnes ansvar

Målet for Manifest mot mobbing (2011-2014) er at alle barn og unge skal ha et godt og inkluderende oppvekst- og læringsmiljø med nulltoleranse for mobbing. Barnas trivsel er de voksnes ansvar. Forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen. Veilederen «Barns trivsel - voksnes ansvar» kom tidlig i 2013 og handler om hvordan de ansatte i barnehagen kan støtte barnas sosiale utvikling og arbeide for å skape et godt psykososialt miljø som forbygger mobbing og krenkelser. Veilederen er en håndrekening. Kompetansesatsingen for ansatte i barnehagen 2013, Vennskap og deltakelse, har Barnehagens psykososiale miljø som et prioritert område når det gjelder å søke statlige kompetansemidler.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Det er fortsatt bare halvparten av kommunene som har signert lokalt Manifest mot mobbing. Gjennom året tar vi temaet mobbing opp i våre kontaktmøter med kommunene. Årets kampanjeuke vil bli tematisert på Fylkesmannens hjemmeside. Enkeltkommuner som har skoler med vedvarende mobbing, vil bli fulgt opp.

Status i Telemark

Gjennomsnittet for Telemark er det samme som i resten av landet. Statistikken viser at mobbing ikke øker, men også at den heller ikke minsker.

Utfordringer til kommunene

- » følge opp resultatene fra elevundersøkelsen og egne trivselsundersøkelser
- » signere og / eller vitalisere lokalt Manifest mot mobbing
- » forberede kampanjeuke 36.
Les mer: www.udir.no/mm
- » ta i bruk veilederen «Barns trivsel – voksnes ansvar» fra 2013

FYLKESMANNEN I TELEMARK:

På plass for deg

Fylkesmannen er statens representant i Telemark. Vi har avdelinger for barn, utdanning og vergemål, landbruk, miljøvern og forurensning, sosial og helse, kommuneøkonomi, samfunnssikkerhet og beredskap.

Vi har fagkunnskap på en rekke overordnede samfunnsområder, samtidig som vi besitter viktig lokalkunnskap. Fylkesmannen skal sørge for rettssikkerheten for den enkelte innbygger, virksomheter og organisasjoner ved å se til at grunnleggende prinsipper som likebehandling, likeverd, forutsigbarhet, uavhengighet, habilitet og rettferdighet blir ivarettatt i forvaltningen.

Kari Nordheim-Larsen, fylkesmann

*Landbruksavdelingen,
landbruksdirektør Helge Nymo*

*Arne Malme,
assisterende fylkesmann*

Landbruksavdelingen

Landbruksavdelingen har ansvar for gjennomføring av landbrukspolitikken på regionalt og lokalt nivå. Fylkesmannen skal være aktiv i å skape møteplasser der det regionale nivået, kommunene og næringslivet kan møtes og gjensidig utveksle erfaringer, gi tilbakemeldinger og formidle forventninger. Fylkesmannen skal bistå kommunene med kompetanseheving og veiledning slik at kvaliteten og måloppnåelsen blir opprettholdt i løsningen av oppgavene. Landbruksavdelingen har ansvaret for å identifisere utfordringer, igangsette og gjennomføre tiltak i samarbeid med aktører lokalt og regionalt.

*Sosial- og helseavdelingen,
fylkeslege Steinar Aase*

*Utdannings- og vergemålsavdelingen,
utdanningsdirektør Solrun N Fleischer*

*Miljøvernnavdelingen, miljøvern-
direktør Morten Johannessen*

Sosial- og helseavdelingen

Fylkesmannen gir råd om om helse-tjenester og helsetilstand til nasjonale, regionale og lokale myndigheter, til helsepersonell og til innbyggere. Fylkesmannen følger også opp lov om sosiale tjenester og barnevern. Behandlingen skal sikre enkeltmen-neskers rettssikkerhet. Det føres tilsyn med barnevernsinstitusjoner og kommunale barneverntjenester, sosiale tjenester i kommunene, tiltak overfor psykisk utviklingshemmede og tjenes-ter til rusmiddelmisbrukere. Avdelingen behandler saker vedrørende separa-sjon, skilsmisse og opphør av registrert partnerskap.

Utdannings- og vergemålsavdelingen

Avdelingen skal informere og veilede om nasjonal barnehage- og utdan-ningspolitikk, og påse at lover og regel-verk følges. Den skal forvalte spesielle tilskuddsordninger innenfor skole- og barnehageområdet. Det skal også føres tilsyn med skole- og barnehageeiere og virksomheter i forhold til gjelden-de lover og regler. Departementet og direktorater får rapporter om tilstanden innenfor skole og barnehage. Fra 1. juli 2013 hører det tidligere over-formynderiet, nå vergemål, til under denne avdelingen.

Miljøvernnavdelingen

Miljøvern er et omfattende fagfelt som dekker alt fra arealforvaltning og forurensning til naturmangfold og forvaltning av fisk og vilt. Fylkesman-nen skal bidra til å gjennomføre den nasjonale miljøvernpolitikken. Arbei-det er forankret i lover, forskrifter og retningslinjer. Miljøverndepartementet, Klima- og forurensningsdirektoratet og Direktoratet for naturforvaltning er oppdragsgivere for dette arbeidet. Kommunene står sentralt i miljøvern-arbeidet. Veiledning og oppfølging av kommunene er en viktig oppgave for oss. Det samarbeides også nært med andre statlige myndigheter, fylkeskom-munen og frivillige organisasjoner.

Møt oss på Facebook og Twitter og på www.fylkesmannen.no/telemark

I løpet av høsten 2013 kan du finne statistikkene våre på www.telemarksbarometeret.no, som er et samarbeidsprosjekt mellom Telemark Fylkeskommune og Fylkesmannen i Telemark

Trenger du mer informasjon om Fylkesmannen i Telemark?
Kontakt **kommunikasjonsrådgiver Anne Spånem**
på tlf 35 58 61 13 / 977 00 391
eller på mail: fmteasp@fylkesmannen.no

**Fylkesmannen i
Telemark**

Fylkesmannen i Telemark

Telefon: 35 58 61 10

E-post: fmtepost@fylkesmannen.no

Postadresse: Postboks 2603, 3702 SKIEN

Besøksadresse: Gjerpensgate 14, 3716 Skien

Org.nr. 974 762 684